

Mukəddəs Kitab

Təwrat 4-qisim

«Qəl-Bayawandiki
səpər»

© Mukəddəs Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyqurqə Kalam Tərcimisi»

Təvrat 4-kisim

«Qel-Bayawandiki səpər»

(«Nopus sani» dəpmu atilidu)

Kirix söz

Təvratning көp tərjimiliridə, məsilən kona grekqə (LXX-tərmimə), inglizqə wə hənzucə tərjimilərdə məzkur kitab «Nopus sani» dəp atilidu. Səwəbi, kitabta Israil həlkining ikki kətimlik sanaktin ötküzölüp royhətkə elinojanliki hatirilidü — birinji kətimki royhət ularning qel-bayawandin etidiojan səpərnin bexida, ikkinji kətimliki 38 yildin keyin, xu səpərnin ahirida boldi. Əmma kitabning asasiy temisi xu ottuz səkkiz yil qel-bayawandin etidiojan sərgərdanlik səpər boluqaqka, biz uni «Qel-Bayawandiki səpər» dəp atiduk.

Nemixka Israil həlki xundak uzun waqitni qel-bayawanda ötküzgəndü? Təwrattiki «kanun xərhi»ning bexida: «**Hörəb teoqidin qikip, Seir teoqining yoli bilən Qadəx-Barneaqa baroquqə jəmiy on bir künlük yol idi**» dəp həwərlinimiz. Əmdi Hudaning kutkuzuxi bilən Misirning kulluqidin kutulup, xu yərdin qikip «**süt wə həsəl ekip turidiojan**» Kanaan zeminiqə yetip berixka on bir kün ketidiojan səpərgə nemixka ahirida ottuz səkkiz yil waqit kerək boldi? Məzkur kitab xu soalqə jawab beridu.

Dərwəqə Hudaning əslidiki məksiti Israillarni Kanaan zeminiqə kirixtin ilgiri ularqə qel-bayawandiki səpərnin japa-muxəkkətlirini tetitix idi. Səwəbi Təvratning bəxinji kismida birkədar enik bayan kilinojan: — «**Dərwəqə U seni təwən kilip, seni aq qoyup, sən əslidə bilməydiojan, xundakla ata-bowiliring kərüp baqmiojan «manna» bilən ozuklandurojan; U sanga insan pəkət yeməklilik bilənla əməs, bəlki Pərwərdigar Hudayingning aqzidin qikқан barlik səzliri bilənmu yaxaydiojanlikini bildürux üqün xundak kildi**» («Qan.» 8:3). Həlbuki, Hudaning əslidə xu səpərgə bekitkən möhliti pəkət bir yil ikki ayqə idi. Bu waqitning bir qismi Sinay teoqida muqəddəs kanunni tapxuruwelix, «ibadət qediri» yasap tikix wə Lawiy-kahinlarning rohiy hizmitini baxlax bilən etti («Misirdin qikix» 19-40-bab, «Kahin-lawiyler»). Xu məzgil ötkəndin keyin, gərqə ular səpər jəryanida Hudaning əjayib wə məjizilik təminləxlirini көp kərüp kəlgən bolsimu, Pərwərdigar ularni Əzi wadə kilojan Kanaan zeminiqing qəgrasioqə elip kəlgəndə, ular kərkunq wə ixənqsizlik bilən zeminqə kirixtin bax tartқан. Ular hətta Huda bizni muxu yərgə öltürux məksitidə əkəlgən, dəp kəqxixip Musa wə Hərunoqə: «Ikkinglarni öltürüwetimiz!» — dəp təhdit saldi.

Huda ularqə tapxurojan kanun-tüzüm tolimu yengi idi, xuningdək U ularning əl bolup tuquluxining bexida, ularning kəm-kütüligə heli rəhimdil bolup kəlgənidi. Əmma U ularning Əzigə minnətdar bolup Əzigə ixinixini ümid kilojanidi. Həlbuki, ular xu ixni kilmidi. Pərwərdigar ularqə: — «Silərdin Manga asiylik kilojan qonglar (xu waqitta yigirmə yaxtin axқанlar)ning hərbi ölüp tügəp, zeminqə kirixkə təyyar boluqan yengi bir dəwr kəlgüqə qel-bayawanda yürisilər» dedi. Dərwəqə Huda ularni xundak jazalidi. Xu məzgil ottuz səkkiz yil idi; ular jəmiy bolup kirik yil qel-bayawanda yürdi. Səpərnin ahirida asiylik kilojan ilgiriki dəwrdikilərnin hərbi ölüp kətkənliki ikkinji kətimlik royhət bilən ispatlandi; xübhəsizki, royhətkə elixning məksətlirining biri Hudaning xu həkəmining əməlgə axuruqanliqini ispatlaxtin ibarət idi. Xu

«Qel-bayawandiki səpər»

ilgiri dāwrdikilərdin pəkət ikki adəm, yəni Kaləb wə Yəxua Hudaqə sadik dəp həsablanoqəqə, yengi zeminni kəruşkə muyəssər boldi (Musa Pəyoəmbər bir kətimliklə Pərwərdigarəqə ixənmigini üqün, həlkkə sawək bolsun dəp, Pərwərdigar uningə «zeminəqə kirməysən» degənidi).

Buning bilən okurmənlər bu kitabning Israil həlkining xükürsizlik, ixənsizlik wə asiyləkinin tarihi ikənlikini roxən bayqaydu. «Qoxumqə səz»imizdə biz muxu ixlər üstidə təpsiliyrək tohtilimiz.

Birinqi royhəttin xu məlumki, Misirdin qikkən qaoqda həlktin yigirmə yaxtin axkən ərkəklərnin sani altə yüz mingdin kəp idi. Xundakla kirik yildin keyinki ikkinqi royhəttimu Kanaan zeminoqə kirixkə təyyar turoqan ərkəklərnin sani xuningəqə yeqin idi. Buningdin həlkning pütkül nopus sani, jümlidin barlik bala-qakiliri ikki milyondin kəm əməs idi, dəp mөлqərlisək hata bolmaydu. Dəwrdin dəwrgə kapirlər muxu sanlarəqə qarap, xunqə kəp kixilər xundak dəhxətlik janggalda, həttə gül-giyah ünmiqən susiz bir qel-bayawanda kirik yillik səpərdin tirik qikix hərgiz mumkin əməs, dəp məshirə kəlip kəldi. Huda həlkni hərəküni məjizilik yeməlik bilən təminləytti («Misirdin qikix» 16-bab) wə birnəqqə yərlərdə ularəqə karamət yollar bilən su ata kildi («Mis.» 17:1-7, «Qel.» 20:1-13). Bundak kirik yillik təminləx pütkül insaniyətnin tarixida bəlkim əng uzun wəqitlik məjizə dəp həsəblinixi kərək; əmma biz Hudaning həqiqətən asman-zeminni Yaratkuqi Huda ikənlikigə ixənsək, bu ixning Uning üqün təs ix əməslikigə ixinimiz!

Məzmun: —

1:1-10:10 Sinay teoqida — qanunning əmr-bəlgilimiliri tapxurulidu (19 kün)

Həlk royhətkə elinidu

Bargahning tərtipi wə pakliqi

10:11-12:16 Səpərlər — Sinay teoqidin Qadəxkiqə (11 kün)

13:1-20:21 Qadəxtə — Qanunning yənə birnəqqə əmr-bəlgilimiliri tapxurulidu (wəqti naməlum)

Həlkning asiyləki, Huda jazalirini jakarlaydu

20:22-21:35-Səpərlər — Qadəxtin Moabkiqə (38 yil)

22:1-36:13 Qanunning yənə birnəqqə əmr-bəlgilimiliri tapxurulidu (3 ay)

Həlk ikkinqi kətim royhətkə elinidu

Zeminni belüp təksimləx toqruluk kərsətmilər

.....

Qol-bayawandiki səpər

Israil həlkining birinqi kətim royhətkə elinixi

1 ¹ Wə Israillar Misirdin qıkkəndin keyin ikkinqi yili ikkinqi ayning birinqi küni Pərwərdigar Sinay qəlidə, jamaət qedirida turup Musağa mundaq dedi: —

² Silər pütkül Israil jamaitini kəbilisi, ata jəməti boyiqə sanini elip qıkinglar; adəmlərnin ismi asas kılınip, barlık ərkəklər tizimlansun. ³ Israillar iqidə omumən yigirmə yaxtin axқан, jənggə qıqalaydıoqlanlarni Һarun bilən ikkinglar ularning qoxun-qışmiliri boyiqə sanəktin etküzünglər. ⁴ Hərbir kəbilidin silərgə yərdəmlixidiqan birdin kixi bolsun; ularning hərbi ularning ata jəmətinin bəxi bolidu. ⁵ Təwəndikilər silərgə yərdəmlixidiqanlarning isimliki: — Rubən kəbilisidin Xidərnin oqlı Əlizur; ⁶ Ximeon kəbilisidin Zuri-xaddayning oqlı Xelumiyl; ⁷ Yəhuda kəbilisidin Amminadabning oqlı Nahxon; ⁸ Issakar kəbilisidin Zuarning oqlı Nətanəl; ⁹ Zəbulun kəbilisidin Həlonning oqlı Eliab; ¹⁰ Yüsüp əwladliri iqidə Əfraim kəbilisidin Ammihudning oqlı Əlixama; Manassəh kəbilisidin Pidahzurning oqlı Gamaliyl; ¹¹ Binyamin kəbilisidin Gideonining oqlı Abidan; ¹² Dan kəbilisidin Ammixaddayning oqlı Ahizər; ¹³ Axir kəbilisidin Okranning oqlı Pagiyəl; ¹⁴ Gad kəbilisidin Deuəlnin oqlı Əliasaf; ¹⁵ Naftali kəbilisidin Enanning oqlı Ahira.

¹⁶ Bular jamaət iqidin qəqiriloqlanlar, yəni ata jəmət-kəbililirinin baxlıqliri, mingloqlan Israillarning bax sərdarliri idi. ¹⁷ Xuning bilən Musa bilən Һarun ismi ataloqlan bu kixilərnə baxlap, ¹⁸ ikkinqi ayning birinqi küni pütkül jamaətni yioqdi; ular həlkning hərbirinin kəbilənəsəbi, ata jəməti boyiqə ismini asas kılıp, yigirmə yaxtin yukirilarning həmmisini bir-birləp tizimlidi. ¹⁹ Pərwərdigar Musağa qandaq buyruqlan bolsa, Musa Sinay qəlidə ularni xundaq sanəktin etküzdə.

²⁰ Israilning tunji oqlı Rubənnin əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas kılınip, yigirmə yaxtin axқан, jənggə qıqalaydıoqlan ərkəklərnin həmmisi bir-birləp tizimlidi; ²¹ Rubən kəbilisidin sanəktin etküzülgənlər jəmiy kırık altə ming bəx yüz kixi boldi.

²² Ximeonning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas kılınip, yigirmə yaxtin axқан, jənggə qıqalaydıoqlan ərkəklərnin həmmisi bir-birləp tizimlidi; ²³ Ximeon kəbilisidin sanəktin etküzülgənlər jəmiy əllik tokkuz ming üç yüz kixi boldi.

²⁴ Gadning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas kılınip, yigirmə yaxtin axқан, jənggə qıqalaydıoqlanlarning həmmisi bir-birləp tizimlidi; ²⁵ Gad kəbilisidin sanəktin etküzülgənlər jəmiy kırık bəx ming altə yüz əllik kixi boldi.

²⁶ Yəhudaning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas kılınip, yigirmə yaxtin axқан, jənggə qıqalaydıoqlanlarning həmmisi bir-birləp tizimlidi; ²⁷ Yəhuda kəbilisidin sanəktin etküzülgənlər jəmiy yətmix tət ming altə yüz kixi boldi.

²⁸ Issakarning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas kılınip, yigirmə yaxtin axқан, jənggə qıqalaydıoqlanlarning həmmisi bir-birləp tizimlidi; ²⁹ Issakar kəbilisidin sanəktin etküzülgənlər jəmiy əllik tət ming tət yüz kixi boldi.

1:1 «Wə Israillar Misirdin qıkkəndin keyin» — «wə» dəgən bu səz «Qol-bayawndiki səpər» dəgən kitabning «Kəhinlawiylarning dəsturi» wə «Misirdin qıqix» dəgən kitablar bilən ziqlə bəqlənoqlanlikini kərsitidu. «Misirdin qıqix» 40-bab, 1-wə 38-ayətni kərləng. Məzkur kitab bu ikki kitabning dawamidur. **jamaət qədiri** — yəki «kəruxiux qədiri». «jamaət qədiri» dəgən səzdə «jamaət» dəgənlik ibraniy tilida «Huda bilən uqrixix» dəgən uqumni bildiridu.

1:2 Mis. 30:12

1:16 «jamaət iqidin qəqiriloqlan» — demək, Huda tərəpidin. Bəqka birhəl tərlimisi: «jamaət tərəpidin saylanoqlan».

1:21 «ming» — bəzi alimlar ibraniy tilidiki «ming» dəgən səzni «jəmət» dəp tərlimə kılıdu. Ləkin undəq tərlimə məzkur kitabning kəp yərlirigə zit kəlixə mumkin.

«Qol-bayawandiki səpər»

³⁰ Zəbulunning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas qilinip, yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqanlarning həmmisi bir-birləp tizimlandi;³¹ Zəbulun kəbilisidin sanaktin etküzülgənlər jəmiy əllik yəttə ming tət yüz xixi boldi.

³² Yüsüpning əwladliri: — uning oqli Əfrayimning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas qilinip, yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqanlarning həmmisi bir-birləp tizimlandi;³³ Əfrayim kəbilisidin sanaktin etküzülgənlər jəmiy kırık ming bəx yüz xixi boldi.

³⁴ Yüsüpning ikkinqi oqli Manassəhning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas qilinip, yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqanlarning həmmisi bir-birləp tizimlandi;³⁵ Manassəh kəbilisidin sanaktin etküzülgənlər jəmiy ottuz ikki ming ikki yüz xixi boldi.

³⁶ Binyaminning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas qilinip, yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqanlarning həmmisi bir-birləp tizimlandi;³⁷ Binyamin kəbilisidin sanaktin etküzülgənlər jəmiy ottuz bəx ming tət yüz xixi boldi.

³⁸ Danning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas qilinip, yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqanlarning həmmisi bir-birləp tizimlandi;³⁹ Dan kəbilisidin sanaktin etküzülgənlər jəmiy atmix ikki ming yəttə yüz xixi boldi.

⁴⁰ Axirning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas qilinip, yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqanlarning həmmisi bir-birləp tizimlandi;⁴¹ Axir kəbilisidin sanaktin etküzülgənlər jəmiy kırık bir ming bəx yüz xixi boldi.

⁴² Naftalining əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas qilinip, yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqanlarning həmmisi bir-birləp tizimlandi;⁴³ Naftali kəbilisidin sanaktin etküzülgənlər jəmiy əllik üç ming tət yüz xixi boldi.

⁴⁴ Yüqirikilər bolsa sanaktin etküzülgənlər bolup, Musa bilən Hərun həm Israillarning on ikki əmiri (hərbiri öz ata jəmətigə wəkil boldi) ularni sanaktin etkəzgən.⁴⁵ Xundak qilip, Israillarning həmmisi, yəni Israilda yigirmə yaxtin axqanlardin, jənggə qıqalaydioqanlarning həmmisi ata jəmətliri boyiqə tizimlandi;⁴⁶ Sanaktin etküzülgənlər jəmiy altə yüz üç ming bəx yüz əllik xixi boldi.

Lawiylarning hesabqə kirgüzülmigənliki

⁴⁷ Biraq Lawiylar ata jəmət-kəbilisi boyiqə sanakning iqiğə kirgüzülmidi.

⁴⁸ Qünki Pərwərdigar Musaqə səz qilip: — ⁴⁹ «Sən pəkət Lawiy kəbilisinila xu hesabqə kirgüz-migin, ularning omumiy saninimu Israillarning qatarioqə kirgüz-migin». ⁵⁰ Lekin sən Lawiylarni Hudaning həküm-guwaqliki saklaklik qedir wə uning iqidiki barlik qəqa-kuqə əswablarni həm uningoqə dair barlik nərsilərnə baxkuruxqə təyinligin; ular ibadət qedirini wə uning iqidiki barlik qəqa-kuqə əswablarni kətüridu; ibadət qedirining hizmitini qiloquqilar xular bolsun, ular qedirning tət ətrapida öz qediririni tiksun. ⁵¹ Qedirni kəqüridioqan qaoqda uni Lawiylar səksun; qedirni tikidioqan qaoqda uni Lawiylar tiksun; Lawiylaroqə yat boləqan hərəkəndə adəm uningoqə yəkinlaxsa əlümgə məhkum kilinsun. ⁵² Israillar bargah quroqanda hər adəm öz kismida, əzigə has tuq astioqə qedir tiksun. ⁵³ Biraq Hudaning qəzipi Israil jəmaatinəg üstigə qüxməsləki üçün, Lawiylar Hudaning həküm-guwaqliki saklaklik qedirning tət ətrapioqə bargah kursun; Lawiylar Hudaning həküm-guwaqliki saklaklik qedirni muhapizət kilixqə məs'ul bolidu» — dəgənidi.

⁵⁴ Israillar ənə xundak kildi; Pərwərdigar Musaqə kəndə buyruqan bolsa, ular xundak kildi.

1:46 Mis. 38:26

1:49 «Sən pəkət Lawiy kəbilisinila xu hesabqə kirgüz-migin» — keyin Musa ularni ayrim sanaktin etküzüxi kerək idi (26:32).

1:50 «Hudaning həküm-guwaqliki saklaklik qedir» — «ibadət qediri»ning bəxqə bir nami. «Guwaqlik» yəki «həküm-guwaqlik» bolsa Hudaning Israiloqə boləqan tüp əmrlirini, xundakla uning Israil bilən boləqan əhdisini kərsitidu; Hudaning muqəddəs mahiyiti wə xarakteri xu əmrlərdə ayan kilinoqəqə, «həküm-guwaq» dəpmu atilidu.

1:52 «tuq» — muxu yərdə bəlkim hər kəbiləning öz tuqini kərsitidu (2:2ni kərug).

«Qol-bayawandiki səpər»

Hər kaysi kəbililərlə bargah kürux tərtpi wə orni

2¹ Pərwərdigar Musa bilən Hərunoqa mundak dedi: —

² Israillər hər biri əzrlirinin tuqi astioqa, əzrlirinin ata jəmätining bayriki astida qedir tiksun; jamaət qedirining tət ətrapidin səl yirakrak bargah kürsun.

³ Kün qikix tərəpkə, xərk tərəpkə karitip əz tuqi astida koxun-kismi boyiqə bargah küridiojini Yəhuda bolsun; Yəhudalarning əmiri Amminadabning oqli Nəhxon bolsun.⁴ Uning koxuni, yəni sanaktin etküzülgənlər jəmiy yətmix tət ming altə yüz kixi.⁵ Uning yenida bargah küridiojini Issakar kəbilisi bolsun; Issakarlarning əmiri Zuarning oqli Nətanəl bolsun.⁶ Uning koxuni, yəni sanaktin etküzülgənlər jəmiy əllik tət ming tət yüz kixi.⁷ Ularning yenida yənə Zəbulun kəbilisi bolsun; Zəbulunlarning əmiri Həlonning oqli Eliab bolsun.⁸ Uning koxuni, yəni sanaktin etküzülgənlər jəmiy əllik yəttə ming tət yüz kixi.⁹ Omumən Yəhuda bargahioqa karaydioqlarning həmmisi, yəni koxun-kisimliri boyiqə sanaktin etküzülgənlər jəmiy bir yüz səksən altə ming tət yüz kixi; ular aldi bilən yoloqa qiksun.

¹⁰ — Jənub tərəptə, tuq tikləp, koxun tərtpi bilən bargah küridiojini Rubən kəbilisi bolsun; Rubənlarning əmiri Xidərləning oqli Əlizur bolsun.¹¹ Uning koxuni, yəni sanaktin etküzülgənlər jəmiy kırık altə ming bəx yüz kixi.¹² Uning yenida bargah küridiojini Ximeon kəbilisi bolsun; Ximeonlarning əmiri Zuri-xaddayning oqli Xelumiylə bolsun.¹³ Uning koxuni, yəni sanaktin etküzülgənlər jəmiy əllik tokkuz ming üç yüz kixi.¹⁴ Ularning yenida Gad kəbilisi bolsun; Gadlarning əmiri Deuəlnəning oqli Əliasaf bolsun.¹⁵ Uning koxuni, yəni sanaktin etküzülgənlər jəmiy kırık bəx ming altə yüz əllik kixi.¹⁶ Rubən bargahioqa karaydioqlarning həmmisi, yəni koxuni boyiqə sanaktin etküzülgənlər jəmiy bir yüz əllik kixi; ular ikkinqi səp bolup yoloqa qiksun.

¹⁷ Andin jamaət qediri bilən Lawiylarning bargahi baxka bargahlarning otturisida mangsun; ular kəndak bargah kürəqan bolsa, xundak yoloqa qiksun; hər kaysisi əz ornida əz tuqi astida bolsun.

¹⁸ — Kün petix tərəptə, tuq tikləp, koxun tərtpi bilən bargah küridiojini Əfraim kəbilisi bolsun; Əfraimlarning əmiri Ammihudning oqli Əlixama bolsun.¹⁹ Uning koxuni, yəni sanaktin etküzülgənlər jəmiy kırık ming bəx yüz kixi.²⁰ Uning yenida bargah küridiojini Manassəh kəbilisi bolsun; Manassəhlərləning əmiri Pidahzurning oqli Gamaliylə bolsun.²¹ Uning koxuni, yəni sanaktin etküzülgənlər jəmiy ottuz ikki ming ikki yüz kixi.²² Ularning yenida Binyamin kəbilisi bolsun; Binyaminlarning əmiri Gideonining oqli Abidan bolsun.²³ Uning koxuni, yəni sanaktin etküzülgənlər jəmiy ottuz bəx ming tət yüz kixi.²⁴ Omumən Əfraim bargahioqa karaydioqlarning həmmisi, yəni koxun-kisimliri boyiqə sanaktin etküzülgənlər jəmiy bir yüz səkkiz ming bir yüz kixi; ular üçinqi səp bolup yoloqa qiksun.

²⁵ — Ximal tərəptə, tuq tikləp, koxun tərtpi bilən bargah küridiojini Dan kəbilisi bolsun. Danlarning əmiri Ammixaddayning oqli Ahiəzər bolsun.²⁶ Uning koxuni, yəni sanaktin etküzülgənlər jəmiy atmx ikki ming yəttə yüz kixi.²⁷ Uning yenida bargah küridiojini Axir kəbilisi bolsun; Axirlərləning əmiri Okranning oqli Pagiylə bolsun.²⁸ Uning koxuni, yəni sanaktin etküzülgənlər jəmiy kırık bir ming bəx yüz kixi.²⁹ Ularning yenida Naftali kəbilisi bolsun; Naftalilərləning əmiri Enanning oqli Ahira bolsun.³⁰ Uning koxuni, yəni sanaktin etküzülgənlər jəmiy əllik üç ming tət yüz kixi.³¹ Dan bargahioqa karaydioqlarning həmmisi, yəni koxun-kisimliri boyiqə sanaktin etküzülgənlər jəmiy bir yüz əllik yəttə ming altə yüz kixi; ular əz tuqliri astida həmməning kəynidə yoloqa qiksun.

³² Yükdiridikilər əz ata jəməti boyiqə sanaktin etküzülgən Israillərdir; koxun-kisimliri boyiqə bargahlarda sanaktin etküzülgənlər jəmiy altə yüz üç ming bəx yüz əllik kixi boldi..³³ Biraq La-

2:14 «Deuəl» — yəni «Reuəl».

2:32 Mis. 38:26; Qəl. 1:46

«Qel-bayawandiki səpər»

wiyarla, Pərwədigarning Musaoğa qiloğan əmri boyiqə, Israillar katarida sanaktin etküzülmidi..

³⁴ Israillar Pərwədigarning Musaoğa qiloğan barlıq əmri boyiqə ix tutup, əzlirining tuoqi boyiqə bargah quratti; ular öz kəbilisi wə ata jəməti tərtipi boyiqə yolə qiqatti.

Harunning əwladliri

3¹ Pərwədigar Sinay teoqida Musa bilən söləxkən künlərdə, Harun bilən Musaning əwladliri təwəndikilərdin ibarət idi..² Harunning oqullirining ismi mundak; tunji oqulining ismi Nadab idi, uning yənə Abihu, Əliazar, Itamar degən oqulliri bar idi..³ Harunning oqullirining ismi ənə xundak idi, ular məsihləngən kahinlar idi; Musa ularni kahinlik wəzipsini etəxkə Hudağa atap ayrioqanidi..⁴ Ləkin Nadab bilən Abihu Sinay qelidə oşayriy bir otni Pərwədigarning aldioğa sunoqini tüpəylidin Pərwədigar aldida əldi wə ularning heq nəslı qaldurulmıdı; Əliazar bilən Itamar öz atisi Harun aldida kahinlik wəzipsini etidi..

Lawylarning wəzipsi

⁵ Pərwədigar Musaoğa söz kılıp: —

⁶ Sən Lawiy kəbilisini aldingəyə kəltürüp, ularni kahin Harunning hizmitidə boluxkə uning aldioğa hazır kıl..⁷ Ular Harunning həjiti wə pütkül jamaətning həjitudin qikip jamaət qedirining aldida wəzipə etəp, ibadət qedirining hizmitini bejirsun..⁸ Ular yənə jamaət qediridiki barlıq kaqa-kuqa əswablarnı baxkurux bilən Israillarning hizmitidə bolup wəzipə etəp, ibadət qedirining ixlirini bejirsun..⁹ Sən Lawylarnı Harun bilən uning oqullirioğa təksimləp bərgin; ular Israillar iqidin məhsus uningəyə tallap berilgən..¹⁰ Harun bilən oqullirini bolsa sən özining kahinlik wəzipsini etəxkə bekitkin; hərəkəndək yat kixi yekinlaxsa əltürülsun, — dedi.

Lawylarning tallinixi

¹¹ Andin Pərwədigar Musaoğa mundak dedi: —

¹² — Qara, Mən Israillar iqidin Lawylarnı tallidim, ularni Israil iqidə baliyatquning barlıq tunji mewisining ornioğa, yəni qong oqullirining ornioğa qoyimən, xunga Lawylar Mening bolidu..

¹³ Qünki tunji oqullarning həmmisi Meningkidur; Mən Misir zeminida tunji tuquloğanlarning həmmisini kətl qiloğan künidə Israillarning iqidiki tunjilarning həmmisini, məyli adəm bolsun yaki həywan bolsun, mükəddəs hesablap Meningki qiloqanidim. Ular Meningkidur; Mən Pərwədigardurmən..

Lawylarning nopusining sanaktin etküzüluxi

¹⁴ Andin Pərwədigar Sinay qel-bayawanida Musaoğa: —

2:33 Qel. 1:48, 49

3:1 «künlərdə» — ibraniy tilida «kündə».

3:2 Mis. 6:23

3:3 «Hudağa atap ayrix» — bu ayəttiki «Hudağa atap ayrix» ibraniy tilida «qoloğa selix» yaki «qolni toldurux» bilən bildirüldü. «Mis.» 28:41 wə izahatini kəring. Kahinlik wəzipsi asasen Hudaning kurbanliklirini öz qoloğa elix bilən baxlinatti.

3:4 Law. 10:1-7; Qel. 26:61; 1Tar. 24:2

3:6 Qel. 16:9; 18:2

3:12 «tunji balilar Meningkidur» — Huda əslidə Israillarnı Misirdin kutkuzux yolida Misirliklarning barlıq tunji oqullirini wə hətta həywanlarning tunji balilirinimu əltürüwətkənidi. Biraq Israillar «ətüp ketix heyting kəzisi» («pasha kəza») ning kəninı ixik kəxəklirigə səpixi bilən, ularning tunji oqulliri wə həywanlarning tunji baliliri xu aqiwəttin kutkuzup kilinoğan. Huda Israillarning tunjilirini alayitən kutkuzoğan boləqaqqa, hazır həlkə: «tunji balilar Meningkidur» dəydi. Demək, ular əslidə Hudaning kullukida boluxi kərak idi, ləkin Huda «Mən ularning ornioğa Lawylarnı qoyimən» dəp öz hizmitigə Lawylarnı ularning ornioğa qəbul kildi (13-ayətnimu kəring).

3:12 Mis. 13:2

3:13 Mis. 13:2; 22:29; 34:19; Law. 27:26; Qel. 8:16; Luka 2:22

¹⁵ — Sən Lawiylarni ata jəməti, ailisi boyiqə sanəktin etküz; barliq ərkəklərni, yəni bir ayliqtin axqanlarning həmmisini sanəktin etküz, — dedi.¹⁶ Xuning bilən Musa Pərwərdigarning əmri boyiqə, əzigə deyilgəndək Lawiylarni sanəktin etküzdi.

¹⁷ Lawiynin oqullirinin ismi mundaq; — Gərxon, Kohat, Mərarı.¹⁸ Gərxonning oqullirinin ismi aililiri boyiqə Libni və Ximəy idi.¹⁹ Kohatning oqulliri aililiri boyiqə Amram, İzhar, Həbron və Uzziəl idi.²⁰ Mərarining oqulliri aililiri boyiqə Maqli və Muxi idi. Bularning həmmisi ata jəməti boyiqə Lawiylarning jəməti boldi.

²¹ Gərxondin Libnilarning jəməti bilən Ximəylərnin jəməti wujudka kəldi; bular Gərxonlarning jəmətliri idi.²² Barliq ərlərnin sənioqa asasen, bir ayliqtin axqanlirinin sanəktin etküzülgənliri jəmiy yəttə ming bəx yüz kixi boldi.²³ Gərxonning jəməti ibadət qedirining arka təripidə, yəni oərb tərəptə bargah kürdi;²⁴ Gərxon jəmətinin əmiri Laəlnin oqli Əliasaf idi.²⁵ Gərxonlarning jəmaət qediridiki wəzipisi ibadət qedirining əzidiki astinki ikki yapkuq-pərdə, uning üstidiki yopuk və jəmaət qedirining ixik pərdisigə,²⁶ xundakla həyola ətrapidiki pərdilər, həyola dərwasisining pərdisi (həyola pərdiliri ibadət qediri bilən kurbangahni qəridəp turatti) və həyolida ixlitilidiqan munasiwətlik barliq tanilaroqa qarax idi.

²⁷ Kohattin Amramlarning jəməti, İzharlarning jəməti, Həbronlarning jəməti və Uzziəllərnin jəməti wujudka kəldi; bu Kohatlarning jəmətliri idi.²⁸ Barliq ərkəklərnin sani boyiqə, bir ayliqtin axqanlar jəmiy səkkiz ming altə yüz adəm bolup qikti; ular mukəddəs jayroqa qarax wəzipisini etəydiqan boldi.²⁹ Kohat əwladlirinin jəmətliri jəmaət qedirining jənub təripidə bargah tiktı.³⁰ Kohat jəmətinin əmiri Uzziəlnin oqli Əlizafan idi.³¹ Ularning wəzipisi əhdə sanduqi, xirə, qiraqdan, ikki kurbangah, xuningdək mukəddəs jayning iqidə ixlitidiqan qaqa-kuqa, pərdə və ibadət qedirining iqidə ixlitidiqan barliq nərsilərgə qarax idi.

³² Lawiylarning əmirlirinin əmiri bolsa kahin Hərunning oqli Əliazar idi; u mukəddəshanioqa qarax wəzipisini etəydiqanlar üstidin nazarət kildidiqan boldi.

³³ Məraridin Maqli jəməti bilən Muxi jəməti wujudka kəldi; bular Mərarining jəmətliri boldi.³⁴ Barliq ərkəklərnin sənioqa asasen, bir ayliqtin yukiri boləqanlar sanəktin etküzülgəndə jəmiy altə ming ikki yüz kixi qikti.³⁵ Mərarining jəmətinin əmiri Abihəyilning oqli Zuriyə boldi; ular ibadət qedirining ximal təripigə bargah kürdi.³⁶ Mərarı əwladlirinin wəzipisi ibadət qedirining tahtayliri, baldakliri, hadiliriqə, təglikliri barliq əswab-jabdukliriqə qarax, xuningdək bularoqa munasiwətlik ixlitilidiqan barliq nərsilərgə,³⁷ xundakla həyolining tət ətrapidiki hadilaroqa və ularning təglikliri, qozuk və tanilaroqa məs'ul boluxka bəlgilənidi.

³⁸ İbadət qedirining aldiqə, xərk təripigə, yəni jəmaət qedirining künqikix təripigə bargah kuroqanlar Musa, Hərun və Hərunning oqulliri idi; ular Israillarning hizmitidə bolux wəzipisini etəp, mukəddəs jayroqa karaydiqan boldi; ularoqa yat boləqan hərəkəndək adəm mukəddəs jayroqa yəkinlaxsa, əltürülətti.

³⁹ Musa bilən Hərun Pərwərdigarning əmri boyiqə, sanəktin etküzgən barliq Lawiylar, jəmətliri boyiqə, yəni bir ayliqtin yukiri sanəktin etküzülgən ərkəklər jəmiy yigirmə ikki ming qikti.

Lawiylarning Israillarning tunjilirinin ornini besip Hudaqa atilixi

⁴⁰ Pərwərdigar Musoqa: — Sən Israillar iqidə bir ayliqtin axqan tunji oqullarni sanəktin etküzüp, isim-familisi boyiqə tizimlap qik.⁴¹ Sən Lawiylarni Israillarning barliq Tunjilirinin ornida Manga has kil (Mən Pərwərdigardurmən); Lawiylarning mal-qarwilirininu Israillarning barliq tunji mal-qarwilirinin ornida Manga has kil, — dedi.

3:17 Mis. 6:16, 17, 18; Qel. 26:57; 1Tar. 6:1, 16; 23:6

3:25 «qedirining əzidiki astinki ikki yapkuq-pərdə» — ibraniy tilida «turaloqu əzi və qedirni» — mənsi qoqum təjirimizdək boluxi kerək. «Mis.» 25:1-13ni kəring.

3:38 Qel. 3:10; 16:40

«Qel-bayawandiki səpər»

⁴² Musa Pərwərdigarning əmri boyiqə, Israillarning tunjilirini qoymay sanaktin etküzdi.⁴³ Bir ayliktin yukiri tunji oqul balilirini isim-familisi bilən sanaktin etküzgəndə, ular jəmiy yigirmə ikki ming ikki yüz yətmix üq kixi qıktı.

⁴⁴ Pərwərdigar Musaqə mundaq dedi: — ⁴⁵ Sən Lawiylarni Israillarning tujilirining ornida manga tallə, xundakla Lawiylarning mal-qarwilirininu Israillarning mal-qarwilirining ornida Manga tallə; xuning bilən Lawiylar Meningki bolidu; Mən Pərwərdigardurmən.⁴⁶ Wə Lawiylarning sanidin artuq qıqқан Israillarning tunjiliri, yəni xu ikki yüz yətmix üqi üqün hərlük həkkini qobul kilöjin;⁴⁷ xularning hərberi üqün bəx xəkəl kümüx al, kixi sanioqə qarap bolsun; mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə ulardin aloqin (bir xəkəl yigirmə gərahdur)...⁴⁸ Artuq qıqқан adəmlərnin, yəni hərlük həkkini təlix kerək boləqlarning kümüxini Hərun bilən uning oqullirioqə bər.

⁴⁹ Əmdi Lawiylar tərpidin «hərlükkə qikiriloqan» dəp hesablanəqan tunji oqullardin artuq qıqқанlardan bolsa, Musa ulardin xu hərlük həkkini aldi;⁵⁰ u Israillarning tunjiliridin xu kümüxni, yəni mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə jəmiy bir ming üq yüz atmix bəx xəkəl aldi.⁵¹ Musa Pərwərdigarning əmri boyiqə «hərlükkə qikiriloqan»larning kümüxini dəl Pərwərdigar buyruoqinidək, Hərun bilən uning oqullirioqə bərđi.

Kohat əwladlirining wəzipisi

4¹ Andin Pərwərdigar Musa bilən Hərunoqə səz kilip mundaq dedi: — ² Sən Lawiylar iqidin ata jəməti boyiqə Kohat əwladlirining omumiy sanini tizimliqin,³ ottuz yaxtin əllik yaxkiqə boləqan, jamaət qedirida ix-hizmət kilixkə kələləydiəqlarning həmmisini tizimlap qıq. ⁴ Kohat əwladlirining jamaət qediri iqidiki wəzipisi əng mukəddəs buyumlar-ni baxkurux bolidu.⁵ Bargah kəqürüldiəqlan qaşda, Hərun bilən uning oqulliri kirip «əng mukəddəs jay»diki «ayrima pərdə-yopuq»ni quxürüp, uning bilən həküm-guwaqlıq sanduqini yəgisun;⁶ andin uning üstini delfinning terisidin etilgən yopuq bilən orap, üstigə kək bir rəhtni yepip, andin kətüridiəqlan baldaqlarni etküzsun.⁷ Təkdım nan tiziloqan xirəgə kək bir rəht selinip, üstigə legən, təhsə, piyalə wə xarab hədiyəlrini qaqidiəqlan kədəhlər tizip qoyulsun; xirədimu «daimiy nan» tizilip turiwərsun;⁸ bu nərsilərninğ üsti kızıl rəht bilən, uning üsti yənə delfin terisidə etilgən bir yopuq bilən yepilip, andin kətiridiəqlan baldaqlar etküzüp qoyulsun.⁹ Ular kək rəht elip, uning bilən qiraşdan bilən üstidiki qiraşlarni, pilik kişkuqlarni, küldan-larni wə qiraşdanəqla ixlitidiəqlan, barlıq may qaqilaydiəqlan qaqılarni yepip qoysun.¹⁰ Ular yənə qiraşdan bilən qiraşdanəqla ixlitidiəqlan həmmə qaqa-kuqa əswablarni delfin terisidin etilgən yopuq bilən yəgəp, andin əpkəxkə selip qoysun.

¹¹ Altun huxbuygaqla kək bir rəht selip, yənə delfin terisidə etilgən yopuq bilən yepip, an-

3:46 «ikki yüz yətmix üqi» — «Israillarning tunji oqulliri»ning sani 22273 (43-ayət) «Lawiylarning» bolsa 22000 idi (39-ayət), əmdi «Lawiylarning sanidin artuq qıqқан Israillarning tunjiliri»ning sani 273 adəm idi.

3:47 «bir xəkəl» — təhminən 11.4 gram boluxi mumkin, bəx xəkəl 57 gram. «mukəddəs jaydiki xəkəlninğ əlqəm birliki» — «mukəddəs jaydiki xəkəlninğ əlqəm birliki» xübhəşizki, pütükl əl üqün əzgərməs əlqəm bolsun dəp, mukəddəs jayda saqlaqlıq, mukim bekitilgən birnaqə hıl əlqəmlərdin biri boluxi kerək idi.

3:47 Mis. 30:31; Law. 27:25; Qel. 18:16; Əz. 45:12

3:50 «bir ming üq yüz atmix bəx xəkəl» — təhminən 16.4 kilogram.

4:3 «ix-hizmət kilixkə kələləydiəqlanlar» — ibraniy tilida «ix-hizmət kilixkə kələləydiəqlan qoxun» degən səzlər bilən ipadiliniđu.

4:6 «delfinning terisi» — yaki «dengiz eyikninğ terisi» yaki «borsuqninğ terisi».

4:7 «təkdım nan xirəsi» — yaki «huzuriy nan xirəsi» («Hudaning huzuridiki nan»lar) — Muxu yərdə pəkət «Hudaning huzuridiki xirə» degən səz bilən ipadiliniđu. Nanlar wə altun xirə toqruluq «Mis.» 25:23-30 wə «Law.» 24:5-9ni kərtinğ. «daimiy nan» — «təkdım nan»ning baxkiqə atilixi.

4:7 Mis. 25:30

4:9 Mis. 25:31,38

«Qel-bayawandiki səpər»

din ketürgüqkə qox baldaklarni etküzüp qoysun.¹² Mukəddəs jayning iqidə ixlitidioqan barlıq qaqa-kuqılarni kək bir rəht bilən yögəp, andin üstigə delfin terisidə etilgən yopuqni yepip, andin bir əpkəxkə selip qoysun.

¹³ Ular qurbangahni külidin tazilap, üstigə səsün rənglik bir rəhtni yepip qoysun.¹⁴ Andin yənə qurbangahda ixlitilidioqan əswablar — küldan, ilmək, bəlgürjək, qinilər, xundakla barlıq əswablarni qurbangah üstigə tizip, andin delfin terisidə etilgən bir yopuq bilən yepip, andin ketüridioqan baldaklarni etküzüp qoysun.

¹⁵ Pütün bargahdikilər yoloqə qikidioqan qaoqda, Hərun bilən uning oqulliri mukəddəs jay wə mukəddəs jaydiki barlıq qaqa-kuqə əswablarni yepip boləqandin keyin, Kohatning əwladliri kelip ketürsun; ləkin əlup kətməslik üqün mukəddəs buyumlarəqə qol təgküzmisun. Jamaət qediri iqidiki nərsilərdin xularni Kohatning əwladliri ketürüxi kerək.

¹⁶ Hərunning oqlı Əliazarning wəzipisi qıraql meyı, huxbuy ətir, daimiy təkdım qilinidioqan axlık hədiyə bilən məsihləx meyiəqə qarax, xundakla pütkül ibadət qediri bilən uning iqidiki barlıq nərsilər, mukəddəs jay həm mukəddəs jaydiki qaqa-kuqə əswablarəqə qaraxtin ibarət.

¹⁷ Andin Pərwərdigar Musa bilən Hərunəqə söz kılıp mundaq dedi: —

¹⁸ Silər Kohat jəmətidikilərnı Lawıylar arisidin kət'iy yokitip qoymanglar;¹⁹ bəlki ularning əlməy, həyat kəlixı üqün ular «əng mukəddəs» buyumlarəqə yekınlaşqan qaoqda, Hərun bilən uning oqulliri kirip ularning hər birigə kıldidioqan wə ketüridioqan ixlarni kərsitip qoysun;²⁰ ular pəkət mukəddəs jayəqə kirgəndə mukəddəs buyumlarəqə bir dəkikimu qərimisun, undaq kılıp qoysa əlup ketidu..

Gərxon əwladlirining wəzipisi

²¹ Pərwərdigar Musəqə söz kılıp mundaq dedi: —

²²⁻²³ Gərxon əwladliri iqidə ata jəməti wə aililiri boyiqə, ottuz yaxtin əllik yaxxiqə boləqan, jamaət qediri iqidə xizmət kılıx səpigə kiraləyidioqan həmmisini sanaktin etküzüp omumiyy sənini al.²⁴ Gərxon aililirining kıldidioqan xizmiti wə ular ketüridioqan nərsilər təwəndikiqə;²⁵ — ular jamaət qedirining əzini, yəni astidiki iqlı pərdiliri wə sirtki pərdilirini, uning yapquqini, xundakla üstigə yapqan delfin terisidə etilgən yopuqni wə jamaət qedirining kirix ixikining pərdisini,²⁶ ibadət qediri bilən qurbangahni qeridəp tartiloqan həyolidiki pərdilər bilən kirix dərwasisining pərdisini, xularəqə has tanilirini wə ixlitidioqan barlıq qaqa-kuqə əswablarni ketürsun; bu əswab-üşkünülgə münasiwətlik kerək boləqan ixlarni kilsun.²⁷ Gərxon əwladlirining pütün wəzipisi, yəni ular ketüridioqan wə bejiridioqan barlıq iqlar Hərun wə uning oqullirining kərsətmiliri boyiqə bolsun; ularning nemə ketüridioqanlıqini silər bəlgiləp beringlar.²⁸ Gərxon əwladlirining jəmətlirining jamaət qedirining iqidə kıldidioqan xizmiti xular; ular kahin Hərunning oqlı Itamarning qol astida turup iqlisun.

4:11 «altun huxbuyqah» — ibraniy tilida «altun qurbangah».

4:16 Mis. 29:40; 30:23,24,34,35

4:20 «ular pəkət ... bir dəkikimu qərimisun» — demək, Hərunning oqulliri kahinlar mukəddəs buyumlarni yepiwatqan waqıtta mukəddəs qediroqə kirməsliki kerək, pəkət buyumlar yepiloqandin keyin kirixkə bolidu.

4:22-23 «hizmət kılıx səpigə kiraləyidioqanlar» — ibraniy tilida «jənggə qikalayidioqan qoxundikilər» degən səzlər bilən ipadilididu. Iqlı mənisi, xübhışizki, kahinlarning mukəddəs jayda İsrail üqün qurbanlıqlarni etküzüp, ularəqə rəhiyy wəkil boluxı İsrailar üqün jin-xəyranlar bilən rəhiyy urux xizmiti qıləqanoqə barawər.

4:25 «astidiki iqlı pərdiliri wə sirtki pərdiliri» — ibraniy tilida «turaləquning pərdiliri wə jamaət qediri». Mənisi qoqum tərjimimizdək bolidu. Qedirning tət kəwət yopuqi bar idi; (1) iqlı pərdiliri; (2) əqkə teriliri; (3) kizil buyaloqan qoqkar teriliri; (4) delfin teriliri. Bəzi waqitlarda 2-kəwiti, yəni əqkə terisidin etilgən pərdilər «jamaət qedir»ning əzi dəp həsəblinatti. «Misirdin qikix» 25□1-15ni kəruq.

«Qəl-bayawandiki səpər»

Mərari əwladlirining wəzipisi

²⁹ Mərarining əwladlirininimu, ularni ata jəməti, aililiri boyiqə, sanəktin etküz;³⁰ ottuz yaxtin əllik yaxқиə boləjan, jamaət qediri iqidə hizmət kiliş sepigə kirələydiəjan həmmisini sanəktin etküzüp omumiy sanini al..³¹ Ularning jamaət qediri iqidiki barliq hizmiti, yəni kətürüş wəzipisi mundak: — Ular jamaət qedirining tahtayliri, baldaklıri, hadiliri wə ularning təglikliri, ³² hōylining tət ətrapidiki hadilar, ularning təglikliri, qozuklıri, tanaliri, barliq əswab-üşkünə həm xularəja kerəkkik boləjan barliq nərsiləri kətürüş bolsun; ular kətüridiəjan əswab-üşküniləri namini atap bir-birləp hər adəmgə kərsitip beringlar.³³ Mərari jəmət-aililirining jamaət qediri iqidə kiliədiəjan barliq ixliri ənə xular; ular kahin Hərunning oolli Itamarning qol astida turup ixlisun.

Lawiylarning nopusing sanəktin etküzülxü

³⁴⁻³⁵ Musa bilən Hərun wə jamaətning əmiriliri Kohatning əwladlirining ottuz yaxtin əllik yaxқиə boləjan, jamaət qedirida hizmət kiliş sepigə kirələydiəjanlarning həmmisini ata jəməti, aililiri boyiqə sanəktin etküzdü.³⁶ Ulardin jəməti boyiqə sanəktin etküzülgənlər jəmiy ikki ming yəttə yüz əllik xixi bolup qikti.³⁷ Muxular Kohat jəmətidin sanəktin etküzülgənlər bolup, jamaət qedirida ix kiliədiəjan hərbi, yəni Pərwədigarning Musaning wastisi bilən kiliəjan əmri boyiqə Musa bilən Hərun sanəktin etküzgənlər idi.

³⁸⁻³⁹ Gərxonlarning ata jəməti, aililiri boyiqə, ottuz yaxtin əllik yaxқиə boləjan, jamaət qedirida hizmət kiliş sepigə kirələydiəjan həmmisi sanəktin etküzüldü;⁴⁰ ata jəməti, aililiri boyiqə sanəktin etküzülgənlər jəmiy ikki ming altə yüz ottuz xixi bolup qikti.⁴¹ Muxular Gərxon jəmətidin sanəktin etküzülgənlər bolup, jamaət qedirida ix kiliədiəjan hərbi, yəni Pərwədigarning Musaning wastisi bilən kiliəjan əmri boyiqə Musa bilən Hərun sanəktin etküzgənlər idi.

⁴²⁻⁴³ Mərarilarning ata jəməti, aililiri boyiqə, ottuz yaxtin əllik yaxқиə boləjan, jamaət qedirida hizmət kiliş sepigə kirələydiəjan həmmisi sanəktin etküzüldü;⁴⁴ ata jəməti, aililiri boyiqə sanəktin etküzülgənlər jəmiy üç ming ikki yüz xixi bolup qikti.⁴⁵ Muxular Mərari jəmətidin sanəktin etküzülgənlər bolup, jamaət qedirida ix kiliədiəjan hərbi, yəni Pərwədigarning Musaning wastisi bilən kiliəjan əmri boyiqə Musa bilən Hərun sanəktin etküzgənlər idi.

⁴⁶⁻⁴⁷ Sanəktin etküzülgən Lawiylar mana xular idi; Musa bilən Hərun həm Israillarning əmiriliri ulardin ata jəməti, aililiri boyiqə, ottuz yaxtin əllik yaxқиə boləjan, jamaət qedirida hizmət kiliş wə yük kütürüş wəzipisigə kirələydiəjanlari sanəktin etküzgən.⁴⁸ Ularning sani jəmiy səkkiz ming bəx yüz səksən adəm bolup qikti.⁴⁹ Pərwədigarning əmri boyiqə, ular Musa tərpidin sanəktin etküzüldü; hərkim əzi kiliədiəjan Ixi wə kətüridiəjan yükigə asəsən sanəktin etküzüldü. Bularning həmmisi Pərwədigarning Musaqə əmr kiliəninəkd boldi.

Napaklari bargəhtin ayrix kerək

5¹ Pərwədigar Musaqə səz kiliş: — ²⁻³ Sən Israillərqə əmr kiliş: «Silər pisə-mahaw kesili bilən akma kesiligə giriptar boləjanlari, xundakla əlökkə tegixi bilən napak bolup qələjan həmmisini ər-ayal deməy bargəhtin qikiriwetinglar. Bargəhlari buləjiwətməsliki üçün ularni bargəhtin qikiriwetinglar; qünki Mən bargəh otturisida makan kildim» — degin, — dedi..

4:30 «hizmət kiliş sepigə kirələydiəjanlar» — 23-ayətni wə izahatini kəriş.

4:34-35 «sepigə kirələydiəjanlar» — 23-ayətni wə izahatini kəriş. 39-, 43-ayəttə ohxax səzlər tēpili.

5:2-3 «pisə-mahaw kesili bilən akma kesiligə giriptar boləjanlar» — «Law.» 13-babni, 15-bab 16-, 19-, 25-, 31-ayətni kəriş. «əlökkə tegixi bilən napak bolup qələjan...» — məsilən, uruk-tuqjini dəpnə kiliş bilən. «bargəhlər» — hərəkəsi qəbilələrin öz bargəhləri, deməkqi.

5:2-3 Law. 13:3, 46; 15:2; 21:1

«Qol-bayawandiki səpər»

⁴ Israillar xundak kilip ularni bargahntin qikiriwətti; Pərwərdigar Musaoğa kəndak əmr kiloğan bolsa, Israillar xundak kildi.

Tələm tələx nizami — «itaətsizlik qurbanliki» wə qoxumqə tələm

⁵ Pərwərdigar Musaoğa səz kilip mundaq dedi: —

⁶ Sən Israillaroğa eytkin: — Məyli ər yaki ayal bolsun, əgər u insanlarning Pərwərdigarğa wapəsizlik kilidioğan hərəkəndak gunahlıridin birini sadir kilip, xuning bilən gunahkar dəp bekitilsə, ⁷ undakta u əzi ətküzgən gunahioğa ikrar kilip, itaətsizliki kəltürüp qikaroğan, ziyanlanəuquqining ziyinini toluk tələp berixi kerək wə uning sirtida u kixigə yənə bəxtin bir üləxni qoxup tələp bərsun. ⁸ Ziyanlanəuquqining mubada itaətsizlik kəltürüp qikaroğan ziyanəğa berilgən tələm pulini aləuədək tuəqini bolmisa, tələm puli gunahkar boləuən kixining kafaritigə sunulidioğan qoxkarəğa qoxulup, Pərwərdigarğa atilip, kahinoğa berilsun..

⁹ Xuningdək Israillarning Hudaəğa atioğan barlik mukəddəs hədiyələri, yəni kahinoğa kəltürgən nərsilərdin barlik «kətürmə qurbanlik-hədiyə»lər kahinoğa hesab bolsun. ¹⁰ Hərkim Hudaəğa atioğan hədiyələr mukəddəs dəp hesablınsun, xundakla kahinning bolsun; kixilər kahinoğa nemə hədiyə kilsa, uning həmmisi kahinning bolsun..

Zina kildi dəp ərz kilinoğan hotunni sinax usuli wə bir tərəp kilix nizami

¹¹ Pərwərdigar Musaoğa səz kilip mundaq dedi: —

¹² Sən Israillaroğa səz kilip mundaq deyin: — Əgər birsining hotuni əzeridin yüzərtügən, sadəqətsizlik kiloğan bolsa, ¹³ — demək, baxka birsı bilən yekınlaxkan, xundakla uning buləuənəuqanlıki erining kəzlıridin yoxurun boləuən bolsa, heq guwahqi bolmioğan həm gunah kiloğan qeəjida tutulupmu kəlmioğan bolsa, ¹⁴ xundak əhwalda, eri əz hotunidin guman kilip künlisə, hotuni rastla zina kilip buləuənəuqan bolsa (yaki əz hotunoğa guman kilip künlisimu, hotuni zina kilmioğan wə buləuənəuqan bolsa) ¹⁵ əhwalini ispatlıx üçün bu adəm hotunini kahinning yenioğa əkəlsun həm hotuni üçün zərür axlık hədiyəsi, yəni arpa undin ondin bir əfahni aləuəq kəlsun; xu hədiyəning üstigə u heq zəytun meyi kuymisun yaki heq məstiki qoxup qoymisun; qünki bu kündaxlık hədiyəsi, əslətmə axlık hədiyəsi bolup, ularning kəbihlikigə boləuən əslətmidur..

¹⁶ Kahin u hotunni aldioğa kəltürüp, Pərwərdigarning huzurida turoquzsun. ¹⁷ Kahin komzəkkə mukəddəs sudin kuyup, ibadət qedirining yər topisidin bir qimdim elip suəğa qeqip qoysun..

¹⁸ Kahin u hotunni Pərwərdigarning huzurida turoquzup, bexini eqip, əslətmə axlık hədiyəsi, yəni kündaxlık hədiyəsini uning kəlioğa tutquzsun, andin kahin kəlioğa qarəuix kəltürgüqi ələm süyini alsun. ¹⁹ Kahin u hotunoğa kəsəm iquküzüp, uningə «Dərwəyə sən heqkəndak adəm bilən billə yatmioğan, eringning ornida baxka birsı bilən billə boluxka ezip buzukluk kilmioğan bolsang, undakta sən bu qarəuix kəltürgüqi ələm süyidin halas boləuəysən..» ²⁰ Ləkin sən eringning ornida baxka birsigə yekınlıxip əzüngni buləuənəuqan bolsang, eringdin baxka bir ər sən bilən billə yatkan bolsa, —» desun; ²¹⁻²² andin kahin u hotunoğa qarəuix kəsimini iquküzgəndin keyin, yənə uningə: «— Pərwərdigar yotangni yigilitip, kərsikəngni ixitiwətsun, xuningdək Pərwərdigar seni əz həlking iqidə qarəuix wə kəsəm iqux dəstikigə aylandursun; bu qarəuix süyi iqukəringə kirip, kərsikəngni ixitiwətsun, yotangni yigilitiwətsun» degəndə, u hotun: «Amin, amin» desun.

5:6 Law. 5:21, 22

5:7 Law. 5:24

5:8 Law. 5:21-26

5:10 Law. 10:12

5:15 «bir əfah» — təxminən 2 kürə yaki 22 litr idi.

5:17 «mukəddəs su» — «yuyunux desı»din elinoğan su bolsa kerək.

5:19 «eringning ornida» — bu degənlikning baxka birhil təjıımı «eringning əmri astida turup».

«Qol-bayawandiki səpər»

²³ Xuningdək kahin bu qarøjix sezlirini dəptərgə pütüp qoysun, xundakla yazoqan sezlərni ələm süyigə qilisun,²⁴ andin u hotunoqə bu qarøjix kəltürgüqi ələm süyini iqküzsun, bu qarøjix kəltürgüqi su uning iqiğə kirixi bilənla uningə azab-ələm bolidu.²⁵ Kahin u hotunning qolidin kündaxlik axlik hədiyəsini elip, uni Pərwərdigarning huzurida pulanglitip boləandin keyin, kurbangahqə elip kəlsun.²⁶ Kahin hədiyədin bir siqim un elip, hatirə hesabida kurbangahqə koyup keydürsun; andin u hotunoqə bu suni iqküzsun.

²⁷ Kahin əmdi u hotunoqə suni iqküzgəndin keyin, əgər u həkikiy buləanoqan bolup, öz erigə sadəkətsizlik kəloqan bolsa, qokum xundak boliduki, bu qarøjix süyi uning iqiğə kirgəndin keyin uningə azab-ələm kəltüridu; uning korsiqi ixixip, yotisi yigiləp ketidu; xuning bilən u hotun öz həlqi iqidə qarøjixqə ketidu.²⁸ Ləkin əgər u hotun buləanmioqan pak bolsa, xu ixtin halas bolidu wə əksiqə hamilidar bolup pərzəntlik bolidu.

²⁹ Mana bu kündaxlik toqrisidiki qanundur; hotun öz erining ornida baxqə birsi bilən billə boluxi bilən ezip buləanoqan bolsa,³⁰ wə yaki birsi hotunidin guman kilip künlisə, undaqta u hotunini Pərwərdigarning aldida turoquzsun, kahin uningə xu qanun boyiqə həmmiini ijra kilsun.

³¹ Ənə xundak kəloqanda, ər gunahin halas bolup, hotun öz gunahini kətiridu.

«Nazariylar»ning nizami

⁶¹ Pərwərdigar Musəqə səz kilip mundaq dedi: —

⁶² Sən Israilləroqə eytkin: «Məyli ər yaki ayal bolsun, «Əzümni Pərwərdigarəqə atap, nazariylardin bolimən» degən əlahidə bir kəsəməni iqkən bolsa,³ undaqta u əzini hərəq-xarəbtin ayrip pərhiz tutsun; hərəq-xarəb bilən ixləngən sirkinimu iqmisan yaki hərəqandak üzüm xərbitin iqmisan wə həl-kuruk üzümlərnimu yemisun.⁴ Əzini Pərwərdigarəqə atioqan barlik künlərdə, üzüm telidin qikkən hərəqandak nərsini, məyli üzüm uruqi bolsun, posti bolsun, ularni yeyixkə bolmaydu.

⁵ Əzümni Pərwərdigarəqə atidim dəp kəsəm kəloqan künləridə, ularning bexiqə ustira təgküzüxkə bolmaydu; əzini Pərwərdigarəqə atioqan künlər ətüp bolmioquqə, u mukəddəs boluxi kerək; ular qaqilirini uzun koyuxi kerək.⁶ U kəsəm iqkən barlik künləridə həqkəndak əlüklərgə yəkinlixixkə bolmaydu.⁷ Uning əz atisi, anisi, kərindixi yaki hədə-singilliri ətüp qəloqan bolsa, ularni dəp əzini napak kılmasliqi kerək; qünki bexida Pərwərdigarəqə has bolimən dəp bərgən wədisining bəlgisi bolidu.⁸ Əzini Hudaqə atiwətkən barlik künlərdə u Pərwərdigar aldida mukəddəs bolup tursun.

⁹ Mubada bir kixi uning yenida tuyuksiz ətüp kəlip, əzini Pərwərdigarəqə atioqanlikning bəlgisi boləan bexi buləanoqan bolsa, u əzini paklax küni wə keyinki yəttinqi künimu qeqini aldursun.¹⁰ Səkkizinqi küni u ikki pahtəkni yaki ikki baqkini elip jamaət qedirining dərwazisi aldida kahinqə tapxursun.¹¹ Kahin birini gunah kurbanliqi, yənə birini keydürmə kurbanlik

5:29 «eringning ornida» — bu degənlikning baxqə birhil təjimiisi «eringni əməri astida turup».

5:31 «hotun öz gunahini kətiridu» — gunahı bar bolsa, əlwəttə. Bu qanunda ər bilən hotunoqə nisbətən birər barawərsizlik barmu? Muxu ix toqruluk «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz.

6:2 «Nazariy» — «nazariy» degən səz «(Hudaqə) atioqan» degən məniini bildiridu.

6:4 «Nazariy bolimən» — «Nazariy bolimən» dəp kəsəm kəloqan kixilər əzini məlum bir mēhləttə yaki ətürwəyət Hudaqə ataydu (məsilən, «Hək.» 13:5, «Luka» 1:15ni kəring).

6:5 «qaqlirini uzun koyuxi kerək» — bu ixta (a) matəm bildirüxtə qaqilirini qüxürüx mən'i kılınıdu; (ə) əzizə birhil nomusluk kəltüridu (qünki u ayaldək kərinidu). Xuning bilən əzini kəsəm iqip Hudaqə atioqanlikni həmmə adəmgə ayan bolidu.

6:5 Hək. 13:5; 1Sam. 1:11

6:6 «əlüklər» — bu səz həywanlarning taplirinu əz iqiğə alidu.

6:7 «əzini napak kılmasliqi» — okurmənlərgə ayanki, kim bir jəsətkə təgkən bolsa wəqitlik «napak» dəp hesablinidu (uning mukəddəs jayəqə yəkinlixixiqə yaki kurbanlik kıliliqə bolmaytti. «Lawiylarning dəsturi» 5:2-3, 11-babni kəring). «bexida... bəlgisi bolidu» — uzun qaqiliri, demək.

«Qəl-bayawandiki səpər»

süpütidə sunup, ölük səwəbidin napak bolup qaloqan gunahini tiləp kafarət kılsun; nazariy xu künning əzidə öz bexini qaytidin mukəddəs-pak kılsun,¹² u özini Pərwərdigarə qatıqan künlirini yengiwaxtin baxlısun, xuning bilən bir yaxlık bir ərkək qozini itaətsizlik qurbanlık qılıp kılun; ilgiriki künliri bolsa inawətsiz hesablısun; qünki uning özini Pərwərdigarə qatıqan haliti buloqanoqan.

¹³ Nazariylardin biri özini Pərwərdigarqılı atıqan künlər toxkan künidə u toqruluk kanun-bəlgilimə mundak: — Kixilər uni jamaət qedirining dərwazisi aldiqə əkəlsun;¹⁴ u əzi Pərwərdigarqə sunulidıqan kəydürmə kurbanlık üqün bir yaxlık bejirim ərkək kəzini, gunah kurbanlık üqün bir yaxlık qixi bejirim bir kəzini, inaklık kurbanlık üqün bejirim bir kəxkarni kəltürsun;¹⁵ xundakla bir sewət petir nan, zəytun meyi iləxtürülgən esil undin pixuruloqan tokaqlar həmdə zəytun meyi sürülüp məsihləngən petir həmək nanlar wə xu kurbanlıklarning kəxumqə axlık hədiyələri wə xarab hədiyələrini kəltürsun..¹⁶ Kahin bularni Pərwərdigarning huzuriqə kəltürüp, Nazariyning xu gunah kurbanlık bilən kəydürmə kurbanlıkını sunsun;¹⁷ u Pərwərdigarqə ataloqan inaklık kurbanlık süpitidə kəxkarni sunsun, uringə qəxup bir sewət petir nanni sunsun; kahin xular bilən təng Nazariy kəxup təkdim kəloqan axlık hədiyə bilən xarab hədiyəni kəltürüp sunsun..¹⁸ Nazariy jamaət qedirining dərwazisi aldida əzini Pərwərdigarqə atıqanlıqıqə bəlgə kilip kəyuwətkən qeqini qüxürüp, qeqini elip inaklık kurbanlık astidiki otka kəysun..¹⁹ Nazariy xu tərکیدə əzini Pərwərdigarqılı atıqanlık qeqini qüxürüp boləqandin keyin, kahin kəynap pixiriloqan kəxkarning bir aldi kəlini həm sewəttin bir petir nan bilən bir petir həmək nanni elip kəlip Nazariyning kəloqə tutkəzsun..²⁰ Kahin bularni Pərwərdigarning aldida pulanglatma kurbanlık süpitidə ərüsün; bular pulanglatma kurbanlık süpitidə sunəqan təx bilən kətürmə hədiyə kəlinəqan aldi kəl bilən kəxulup, mukəddəs dəp həsablinip kahinəqə berilsun; andin keyin Nazariy xarab iqsə bolidu..

²¹ Xular bolsa kəsəm iqkən Nazariy toqrisida, özini Pərwərdigarğa ataxta sunux zərür bolğan qurbanlik-hədiyələr toqrisida bekutilgən kanun-bəlgilimidur; xuningdək uning kōli nemigə yətsə xuni sunsimu bolidu; u iqqən kəsimi boyiqə, yəni özini Hudağa atax wədisi toqruluk xu nizam-bəlgilimə boyiqə həmmə ixni ada kılsun; wədisigə əməl kılsun.

Kahinlarning bəht-bərikət tiləp qiloqan sözi

²² Pərwərdigar Musaoğa söz qılıp mundak dedi: —

²³ Sən Hərun bilən uning oqullirioğa səz kəlip mundaq deyin: — Silər İsrailəroğa mundaq bəht-bərikət tilənglər: —

²⁴ «Pərwərdigar silərgə bəht-bərikət ata kıləyay, siləzni Əz panahıda saklıəyay;

²⁵ Pärwərdigar yüzini silərnıng üstünlarda yorutup, silərgə xapaət kıljay;

²⁶ Pərwərdigar yüzini üstünglərə qatıp kətürüp, silərgə hatirjəmlək bərgəy! — dəp tilənglər.

²⁷ Ular xundak kılıp namimni Israillarning üstigə qonduridu wə Mən ularqa bəht-bərikət ata kilimən.

6:15 «tokaqlar» — ibraniy tilida bu söz yaki halkisiman yaki qəkküq bilən texilgən birhil nanlarni kərsitidu.

6:18 Ros. 21:24

6:20 Mis. 29:27

«Qel-bayawandiki səpər»

Hərəkəysi kəbilə əmiririning hədiyyələri

7¹⁻² Musa ibadət qədini tiklənən küni, u qədini məsih kəlip maylap məkəddəs kildi, xundakla uning iqidiki barlıq əswab-jabduklar, kurbangah wə uning barlıq kaqa-kuqa əswablarını məsih kəlip maylap məkəddəs kildi; xü küni xundak boldiki, İsrailning əmirli, yəni ularning ata jəmətinin baxlıqlı bolən, kəbilə əmirli kəlip hədiyyələri sundi; xü kəbilələrinin əmirli sanaktin ötküzü xüqə nazarət kəluqlar idi.³ Ular özlinin hədiyyələrini Pərwədigarning huzuriqə hazır kəlixti, kəltürələn bu hədiyyələr jəmi bolup altə harwa, on ikki öküzdin ibarət idi; hər ikki əmir birləşip birdin sayıwənlik harwa, hər bir əmir birdin öküz elip kəldi; ular bu hədiyyələri qədini aldinqə əkilixti.⁴ Pərwədigar Musaqə səz kəlip: —

⁵ Jamaət qədini xiliriqə xilitix üqün sən bu nəsiləri kəbul kəlip, Lawiylarning hər birinin bejiridiqən xiliri boyiqə ularning xilitixigə bəgin, — dedi.

⁶ Xuning bilən Musə harwa bilən öküzləri kəbul kəlip Lawiylarqə tapxurup bərdi.⁷ U Gərxon əwladlirining kəlidinqən xiliriqə əsasən, ularqə ikki harwa bilən tət öküz bərdi.⁸ Mərarə əwladlirining kəlidinqən xiliriqə əsasən, ularqə tət harwa bilən səkkiz öküz bərdi; ularning həmmisi kahin Harunning oqlı Itamarqə karaytti;⁹ lekin u Kohatning əwladliriqə həqnemə bərmidi; qünki ular məkəddəs nəsiləri kətürəxkə məsul idi; demək, ular məsul bolən nəsiləri öz mürisidə kətürətti.

¹⁰ Kurbangah maylinip məsihlənən küni, uni Hudaqə beqəxlax yolida əmirlər sunidiqən hədiyyələrini elip kəlip, kurbangah aldinqə kəyuxti.¹¹ Pərwədigar Musaqə: — Ular kurbangahni beqəxlax yolida hədiyyələrini sunsun; hər bir əmir öz künidə sunsun, — dedi.

¹² Birinqi küni hədiyyə sunuqı Yəhuda kəbilisidin Amminadabning oqlı Nahxon boldi.¹³ U sunuqən hədiyyə eqirliqi bir yüz ottuz xəkəl kəlidinqən bir kümüx legən, eqirliqi yətmix xəkəl kəlidinqən bir kümüx das bolup, bular məkəddəs jaydiki xəkəlnin əlqəm birliki boyiqə əlqəndi; axlıq hədiyyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloqən esil un tolduruloqənidi;¹⁴ on xəkəl eqirliqta, huxbuy tolduruloqən bir altun piyalə;¹⁵ kəydürmə kurbanliq üqün bir ərkək torpak, bir kəqkar, bir yaxlıq bir ərkək kəza;¹⁶ gunah kurbanliq üqün bir tekə;¹⁷ inaklıq kurbanliq üqün ikki buqə, bəx kəqkar, bəx tekə, bir yaxlıq bəx ərkək kəza; bular Amminadabning oqlı Nahxon sunuqən hədiyyələr idi.

¹⁸ İkkinqi küni hədiyyə sunuqı Issakarning əmiri Zuarning oqlı Nətanəl boldi.¹⁹ U sunuqən hədiyyə eqirliqi bir yüz ottuz xəkəl kəlidinqən bir kümüx legən, eqirliqi yətmix xəkəl kəlidinqən bir kümüx das bolup, bular məkəddəs jaydiki xəkəlnin əlqəm birliki boyiqə əlqəndi; axlıq hədiyyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloqən esil un tolduruloqənidi;²⁰ on xəkəl eqirliqta, huxbuy tolduruloqən bir altun piyalə;²¹ kəydürmə kurbanliq üqün bir torpak, bir kəqkar, bir yaxlıq bir ərkək kəza;²² gunah kurbanliq üqün bir tekə;²³ inaklıq kurbanliq üqün ikki buqə, bəx kəqkar, bəx tekə, bir yaxlıq bəx ərkək kəza; bular Zuarning oqlı Nətanəl sunuqən hədiyyələr idi.

²⁴ Üqinqi küni hədiyyə sunuqı Zəbulun əwladlirining əmiri Həlonning oqlı Eliab boldi.²⁵ U sunuqən hədiyyə eqirliqi bir yüz ottuz xəkəl kəlidinqən bir kümüx legən, eqirliqi yətmix xəkəl kəlidinqən bir kümüx das bolup, bular məkəddəs jaydiki xəkəlnin əlqəm birliki boyiqə əlqəndi; axlıq hədiyyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloqən esil un tolduruloqənidi;²⁶ on xəkəl eqirliqta, huxbuy tolduruloqən bir altun piyalə;²⁷ kəydürmə kurbanliq üqün bir torpak, bir kəqkar, bir yaxlıq bir ərkək kəza;²⁸ gunah kurbanliq üqün bir tekə;²⁹ inaklıq kurbanliq üqün

7:1-2 «ibadət qədini tiklə» katarlıq ixlar «Mis.» 40-bab, 17-34-ayətlərdə təşwirlinidu. Demək, «xü küni»diki ixlar «Qel.» 1-6-bablardiki ixlardin awwal, xundakla «Law.» 8:11tiki ixlardin keyin yüz bərgənidi.

7:1-2 Mis. 40:18

7:9 «məkəddəs nəsilər» — baxkə birhil təjimişi «məkəddəs jay».

7:13 «xəkəl» — kümüxning əlqəmi bolup, adəttə 11.4 gramqə barawər boluxi mumkin. Xunga 130 xəkəl 1.5 kilogram, 70 xəkəl 0.8 kilogram boluxi mumkin. «məkəddəs jaydiki xəkəlnin əlqəm birliki boyiqə» — 3:47-ayəttiki izahatni kərtüng.

ikki buqa, bəx qoqkar, bəx tekə, bir yaxlık bəx ərkək qoza; bular Həlonning oolli Eliab sunoqan hədiyyələr idi.

³⁰ Tətinqi küni hədiyyə sunoquqi Rubən əwladlirining əmiri Xidərning oolli Əlizur boldi. ³¹ U sunoqan hədiyyə eoqirliqi bir yüz ottuz xəkəl kelidioqan bir kümüx legən, eoqirliqi yətmix xəkəl kelidioqan bir kümüx das bolup, bular mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə əlqəndi; axlık hədiyyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloqan esil un tolduruloqanidi; ³² on xəkəl eoqirliqta, huxbuy tolduruloqan bir altun piyalə; ³³ keydürmə qurbanlik üqün bir torpak, bir qoqkar, bir yaxlık bir ərkək qoza; ³⁴ gunah qurbanliqi üqün bir tekə; ³⁵ inaklık qurbanliqi üqün ikki buqa, bəx qoqkar, bəx tekə, bir yaxlık bəx ərkək qoza; bular Xidərning oolli Əlizur sunoqan hədiyyələr idi.

³⁶ Bəxinqi küni hədiyyə sunoquqi Ximeon əwladlirining əmiri Zuri-xaddayning oolli Xelumiylə boldi. ³⁷ U sunoqan hədiyyə eoqirliqi bir yüz ottuz xəkəl kelidioqan bir kümüx legən, eoqirliqi yətmix xəkəl kelidioqan bir kümüx das bolup, bular mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə əlqəndi; axlık hədiyyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloqan esil un tolduruloqanidi; ³⁸ on xəkəl eoqirliqta, huxbuy tolduruloqan bir altun piyalə; ³⁹ keydürmə qurbanlik üqün bir torpak, bir qoqkar, bir yaxlık bir ərkək qoza; ⁴⁰ gunah qurbanliqi üqün bir tekə; ⁴¹ inaklık qurbanliqi üqün ikki buqa, bəx qoqkar, bəx tekə, bir yaxlık bəx ərkək qoza; bular Zuri-xaddayning oolli Xelumiylə sunoqan hədiyyələr idi.

⁴² Altinqi küni hədiyyə sunoquqi Gad əwladlirining əmiri Deuəlning oolli Əliasaf boldi. ⁴³ U sunoqan hədiyyə eoqirliqi bir yüz ottuz xəkəl kelidioqan bir kümüx legən, eoqirliqi yətmix xəkəl kelidioqan bir kümüx das bolup, bular mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə əlqəndi; axlık hədiyyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloqan esil un tolduruloqanidi; ⁴⁴ on xəkəl eoqirliqta, huxbuy tolduruloqan bir altun piyalə; ⁴⁵ keydürmə qurbanlik üqün bir torpak, bir qoqkar, bir yaxlık bir ərkək qoza; ⁴⁶ gunah qurbanliqi üqün bir tekə; ⁴⁷ inaklık qurbanliqi üqün ikki buqa, bəx qoqkar, bəx tekə, bir yaxlık bəx ərkək qoza; bular Deuəlning oolli Əliasaf sunoqan hədiyyələr idi.

⁴⁸ Yəttinqi küni hədiyyə sunoquqi Əfraim əwladlirining əmiri Ammihudning oolli Əlixama boldi. ⁴⁹ U sunoqan hədiyyə eoqirliqi bir yüz ottuz xəkəl kelidioqan bir kümüx legən, eoqirliqi yətmix xəkəl kelidioqan bir kümüx das bolup, bular mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə əlqəndi; axlık hədiyyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloqan esil un tolduruloqanidi; ⁵⁰ on xəkəl eoqirliqta, huxbuy tolduruloqan bir altun piyalə; ⁵¹ keydürmə qurbanlik üqün bir torpak, bir qoqkar, bir yaxlık bir ərkək qoza; ⁵² gunah qurbanliqi üqün bir tekə; ⁵³ inaklık qurbanliqi üqün ikki buqa, bəx qoqkar, bəx tekə, bir yaxlık bəx ərkək qoza; bular Ammihudning oolli Əlixama sunoqan hədiyyələr idi.

⁵⁴ Səkkizinqi küni hədiyyə sunoquqi Manassəh əwladlirining əmiri Pidahzurning oolli Gamaliylə boldi. ⁵⁵ U sunoqan hədiyyə eoqirliqi bir yüz ottuz xəkəl kelidioqan bir kümüx legən, eoqirliqi yətmix xəkəl kelidioqan bir kümüx das bolup, bular mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə əlqəndi; axlık hədiyyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloqan esil un tolduruloqanidi; ⁵⁶ on xəkəl eoqirliqta, huxbuy tolduruloqan bir altun piyalə; ⁵⁷ keydürmə qurbanlik üqün bir torpak, bir qoqkar, bir yaxlık bir ərkək qoza; ⁵⁸ gunah qurbanliqi üqün bir tekə; ⁵⁹ inaklık qurbanliqi üqün ikki buqa, bəx qoqkar, bəx tekə, bir yaxlık bəx ərkək qoza; bular Pidahzurning oolli Gamaliylə sunoqan hədiyyələr idi.

⁶⁰ Tokkuzinqi küni hədiyyə sunoquqi Benyamin əwladlirining əmiri Gideonining oolli Abidan boldi. ⁶¹ U sunoqan hədiyyə eoqirliqi bir yüz ottuz xəkəl kelidioqan bir kümüx legən, eoqirliqi yətmix xəkəl kelidioqan bir kümüx das bolup, bular mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə əlqəndi; axlık hədiyyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloqan esil un tolduruloqanidi; ⁶² on xəkəl eoqirliqta, huxbuy tolduruloqan bir altun piyalə; ⁶³ keydürmə

kurbanlik üçün bir torpaq, bir qoqkar, bir yaxlik bir ərəkək qoza;⁶⁴ gunah kurbanliqi üçün bir tekə;⁶⁵ inaklik kurbanliqi üçün ikki buqa, bəx qoqkar, bəx tekə, bir yaxlik bəx ərəkək qoza; bular Gideonining oqli Abidan sunoqan hədiyyələr idi.

⁶⁶ Oninqi küni hədiyyə sunoquqi Dan əwladlirining əmiri Ammixaddayning oqli Ahjəzər boldi.⁶⁷ U sunoqan hədiyyə eoqirliqi bir yüz ottuz xəkəl kelidioqan bir kümüx legən, eoqirliqi yətmix xəkəl kelidioqan bir kümüx das bolup, bular mukəddəs jaydiki xəkəlning elqəm birliki boyiqə elqəndi; axlik hədiyyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloqan esil un tolduruloqanidi;⁶⁸ on xəkəl eoqirlikta, huxbuy tolduruloqan bir altun piyalə;⁶⁹ kəydürmə kurbanlik üçün bir torpaq, bir qoqkar, bir yaxlik bir ərəkək qoza;⁷⁰ gunah kurbanliqi üçün bir tekə;⁷¹ inaklik kurbanliqi üçün ikki buqa, bəx qoqkar, bəx tekə, bir yaxlik bəx ərəkək qoza; bular Ammixaddayning oqli Ahjəzər sunoqan hədiyyələr idi.

⁷² On birinqi küni hədiyyə sunoquqi Axir əwladlirining əmiri Okranning oqli Pagiyəl boldi.⁷³ U sunoqan hədiyyə eoqirliqi bir yüz ottuz xəkəl kelidioqan bir kümüx legən, eoqirliqi yətmix xəkəl kelidioqan bir kümüx das bolup, bular mukəddəs jaydiki xəkəlning elqəm birliki boyiqə elqəndi; axlik hədiyyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloqan esil un tolduruloqanidi;⁷⁴ on xəkəl eoqirlikta, huxbuy tolduruloqan bir altun piyalə;⁷⁵ kəydürmə kurbanlik üçün bir torpaq, bir qoqkar, bir yaxlik bir ərəkək qoza;⁷⁶ gunah kurbanliqi üçün bir tekə;⁷⁷ inaklik kurbanliqi üçün ikki buqa, bəx qoqkar, bəx tekə, bir yaxlik bəx ərəkək qoza; bular Okranning oqli Pagiyəl sunoqan hədiyyələr idi.

⁷⁸ On ikkinqi küni hədiyyə sunoquqi Naftali əwladlirining əmiri Enanning oqli Ahira boldi.⁷⁹ U sunoqan hədiyyə eoqirliqi bir yüz ottuz xəkəl kelidioqan bir kümüx legən, eoqirliqi yətmix xəkəl kelidioqan bir kümüx das bolup, bular mukəddəs jaydiki xəkəlning elqəm birliki boyiqə elqəndi; axlik hədiyyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloqan esil un tolduruloqanidi;⁸⁰ on xəkəl eoqirlikta, huxbuy tolduruloqan bir altun piyalə;⁸¹ kəydürmə kurbanlik üçün bir torpaq, bir qoqkar, bir yaxlik bir ərəkək qoza;⁸² gunah kurbanliqi üçün bir tekə;⁸³ inaklik kurbanliqi üçün ikki buqa, bəx qoqkar, bəx tekə, bir yaxlik bəx ərəkək qoza; bular Enanning oqli Ahira sunoqan hədiyyələr idi.

⁸⁴ Kurbangah maylinip məsihləngən künidə, Israil əmirliqi kurbangahqa sunoqan hədiyyələr: — jəmiy on ikki kümüx legən, on ikki kümüx das, on ikki altun piyalə boldi;⁸⁵ hərbi kümüx legənnin eoqirliqi bir yüz ottuz xəkəl, hərbi kümüx dasnin eoqirliqi yətmix xəkəl idi; muxu qaqa-kuqioqa kətkən kümüx mukəddəs jaydiki xəkəlning elqəm birliki boyiqə elqəngəndə, jəmiy ikki ming tət yüz xəkəl qikti;⁸⁶ huxbuy bilən tolduruloqan altun piyalə on ikki bolup, mukəddəs jaydiki xəkəlning elqəm birliki boyiqə elqəngəndə, hərbi altun piyalinin eoqirliqi on xəkəl qikti; bu altun piyalilərnin altuni jəmiy bir yüz yigirmə xəkəl qikti;⁸⁷ kəydürmə kurbanliklər üçün boləqan mallar: — jəmiy on ikki torpaq, on ikki qoqkar, on ikki bir yaxlik ərəkək qoza idi, hərbi tegixlik axlik hədiyyələr bilən billə sunuldi; on ikki tekə gunah kurbanliqi üçün sunuldi;⁸⁸ inaklik kurbanlikliqi üçün sunuloqini jəmiy yigirmə tət buqa, atmix qoqkar, atmix tekə, bir yaxlik atmix ərəkək qoza idi. Kurbangah maylinip məsihlinip, uni Hudaqə beoqxlox yolida sunuloqan hədiyyələr mana muxular.

⁸⁹ Musa Pərwərdigar bilən səzləxkili jəmət qedirioqa kirgən qeoqida, u «həküm-guwaqlik sanduqi»ning üstidiki «kafarət təhti»ning ikki təripidiki kerubning otturisdin uning əzigə gəp kuloqan awazini anglap turdi; Pərwərdigar xu yolda uningə səz kılatti.

«Qel-bayawandiki səpər»

Altun qıraoqdan

8¹ Pərwərdigar Musaoja söz kilip: —

8² Sən Hərunoja: «Sən qıraoqlar yaqıdıoğan qaοqda yəttə qıraoqning həmmisi qıraoqdanning aldini yorutıdıoğan bolsun» dəp eytip qoy, — dedi..

3 Hərun xundak kildi; u qıraoqdan üstidiki qıraoqlarning həmmisini yandurup, huddi Pərwərdigarning Musaoja eytkinidək, qıraoq nurini qıraoqdanning aldini yorutıdıoğan kilip qoydı. **4** Qıraoqdanning yasılıxi mundaq; u altundin bolka bilən sokup yasaloğan, putidin güllirigiqə bolka bilən sokup qikiriləoğan. Pərwərdigar Musaoja kərsətkən nushidək, u qıraoqdanni xundak yasattı..

Lawiylarning Hudaning hizmitigə atap paklinip ayrilixi

5 Pərwərdigar Musaoja mundaq dedi: —

6 Sən Israillarning iqidin Lawiylarni tallap qikip paklioqin.⁷ Ularni paklax üqün ularoja mundaq kil: «kafarət süyi»ni ularning bədinigə qaqqin; andin ular əzliri pütün bədinini ustura bilən qüxsun, kiyimlirini yuyup özini pak kılsun..⁸ Andin keyin ular bir torpak bilən xuningoja koxup axlık hədiyəsini, yəni zəytun meyi iləxtürülgən esil unni kəltürsun; sən gunah kurbanliqi üqün yənə bir torpakni kəltür..⁹ Sən Lawiylarni jamaət qedirining aldioja kəltür wə pütün Israil jamaitini yiojip kəl;¹⁰ Lawiylarni Pərwərdigarning huzurioja hazır kiləoqin; andin Israillar kelip kollirini ularning üstigə koysun..¹¹ Hərun Lawiylarni Israillarning «pulanglatma kurbanlik»i süpitidə Pərwərdigarning hizmitini kılsun dəp, Pərwərdigarəja hədiyə kılsun..¹² Lawiylar kollirini heliki ikki torpakning bexioja koysun; sən birini gunah kurbanliqi bolsun, birini kəydurmə kurbanlik bolsun, Lawiylar üqün kafarət kəltürsun dəp Pərwərdigarəja sunəoqin..¹³ Sən andin Lawiylarni Hərun bilən uning oqullirining aldida turojuzup, ularni pulanglatma kurbanlik süpitidə Pərwərdigarəja hədiyə kil.

14 Lawiylar Meningki bolsun dəp, sən Lawiylarni ənə xu tərıkidə Israillardin ayrip qik..¹⁵ Andin Lawiylar kirip jamaət qedirining ixlirini kılsa bolidu; sən ularni paklandur, ularni pulanglatma kurbanlik süpitidə hədiyə kil..¹⁶ Qünki ular Israillar iqidə pütünləy Manga ataloğan; Mening ularni Meningki bolsun dəp tallixim ularni Israillarning arisida baliyatquning tunji mewisi ornida kəyoqanlikimdur..¹⁷ Qünki Israillarning tunjisi, məyli u insan yaki həywan bolsun, pütünləy Manga təwədur; Mən Misir zeminida barlık tunjilarni əltürgən küni ularni Əzümgə mukəddəs kilip eliwaləoqanidim..¹⁸ Mening Lawiylarni u yol bilən tallixim ularni Israillarning iqidiki tunjilirining ornida kəyoqum üqündur..¹⁹ Wə jamaət qedirida Israillarning hizmitidə bolsun wə Israillarning gunahini tiləp kafarət kəltürsun, xuningdək Israillar mukəddəs jəyoja yekınlaxkanda ular arisida bala-kəza qikmisun dəp, mən Israillar iqidin Lawiylarni Hərun bilən uning oqullirioja bərdim..²⁰ Musa, Hərun wə pütkül Israil jamaiti Lawiylarni xundak kildi; Pərwərdigarning Lawiylar toqruluk Musaoja buyruəoqinidək Israillar həmmisini bəja kəltürdi..²¹ Lawiylar xundak kilip əzlirini gunahın paklap, kiyim-keqəklirini yuyup pakizlidi; Hərun ularni pulanglatma kurbanlik süpitidə Pərwərdigarəja hədiyə kildi; Hərun yənə ularni paklaxka gunahını tiləp kafarət kildi..²² Andin keyin Lawiylar kirip Hərunning aldida, xundakla uning oqullirining aldida, jamaət qediri iqidiki ixlarni kilixka kirixti; Pərwərdigar Lawiylar

8:2 Mis. 25:37

8:4 Mis. 25:31

8:7 «kafarət süyi» — ıbraniy tilida «gunah süyi» yaki «gunahın paklax süyi». Bu su 19-babta təpsiliy təswirlinidu.

8:11 «hədiyə kılsun» — ıbraniy tilida «ıroqanglatısun».

8:12 «sən ... Pərwərdigarəja sunəoqin» — Təwrat boyıqə, bu Musa pəyoqəmbərnıng əzi kəhınning ornida birdinbir kurbanlik kıləoğan wakti idi.

8:14 Qel. 3:45

8:17 Mis. 13:2; 22:29; 34:19; Law. 27:26; Qel. 3:13; Luqa 2:23

8:18 Qel. 3:12

«Qol-bayawandiki səpər»

toqruqluk Musaoqa qandak buyruoqan bolsa, Israillar uni xu boyiqə bəja kəltürdi.

²³ Pərwərdigar Musaoqa səz kəlip mundak dedi: —

²⁴ Lawiylarning wəzipisi mundak bolsun: — Yigirmə bəx yaxtin yukiriliri kirip jamaət qədiri iqidiki ixlarni kəlixkə səpkə kirsun; ²⁵ əllik yaxkə yətkəndin keyin səptin qekinip xu hizmətni kəlmisun; ²⁶ lekin ular jamaət qədiri iqidə kərindaxlirioqa yərdəmlixip, ularning həjətliridin qikəixkə bolidu, əmma qədirdiki rəsmiy wəzipidə bolmisun. Lawiylarning wəzipiliri həkkidə ularoqa ənə xundak kəil.

Sinay qəl-bayawinida «ətəp ketix həyti»ni etküzəx

9¹ Misir zeminidin qikkəndin keyinki ikkinqi yili birinqi ayda, Pərwərdigar Sinay qəlidə Musaoqa buyrup: —

² Israillar bekitilgən wəqəttə ətəp ketix həytini etküzəx; ³ yəni muxu ayning on tətinqi kəni gugumda, bekitilgən wəqəttə, barlik bəlgilimə wə kəidə-tərtip boyiqə həytini etküzəx, — dedi. ⁴ Xuning bilən Musa Israillaroqa səz kəlip ətəp ketix həytini etküzəxni buyrudi. ⁵ Ular birinqi ayning on tətinqi kəni gugumda, Sinay qəlidə ətəp ketix həytini etküzdi; Pərwərdigar Musaoqa qandak buyruoqan bolsa, Israillar xundak kəildi.

⁶ Bir nəqqəylən bir əlükkə tegip ketip napak bolup kəloqanlikə üqün, ular xu kəni ətəp ketix həytini etküzəlmidi-də, ular xu kəni Musa bilən Hərunning aldioqa kəlip Musaoqa: —

⁷ Biz ələp kəloqan adamgə tegip ketip napak bolup kəloqan bolsakmu, lekin nemixkə Israillarning kətarida, bekitilgən wəqəttə Pərwərdigaroqa sunuxkə kərək boləqinini elip kəlixtni rət kəlinimiz? — deyixti.

⁸ — Tohtap turunglar, mən berip Pərwərdigar silər toqranglarda nemə buyruydikin, anglap bəqay, — dedi Musa ularoqa.

⁹ Pərwərdigar Musaoqa səz kəlip mundak dedi: —

¹⁰ Sən Israillaroqa mundak degin: «Silər wə silərləning əwladliringlar iqidə bəzilər əlüklərgə tegip ketip napak bolup kəloqan bolsa yəki uzak səpər üstidə bolsa, ular yənəla Pərwərdigar üqün ətəp ketix həytini etküzəxkə bolidu. ¹¹ Undak kixilər ikkinqi ayning on tətinqi kəni gugumda həytini etküzəx; həyt taamini petir nan wə aqqik kəktatlar bilən billə yesun; ¹² ulardin ətigə azrakmu kəldurmisun wə kəzisining ustihanliridin birərsinimu sunduroquqi bolmisun; ular həytini ətəp ketix həytining barlik bəlgilimiliri boyiqə etküzəx. ¹³ Həlbuki, pak boləqan, səpər üstidimu bolmioqan əmma ətəp ketix həytini etküzəxkə etibar bərmigən kixi bolsa əz həlkədin üzəp taxlinidu; qünki bekitilgən wəqəttə Pərwərdigaroqa sunux kərək boləqinini sunmioqanlikə üqün, u əz gunəhini əz üstigə alidu. ¹⁴ Əgər aranglarda turuwatqan yat əllik bir musapir Pərwərdigar üqün ətəp ketix həytini etküzəxni halisa, u ətəp ketix həyti toqrisidiki bəlgilimə wə kəidə-tərtip boyiqə etküzəx; yat əllik musapirlar üqün wə zeminda tuəquloqanlar üqünmu aranglarda xu birlə nizam bolsun.»

8:24 «səpkə kirsun» — ibraniy tilida «jəng üqün qəxunoqa kirsun» deqən səzlər bilən ipadilini. 4:23ni wə izahətni kərləng.

9:2 Mis. 12:1-28; Law. 23:5; Qəl. 28:16; Kən. 16:2

9:3 «gugum» — ibraniy tilida «ikki kəq arilikidə» deqən səzlər bilən ipadilini — demək xəpək wəqti, «kən petix» wə kərangəqluk arilikidə boləqan wəqit.

9:5 «gugum» — 3-ayəttiki izahətni kərləng.

9:10 «ular yənəla Pərwərdigar üqün ətəp ketix etküzəxkə bolidu» — yəki «u yənəla Pərwərdigar üqün ətəp ketix həytini etküzidu».

9:11 «gugum» — 3-ayəttiki izahətni kərləng.

9:12 «ətəp ketix həyti»diki qəza» — «Mis.» 12:46, «Yh.» 19:36ni kərləng.

9:12 Mis. 12:46; Yh. 19:33, 36

9:13 «əz həlkədin üzəp taxlinidu» — bu ibarə adəttə ədəmning Hudaning biwasitə jəzasi bilən dunyadin kətxini kərsitidu. «Mis.» 12:19diki izahətni kərləng.

9:14 Mis. 12:49

«Qel-bayawandiki səpər»

Hudaning Israillarni qel-bayawanda Əz buluti wə oti bilən yetəklxi

¹⁵ İbadət qediri tiklängən küni, bulut ibadət qedirini, yəni həküm-guwahlik qedirini qaplap turdi; kəqtin taki ətigəngiqə, bulut huddi ottək ibadət qedirining üstidə turdi..¹⁶ Daim xundak bolatti; kündüzi bulut ibadət qedirini qaplap turatti, keqisi u otka ohxaytti.¹⁷ Qaqaniki bulut jamaat qedirining üstidin ketürülsə, Israillar yoloja qikatti; bulut kəyərde tohtisa, Israillar xu yərdə bargah tikətti.¹⁸ Israillar Pərwədigarning buyruki boyiqə mangatti, Pərwədigarning buyruki boyiqə bargah tikətti; bulut ibadət qedirining üstidə qanqə uzak tohtisa, ular bargahxa xunqə uzak turatti..¹⁹ Bulut ibadət qedirining üstidə heli künlərgiqə tohtap tursa, Israillarmu Pərwədigarning kərsitmisini tutup səpərgə qikmaytti;²⁰ mubada bulut ibadət qedirining üstidə pəkət birnəqqə künla tohtisa, ular Pərwədigarning buyruki boyiqə xu wakitta bargah kurup yatatti, andin yənə Pərwədigarning buyruki boyiqə səpərgə atlinatti.²¹ Wə mubada bulut pəkətlə kəqtin ətigəngiqə tohtap, əttigandə bulut yənə ketürülsə, ular yənə yoloja qikatti; məyli kündüzi yaki keqisi bulut ketürülsila, ular səpərgə qikatti.²² Bulut ibadət qedirining üstidə uzunrak tursa, məyli ikki kün, bir ay, bir yil tursimu, Israillar yoloja qikmay bargahxa turuweratti; lekin bulut ketürülüp mangsila ular səpirini dawamlaxturatti..²³ Pərwədigarning buyruki bilən ular bargah kuratti, Pərwədigarning buyruki bilən ular səpərni dawamlaxturatti; ular Pərwədigarning Musaning wastisi bilən bərgən əmri boyiqə, Pərwədigarning kərsitmisini tutatti.

Kümüx kanay qelinix wakitliri

10¹ Pərwədigar Musaoja söz kilip mundaq dedi: —
² Sən əzünggə ikki kanay yasatqin; ularni kümüxtin soktur. Ular jamaətni yiojixka, xundakla jamaətni bargahlırini yiojixturup yoloja qikixka qakirix üqün ixlitilidu.³ Ikki kanay qeliniojanda pütkül jamaət sening yeningoja jamaət qediri dərwasisining aldioja yiojilidiojan bolsun.⁴ Əgər yaloquz biri qelinsa, əmirliri, yəni mingliojan Israillarning mingbexiliri sening yeningoja kelip yiojilsun.⁵ Silər kattik yukiri awaz bilən qalojanda kün qikix tərəptiki bargahlar yoloja qiksun..⁶ Andin silər ikkinqi ketim kattik, yukiri awaz bilən qalojanda jənub tərəptiki bargahlar yoloja qiksun; ular yoloja qikқан qaojda kanay kattik, yukiri awaz bilən qelinixi kerəktur.

⁷ Jamaətni yiojilixka qakiridiojan qaojda, kanay qelinglar, əmma kattik, yukiri awaz bilən qalmanglar; ⁸ Hərunning əwladliri, kahin boləjanlar kanaylarni qalsun; bular silərgə əwladmu-əwlad bir əbədiy bəlgilimə bolsun..⁹ Əgər silər əz zemininglarda silərgə zulum saləjan düxmininglar bilən jəng kilixka qiksanglar, kattik, yukiri awaz bilən qelinglar. Xuning bilən əzünglarning Hudasi boləjan Pərwədigarning aldida yad etilip, düxmininglardin ku tulisilər.¹⁰ Buningdin baxka, huxal künliringlarda, bekitilən heytliringlarda wə ayning birinqi künliridə, silər köydürmə kurbanlik wə inaklik kurbanliklirini sunojininglarda, kurbanliklarning aldida turup kanay qelinglar; xuning bilən kanaylar silərni Hudayinglarəja əslətküqi bolidu; Mən Hudayinglar Pərwədigardurmən.

9:15 «İbadət qedirini qapliojan bulut» — «Mis.» 40:34-38ni kərüng.

9:15 Mis. 40:34

9:18 1Kor. 10:1

9:22 Mis. 40:36, 37

10:5 «kattik yukiri awaz bilən» — baxka birhil tərjimisi: «agağ awazi bilən».

10:8 «bular» — kanaylar əzliri.

«Qel-bayawandiki səpər»

Sinaydin yoləya qıqıx tərтіpi

¹¹ İkkinqi yili, ikkinqi ayning yigirminqi küni bulut həküm-guwahlik qedirining üstidin kətürüldi; ¹² xuning bilən Israillar Sinay qelidin qıqip, yol elip səpərlirini baxlidi; bulut Paran qelidə tohtidi. ¹³ Bu ularning birinqi kətim Pərwərdigarning Musaning wastisi bilən kıləjan əmri boyiqə yoləya qıqixi boldi. ¹⁴ Yəhuda bargahı əzining tuqi astida koxun-koxun bolup aldi bilən yoləya qıkti; koxunning baxliki Amminadabning oqli Nahxon idi. ¹⁵ Issakar kəbilisi koxunining baxliki Zuarning oqli Nətanəl idi. ¹⁶ Zəbulun kəbilisi koxunining baxliki Həlonning oqli Eliab idi. ¹⁷ Andin ibadət qediri quwulup, Gərxonning əwladliri bilən Mərarining əwladliri uni kətürüp yoləya qıkti.

¹⁸ Rubən bargahı əzining tuqi astida koxun-koxun bolup yoləya qıkti; koxunning baxliki Xidəning oqli Əlizur idi. ¹⁹ Ximeon kəbilisi koxunining baxliki Zuri-xaddayning oqli Xelumiyl idi. ²⁰ Gad kəbilisi koxunining baxliki Deuəlning oqli Əliasaf idi. ²¹ Andin Kohətlar mükəddəs buyumlarni kətürüp yoləya qıkti; ular yetip kelixtin burun ibadət qedirini kətürgüqilər kelip uni tikləp koyuxkanidi..

²² Əfraim bargahı əzining tuqi astida koxun-koxun bolup yoləya qıkti; koxunning baxliki Ammihudning oqli Əlixama idi. ²³ Manassəh kəbilisi koxunining baxliki Pidahzurning oqli Gamaliyl idi. ²⁴ Binyamin kəbilisi koxunining baxliki Gideonining oqli Abidan idi.

²⁵ Dan bargahı həmmə bargahlarıning arka muhəpizətqisi bolup, əzining tuqi astida koxun-koxun bolup yoləya qıkti; koxunning baxliki Ammixaddayning oqli Ahizəzər idi. ²⁶ Axir kəbilisi koxunining baxliki Okranning oqli Pagiyəl idi. ²⁷ Naftali kəbilisi koxunining baxliki Enanning oqli Ahira idi.

²⁸ Bular Israillar yoləya qıqkanda koxun-koxun bolup mengix tərтіpi idi; ular xu tərıkidə yoləya qıkti.

Musaning keynakisi Həbabkə boləjan təlipi

²⁹ Musa əzining keynatisi, Midiyanlik Reuəlning oqli Həbabkə: — Biz Pərwərdigar wədə kıləjan yərgə karap səpər kiliwatimiz, U: «Mən u yəzni silərgə miras kılıp berimən» degən; əzlrining biz bilən billə mengixlirini ətünimən, biz siligə yaxhi karaymiz, qünki Pərwərdigar Israil toqruluk bəht-saadət ata kılımən dəp wədə bərgən, — dedi.

³⁰ Ləkin Həbab Musaqə: — Yak, mən əz yurtum, əz uruk-tuqəkanliriməya ketimən, — dedi.

³¹ Musa uningəya: Bizdin ayrılıp kətmisilə; qünki sili qəldə kəndə bargah kuriximiz kərəklikini biləla, sili bizgə kəz bolup bərsilə. ³² Xundəq boliduki, biz bilən billə barsilə, kəlgüsidə Pərwərdigar bizgə kəndəq yaxhilik kilsə, bizmu siligə xundəq kılımiz! — dedi.

³³ Israillar Pərwərdigar teqıdin yoləya qıqip üq kün yol mangdi; Pərwərdigarning əhdə sanduqi ularəya aram alidəjan yər izdəp ularning aldida üq kün yol baxlap mangdi.

³⁴ Ular qedirlirini yiojıxturup yoləya qıkidəjan qaoqlarda, Pərwərdigarning buluti haman ularning üstidə bolatti. ³⁵ Əhdə sanduqi yoləya qıkidəjan qaoqda Musa: «Ornungdin turojaysən, i Pərwərdigar; düxmənlirini tiripirən bolsun; Səngə əqlər yüzüngning aldidin kəqsun!» — dəytti. ³⁶ Əhdə sanduqi tohtəjan qaoqda u: «Kəytip kəlgəysən, i Pərwərdigar, mingliəjan-tümənligən Israil həlki arisioqə kəytip kəlgəysən!» — dəytti.

10:11 «həküm-guwahlik» — muxu yərdə «həküm-guwahlik» Hudaning Israiləya ata kıləjan tüp əmrlirini, xundəqlə uning Israil bilən bolidəjan əhdisini kərsitidu («Mis.» 20-babni kəring). Hudaning mükəddəs məhiyiti wə karakteri xu əmrlərdə ayan kılinoqəqə, uning «həküm-guwahlik»i dəpmu atilidu. Xu əmrlər «əhdə sanduqi» iqidə saqləklilik tax tahtaylar üstigə pütülgən («Mis.» 40:20ni kəring).

10:14 Qel. 1:7; 2:3

10:21 Qel. 4:4

10:35 Zəb. 68:1-2

«Qel-bayawandiki səpər»

Həlkning yol boyi qotuldixip Pərwərdigarning aqqikini kəltürüxi

11¹ Wə xundak boldiki, həlk qotuldixatti, ularning qotuldaxliri Pərwərdigarning kuliqioja yetip intayin rəzil anglandi; U bu sözlərni anglidi wə Uning qəzipi qozqaldi; Pərwərdigarning ot-yalkuni ularning arisida tutixip, bargahning qetidiki bəzilərni kəydürüxkə baxlidi..² Həlk bu qaojda Musaoja yalwuriwidi, Musa Pərwərdigardin tilidi; xuning bilən ot pəsiyip eqti..³ Pərwərdigarning oti ularning otturisida tutaxkanliqi üqün u u yərgə «Tabərah» dəp at kəydi..

Həlkning ozuk toqruluk qotuldaxliri

⁴ Ularning arisidiki xalojut kixilərnəng nəpsi təkildap kətti, Israillarmu yənə yioqlaxkə baxlidi: «Əmdi bizgə kim gəx beridu?»⁵ Həlimu esimizdiki, biz Misirdiki qaoqlarda pul həjliməy turupmu belik yeyələyttuk, yənə tərhəmək, tawuz, piyaz wə küdə piyaz bilən samsakmu bar idi..⁶ Mana bu yərdə hazır kəz aldimizda mannadin baxkə həqnemə yok, əmdi bizning jenimizmu kurup ketiwatidu» deyixti.

⁷ Manna goya yuməqsüt urukioja, kərünüxi goya kəhriwaoja ohxaytti..⁸ Kixilər uyan-buyan qepip uni yioqip, bəzidə yarojunqakta ezip, bəzidə həwanqida soqup, ya bəzidə qazanda pixurup nan kiliplə yəytti; təmi zəytun mayliq toqəqlaroja ohxaytti..⁹ Keqidə bargahkə xəbnəm qüxkəndə, mannamu xuning üstigə qüxətti.

¹⁰ Musa həlkning ailimu-aile hərbiəri öz qedirining ixiki aldida yioja-zar kilixiwatqinini anglidi; buningə Pərwərdigarning qəzipi kəttik qozqaldi, bu ix Musaning nəziridimu yaman kəründi.

¹¹ Musa Pərwərdigarəja: —

Sən bu barliq həlkning eqir yükini manga artip qoyup, mən kulungni nemixkə bundak kiynaysən; nemixkə mən Sening aldingda iltipət tapmaymən?¹² Ya mən bu pütün həlkə həmilidar bolup, ularni tuqdummu? Sən tehi manga: «Sən ularni Mən kəsəm iqip ularning ata-bowiləriqə miras kiliqan xu yərgə yətküzgüqə, huddi bəkkən atisi əmqəktiki bowakni baqriqə aqəndək baqriqə elip kətürüp mang» dəwatisən?¹³ Mən bu həlkə nədin gəx tepip bəreləymən? Qünki ular manga yioqlap: «Sən bizgə yegüdək gəx tepip bər!» deyixməktə.

¹⁴ Mən bu həlkni kətürüxni yaloquz üstümgə elip kətəlməydikənmən, bu ix manga bək eqir keliwatidu..¹⁵ Əgər Sən manga muxundak muamilə kilməqə bolsang, mən etünüp qalay, bu harab həlitiمنى manga kərsətməy, iltipət kiliplə meni öltürüwət! — dedi.

Pərwərdigarning Musaoja yətmix əksəkəlni tallap qikixni buyruxi

¹⁶ Pərwərdigar Musaoja mundaq dedi: —

Israill əksəkəlliri iqidin, sən yenimoja tonuydioqan həlk əksəkəlliri wə bəglərdin yətmixni tallap yioqin, ularni jamaət qedirining aldioja əkəl. Ular sening bilən billə xu yərdə tursun..¹⁷ Mən xu yərgə qüxüp sening bilən səzliximən; wə sening üstüngdə turuwatqan Rohni elip ularning üstigimu belüp qoyimən. Xuning bilən ular sən bilən billə həlkni kətürüx məs'uliyitini üstigə alidu, andin sən uni əzüng yaloquz kətürməydioqan bolisən..¹⁸ Sən həlkə mundaq degin: «Ətə gəx yiyixkə təyyarlinip əzənglərnə Hudaəja atəp paklanglar; qünki silər Pərwərdigarning kulikini aqritip yioqlap: «Əmdi kim bizgə gəx beridu? Ah, Misirdiki həlimiz bək yahxi idi!» degenidinglar əməsmu? Pərwərdigar dərwəkə silərgə gəx beridu, silər uningdin yəysilər.

11:1 Kən. 9:22; Zəb. 78:21; 106:13-18

11:3 «Tabərah» — «keyüx» değan mənida.

11:4 «xalojut kixilər» — bəzilər «bikar tələplər» dəp təjrimə kiliidu. Ləkin keyinki sözlərdin kəriqənda, ular bəlkim Israillərdin ayrim, baxkə birnaqqə millətlərdin boləqan bir türkümlə kixilər boluxi mumkin.

11:4 Mis. 12:38; 16:3; Zəb. 106:14; 1Kor. 10:6

11:7 Mis. 16:14, 31; Zəb. 78:24-25; Yh. 6:31, 49

11:8 «təmi zəytun mayliq toqəqlaroja ohxaytti» — yəki «təmi tatliq zəytun mayəja ohxaytti».

11:17 «sening üstüngdə turuwatqan Roh» — xübhəsisizki, Hudaning Özining Muxəddəs Rohi. 29-ayətni kəriung.

«Qel-bayawandiki səpər»

¹⁹ Silər bir kün, ikki kün əməs, bəx kün, on kün əməs, yigirmə künmu əməs, ²⁰ bəlkə pütün bir ay yəysilər, taki burninglardin etilip qikiş hə boluqə yəysilər; qünki silər aranglarda turuwatқан Pərwərdigarni mənsitməy, uning aldida yioqlap turup: «Biz nemə üqün Misirdin qiktuk?» — dedinglar»..

²¹ Musa: — Mən ularning arisida turuwatқан bu həlktin yoloğa qikalaydioğan ərkəklər altə yüz ming tursa, Sən tehi: «Mən ularni gəx yəydioğan, həttə pütün bir ay gəx yəydioğan kilimə» dəysən; ²² əmisə koy, kala padilirining həmmisi soyulsa ularoğa yetəmdü? Yaki dengizdiki həmma belik ularoğa tutup berilsə, ularning yiyixigə yitərmü? — dedi..

²³ Xuning bilən Pərwərdigar Musaoğa: — Pərwərdigarning kəli kışka bolup kaptimu? Əmdi kərüp bəkkinə, Mening sanga degən sözüüm əməlgə axurulamdu-yok? — dedi..

²⁴ Xuning bilən Musa qikiş Pərwərdigarning səzini həlkkə yətküzdi wə həlk iqidiki aqsakallardin yətmix adəmnə tallap yioqip ularni jamaət qedirining ətrapidə turoquzdi. ²⁵ Andin Pərwərdigar bulut iqidin qüxüp, Musa bilən səzləxip, uningdiki Rohtin elip yətmix aqsakaloğa koydi; Roh ularning üstigə konuxi bilən ular bexarət berixkə kirixti. Ləkin xu wəqittin keyin ular undək kilmidi. ²⁶ Ləkin u qaoğda ularin ikki adəm bargahğa qaldi; birsining ismi Əldad, ikkinqisi Medad idi (ular əslidə aqsakallarning arisida tizimlanəjanidi, ləkin ibadət qedirioğa qikmay qalojanidi). Roh ularning üstidimu qondi wə ular bargah iqidə bexarət berixkə baxlidi. ²⁷ Yax bir yigit yügürüp kəlip Musaoğa: —

Əldad bilən Medad bargahğa bexarət beriwatidu, — dedi. ²⁸ Musaning hizmətkari, Musa tallioğan sərhil yigitliridin biri, Nunning ooqli Yəxua kəpup: —

I hojam Musa, ularni tosuqayla, — dedi. ²⁹ Ləkin Musa uningə: — Sən mening səwəbimdin həsət kiliwatəmsən? Pərwərdigarning pütün həlki pəyojəmbər bolup kətsə idi, Pərwərdigar Əzining Rohini ularning üstigə kəysə idi! — dedi.

³⁰ Xuning bilən Musa bilən Israil aqsakallirining həmmisi bargahğa kəytip kətixti.

Pərwərdigarning bədünə qüxürüxi

³¹ Əmdi Pərwərdigar aldidin bir xamal qikiş, u dengiz tərəptin bədünilərnə uqurtup kəlip, bargahning ətrapiəğa yeyiwətti; bədünilər bargahning u tərəpidimu bir künlük yol, bu tərəpidimu bir künlük yol kəlgüdək yər yüzini ikki gəz egizliktə kəlgüdək qaplıdi..

³² Həlk ornidin turup pütkül xu küni, xu kəqisi wə ətisi pütün kün bədünə tutup yioqdi, əng az degənlimu əlahəzəl ikki homir yioqdi; ular bularni bargahning tət ətrapiəğa əzliri üqün yeyixti. ³³ Ular gəxni qaynap əzip bolmay, gəx tehi qixliri arisida turoğanda, Pərwərdigarning oəzipi ularoğa kəzojilip, həlkni intayin eoqir bir waba bilən urdi. ³⁴ Xunga kixilər xu yərnə «Kibrot-Həttawah» dəp atidi; qünki ular xu yərdə nəpsi takildioğan kixilərnə yərlikkə kəyoqəjanidi..

³⁵ Keyin həlk Kibrot-Həttawahın yoloğa qikiş Həzirotka kəlip, Həzirotta tohtidi.

11:20 Qel. 21:5

11:21 «yoloğa qikalaydioğan ərkəklər» — yaki «piyadə əskərlər». 1:46ni kəring.

11:22 Yh. 6:7

11:23 Yəx. 50:2; 59:1

11:31 «Yər yüzini ikki gəz egizliktə kəlgüdək qaplıdi.» — baxka birhil təjrimisi: «yər yüzidin əlahəzəl ikki gəz egizliktə uqup kəldi». «gəz» — Mukəddəs Kitabta ixtiləlgən «gəz» adəmnin kəlinin jəynəktin barməknin uqioqə bəloğan ariliki (təhminən 45 santimetr) idi.

11:31 Mis. 16:13; Zab. 78:26-28

11:32 «homir» — Bir «homir» təhminən ming litrə barəwər. Bədünilərnin yeyilixi, xübhəsiszki, gəxini kəqləx üqün idi.

11:33 «Pərwərdigarning oəzipi ularoğa kəzojilip, həlkni... urdi» — Huda nemixkə həlk kəqxioğan wəqtidə əməs, bəlkə dəl bədünilərgə eoqiz təgkəndə ularni urdi? Xübhəsiszki, U ularni xu ixtə sinidi. Ular əslidə Uningdin narazi bolup gumanlinip: «Əmdi bizgə kim gəx beridu?» — deyixkənidi (4-ayət). Biraq Huda ularoğa kəz aldida gəx bərgini bilən, ular gumanidin towa kilmidi yaki təxəkkur eytmidi.

11:33 Zab. 78:29-31

11:34 «Kibrot-Həttawah» — mənisə «Nəpsaniyətnin kəbriliri».

«Qel-bayawandiki səpər»

Məriyəm bilən Hərunning Musaqə qara qaplıoanliki

12¹ Məriyəm bilən Hərun Musaning həbəxlik kizni hotunlukka alojini üqün uningə qarxi söz kildi (qünki u həbəxlik bir kizni alojanidi)..² Ular: — Pərwərdigar pəkət Musa bilənla səzlixip, biz bilən səzləxməptimu? — deyixti. Bu gəpni Pərwərdigar anglidi.³ Musa degən bu adəm intayin kəmtər-məmin adəm bolup, bu tərəptə yər yüzidikilər arisida uning aldioja etidiojini yok idi.

⁴ Pərwərdigar Musa, Hərun wə Məriyəmgə tuyuksiz: — Silər üqünglar jamaət qedirioja kelinglar, — dedi.

Üqilisi qikip kəldi.

⁵ Andin Pərwərdigar ərxin bulut tüwruki iqidə qüxüp, jamaət qedirining aldida tohtap, Hərun bilən Məryəmi qikqiriwidi, ular aldioja kəldi.

⁶ U ularoja: — Əmdi silər gepimni anglanglar, əgər silərnin aranglarda pəyojəmbər bolsa, Mən Pərwərdigar alamət kərinüxtə uningə Өzümni ayan kilimən, qüxidə uning bilən səzliximən. ⁷ Ləkin kulum Musaqə nisbətən undak əməs; u barlik ailəm iqidə tolimu sadiktur;

⁸ Mən uning bilən tepixmak eytip olturmay, yüzmu yüz turup biwasitə səzliximən; u Mən Pərwərdigarning kiyapitini kərələydu. Əmdi silər nemixka kulum Musa toqruluk yaman gəp kilixtin kərkmidinglar? — dedi.

⁹ Pərwərdigarning otluk əcəzi ularoja kəzojaldi wə u ketip kəldi.

Məryəmnin mahaw bolup qəlojanliki

¹⁰ Xuning bilən bulut jamaət qediri üstidin kətti, wə mana, Məryəm huddi ap'ak kardək pesə-mahaw bolup kətti; Hərun burulup Məryəmgə kəriwidi, mana, u pesə-mahaw bolup qəlojanidi.

¹¹ Hərun Musaqə: —

Way hojam! Nədanlik kilip gunah ötküzüp qəyojanlikimiz səwəbidin bu gunahni bizning üstimizgə artmiojaysən.¹² U huddi anisining kərsikidin qikkandila bədin yərim qirik, ölük tuqulojan balidək bolup qəlmiojay! — dedi.

¹³ Xuning bilən Musa Pərwərdigarəja: — I Təngri, uning kesilini saqaytiwətkən bolsang, — dəp nida kildi.

¹⁴ Pərwərdigar Musaqə: — Əgər atisi uning yüzigə tükürgən bolsa, u yəttə kün hijilqilik iqidə turojan bolatti əməsmu? Əmdi u bargahning sirtioja yəttə kün kəmap qoyulsun, andin u kaytip kəlsun, — dedi.

¹⁵ Xuning bilən Məryəm bargah sirtioja yəttə kün kəmap qoyuldi, taki Məryəm kaytip kəlgüqə həlk yoloja qikmay turup turdi.¹⁶ Andin keyin həlk Həzirottin yoloja qikip, Parən qəlidə bargah kurdi.

Musaning Qənaanni qarlap kəlixkə on ikki qarlioquqi əwətxi

13¹ Pərwərdigar Musaqə söz kilip: —

² Mən Israilləroja miras kilip bərgən Qənaan zeminini qarlap kəlixkə adəmləni əwətkin; hər bir ata jəmətkə təwə kəbilidin birdin adəm qikirilsun, ular öz kəbilisidiki əmir bolsun, — dedi.³ Musa Pərwərdigarning əmri boyiqə, ularni Parən qəlidin yoloja saldi; ularning həmmisi Israillərnin bəxliri idi.

12:1 «Həbəxlik» — «Əfiopiyəlik» degənnin bəxkiqə atilixi. Tekistə, Musaning birinqi ayali boləjan Zipporahning həyat yəki həyat əməsliki toqruluk həwər berilməydu.

12:8 «yüzmu yüz» — ibrəniy tilidə «eqizmu eqiz».

12:8 Mis. 33:11; Qən. 34:10

12:14 «atisi uning yüzigə tükürgən bolsa, u yəttə kün hijilqilik iqidə turojan bolatti əməsmu?» — bu səzlər ibrəniylər arisidiki kədimki bir ərəp-adətni kərsətsə kərək.

«Qel-bayawandiki səpər»

⁴ Təwəndikilər ularning isimliri: — Rubən kəbilisidin Zakkurning oqli Xammuya,⁵ Ximeon kəbilisidin Horinging oqli Xafat,⁶ Yəhuda kəbilisidin Yəfunnəhning oqli Kaləb,⁷ Issakar kəbilisidin Yüsüpning oqli Igal,⁸ Əfraim kəbilisidin Nunning oqli Hoxiya,⁹ Binyamin kəbilisidin Rafuning oqli Palti,¹⁰ Zəbulun kəbilisidin Sodining oqli Gaddiyəl,¹¹ Yüsüp kəbilisidin, yəni Manassəh kəbilisidin Susining oqli Gaddi,¹² Dan kəbilisidin Gimallining oqli Ammiyəl,¹³ Axir kəbilisidin Mikailning oqli Sətur,¹⁴ Naftali kəbilisidin Wofsining oqli Nahbi,¹⁵ Gad kəbilisidin Makining oqli Geuəl.¹⁶ Mana bular Musa qarlap kelinglar dəp Qanaan zeminiqə əwətkən adəmləning ismi. Musa Nunning oqli Hoxiyani Yəhoxuya dəp atidi...

¹⁷ Musa ularni qarlap kelixkə Qanaanqə səpərwər kilip: — Silər muxu yərdin Nəgəw qəli tərəpkə qarap menginglar, andin taqlıq rayonqə qıqinglar..¹⁸ U yərning kəndək ikənlikini, u yərdikiləning küqlük-ajizlikini, az yaki köplükini kərüp bekinglar,¹⁹ ular turuwatqan yərning kəndək ikənlikini, yaxxi-yamanlikini kərünglar; ular turuwatqan xəhərləning kəndək ikənlikini, bargahlıq xəhər yaki sepil-kələlik xəhər ikənlikini;²⁰ u yərning munbət yaki munbətsiz ikənlikini, dəl-dərəhlirining bar-yoklukini kərüp kelinglar. Yürəklikrək bolup, mewə-qiwiliridin aloqə kelinglar, — dedi.

Bu qəq dəl üzüm pixip qəloqan wəkit idi.²¹ Ular xu tərəplərgə qıqip, zeminni Zin qəlidin tartip takı Həmat eoizining yenidiki Rəhəbkiqə berip qarlasti.²² Ular jənub tərəptə Həbronqə bardi, u yərlərdə Anakiylarning əwladliridin Aħiman, Xixay, Talmay degənlər olturuxluk idi. Əslidə Həbron xəhəri Misirdiki Zoan xəhiridin yəttə yil ilgiri yasəloqanidi..²³ Ular «Əxkol jiloqisi»qə kəldi, u yərdə bir sap üzümü bar bir üzüm xehini kesip, bir baldakqə esip ikki adəmgə kətürgüzüp mangdi; ular azraq anar bilən ənjürmu elip qaytip kəldi..²⁴ Israillar xu yərdə kesiwaləqan əxu üzüm səwəbidin u yər «Əxkol jiloqisi» («üzüm sapıqı jiloqisi») dəp ataldi.

²⁵ Ular kırık kündin keyin u yərlərnı qarlap tügıtip, qaytip kəldi.

Qarlıoquqlarning məlumatı

²⁶ Ular kelip, Paran qəllükidiki Qadəxtə Musa, Hərun wə pütün Israil jamaiti bilən kəruxti. Ular ikkiyləngə həm pütkül Israil jamaitiqə məlumat bərdi həm zeminning mewilirini ularqə kərsətti. ²⁷ Ular Musaqə məlumat berip: —

Biz əzliri beringlar degən yərlərgə barduk, rasttinla sūt bilən həsəl ekip turidəqan yər ikən, mana bular xu yərning mewiliri..²⁸ Biraq u yərdikilər bək küqtünggür ikən, xəhərlər sepillik bolup həm puhta-həywətlik ikən. Uning üstigə, biz u yərdə Anakiylarning əwladlirininimə kər duk,²⁹ Amaləklər jənub tərəptə turidikən; Hittiylər, Yəbusiylər, Amoriylər taqlarda turidikən; Qanaaniylər dengiz boylırida wə İordan dəryasi boylırida turidikən, — dedi.

³⁰ Kaləb Musaning aldidə kəpqilikni tinqıtip: —

Biz dərhal atlinip berip u yərni igiləyli! Qünki biz qoqum qəlip kelimiz — dedi.

³¹ Ləkin uning bilən billə qıqqan baxkılar bolsa: —

Ular bizdin küqlük ikən, xunga ularqə hujum kilsək bolmaydu, — deyixti.³² Andin qarlıoquqlar əzliri qarlap kəlgən zeminning əhwalidin Israillərqə yaman məlumat berip:

— Biz kirip qarlap ətkən zemin bolsa öz əhalisini yəydiqan zemin ikən; biz u yərdə kərgənləning həmmisi yooqan adəmlər ikən.³³ Biz u yərlərdə «Nəfiliylər» degən gigant

13:16 «Hoxiya» — ibraniy tilidə «u kutkuzidu», «Yəhoxua» — «Pərwərdigar (Yəhəwəh) kutkuzidu» degən mənədə. «Əysa» ibraniy tilidə dəl xu isimdur.

13:17 «Nəgəw qəli» — «Nəgəw» degən qəl Pələstinning jənubi tərəpidə bolup, muxu yərdə wə kəp baxqə yərlərdə «jənub»ni bildüridu.

13:22 «jənub» — ibraniy tilidə «Nəgəw».

13:23 «Əxkol» — mənisi «üzümlər».

13:27 Mis. 3:8; 33:3

«Qel-bayawandiki səpər»

adəmlərni kərduq (dərwəxə Anakiylarning əwladliri Nəfiliylərdin qıqqandur); biz özimizgə karisak qekətkidək turidikənmiz, biz ularoqimu xundak kərinidikənmiz, — dedi...

Israillarning tapa-tənə kilixi

14¹Xuning bilən barlıq jamaət dad-pəryad kətürüp yioqlidi; ular keqiqə yioqa-zar kilixip qıkti.²Israillar Musa bilən Hərunoqa tapa-tənə kilip: — Biz baldurla Misirda olüp kətsək boptikən! Muxu qel-jəziridə olüp kətsək boptikən!³Pərwərdigar nemixkə bizni qiliq astida əlsun, hotun bala-qakilirimiz bulinip, düxmənni oljisi bolsun dəp bizni bu yərgə baxlap kəlgəndu? Uningdin kərə, Misiroqa kaytip kətkinimiz yahxi əməsmu? — dəp oqotuldaxti.⁴Xuning bilən ular bir-birigə: — Baxkidin bir baxlık tikləp Misiroqa kaytip kətyəli, — deyixti.

⁵Musa bilən Hərun pütün Israil jamaati aldida yikilip düm yatti.⁶Xu yərnə qarlap kəlgənlər iqidiki Nunning oqlı Yəxua bilən Yəfunnəhning oqlı Kaləb kiyimlirini yirtip,⁷pütün Israil jamaətkilikigə: — Biz qarlap kelixkə otüp baroqan zemin intayin bək yahxi zemin ikən.⁸Əgər Pərwərdigar bizdin səyünsə, bizni xu zeminə, yəni həsəl bilən süt ekip turidioqan xu zeminə baxlap berip, uni bizgə beridu.⁹Silər pəkət Pərwərdigarə asiqlik kilmənglar! U zeminidikilərdin qorqmənglar, qünki ular bizgə nisbətən bir oqizadur; ularning panahdirliri ulardın kətti, Pərwərdigar bolsa biz bilən billə; ulardın qorqmənglar, — dedi..

¹⁰Həlbuki, pütkül jamaət tərəp-tərəptin: — U ikisini qalma-kesək kilip əltürüwetəyli, deyixti. Ləkin Pərwərdigarning julasi jamaət qedirida Israilləroqa ayan boldi.

Hudaning jazasi, Musaning həlkə üqün nida kıləjanlıqı

¹¹Pərwərdigar Musəoqa: — Bu həlkə Meni kaqanoqıqə mənəsitməydu? Gərqə ularning otturisi-da xunqə məjizilik əlamətlərni yaratqan bolsammu, ləkin ular Manga kaqanoqıqə ixinixməy dikan?¹²Mən ularni waba bilən urup yökətimən, xuning bilən seni ulardın təhimu qong wə kədrətklik bir əl kıləmə, — dedi.

¹³Musa bolsa Pərwərdigarə mundaq dedi: —

«Bundaq bolidioqan bolsa bu ixni misirliklər anglap qalidu, qünki Sən uluq kədrətklik bilən bu həlkəni ularning arisidin elip qıqqaniding;»¹⁴wə Misirliklər bu ixni xu zemindiki həlkərgimu eytidu. U zemindiki əhalimu Sən Pərwərdigarning bu həlkəni arisida ikənlikingni, Sən Pərwərdigarning ularning aldida yüzmyüz kərüngənlikingni, Səning buluting daim ularə sayə qüxürüp kəlgənlikini, xundakla Səning kündüzi bulut tüvrükidə, keqisi ot tüvrükidə ularning aldida mangojanlıqingni angliəjanidi..¹⁵Əmdi Sən bu həlkəni huddi bir adəmnə əltürgəndək əltürüwətsəng, Səning nam-xəhritingni angliəjan əlləring həmmisi:¹⁶«Pərwərdigar bu həlkəni Əzi ularə berixkə kəsəm kıləjan zeminə baxlap baralmaydioqanlıqı üqün, xunga ularni əxu qel-jəziridə əltürüwetiptu» dəp qalidu..¹⁷Əmdi etünimənki, Rəbbim kədrətkingni jari kıldurojaysən, Əzüngning:¹⁸«Pərwərdigar asanlıqə aqqıqlanmaydu, Uning məhİR-muəəbbiti texip turidu; U gunah wə itaətsizlikni kəqüridu, ləkin gunahkərlərnə hərgiz gunahsİz dəp karımaydu, atİlarning kəbiəhlikini atİsidin balİsiəqİqə, hətta nəwra-qəwİlirİqİqə ularning üstİgə

13:33 «Nəfiliylər» — topadin ilgiri pəyda boləjan gigantlar idi. Həmmisi topanda yökətiləjan boləjaqka, qarlıoquqlarning xu gepi pəkət əzlrining toquəjan əpsaniliri, halas. Gərqə «Anakiylər»mu gigantlar bolsimu («Kən.» 9:1-2ni kərüng), ularning «Nəfiliylər» bilən heqkəndək mənəsiwiti yök idi.

—Həlbuki, rohiy jəhəttin bu gigantlarning «Nəfiliylər»ning əslidiki kelip qıxixi bilən mənəsiwiti boluxi mumkin («Yar.» 6:1-4).

14:9 Kən. 20:3

14:13 Mİs. 32:12

14:14 Mİs. 13:21; 40:38

14:16 Kən. 9:28

«Qel-bayawandiki səpər»

yükləydu» deginingdək kiloaysən...¹⁹ Mehriy-xəpkitingning kəngriliki boyiqə, Misirdiki qaoqdin taki həziroiqə daim kəqürüp kəlginingdək, bu həlkning kəbihlikini kəqürgəysən!».

²⁰ Pərwərdigar: — «Boptu, sən degəndək ularni kəqürdüm.²¹ Ləkin Öz həyatim bilən kəsəm kilimənki, pütkül yər yüzi Mən Pərwərdigarning xan-xəripi bilən tolidu.

²² Həlbuki, Mening julayimni, Misirda wə qel-jəziridə kərsətkən məjizilik əlamətlirimni kərüp turupmu Meni muxundaq on kətimlap sinap yənə awazimoqə kulək salmiqanlar.²³ Mən kəsəm iqip ularning ata-bowiliriqə miras kilip berimən degən u zeminni hərgiz kəralməydu; Meni mənsitmigənlərdin birimu u yurtni kəralməydu.²⁴ Ləkin əzidə baxkiqə bir rohnəning boləqini, pütün kəlbi bilən Manga əgəxkini üqün kulum Kaləbni u kirgən yərgə baxlap kirimən; uning əwladlirimu u yərgə mirashor bolidu.²⁵ (xu qaoqda Amaləklər bilən Qanaaniylar taqilək jiləqilərdə turuwatatti) — Ətə silər yolunglardin burulup, Kizil Dengizəqə baridoqan yol bilən mengip qəlgə səpər kilinglar» — dedi.

Pərwərdigarning Israillarni jazalixi

²⁶ Pərwərdigar Musa bilən Hərunəqə sək kilip mundaq dedi:

²⁷ — Mən Mening yaman gəpimni kilip qotuldixidoqan bu rəzil jamaətkə kaqanoiqə qidixim kərək? Israillarning Mening yaman gəpimni kiloqanliri, xu tohtawsiz qotuldaxlirining həmmisini anglid im.²⁸ Sən ularəqə: — Pərwərdigar mundaq dəydu: «Mən həyatim bilən kəsəm kilimənki, həp, Mən silərgə kulikimoqə kirgən səzliringlar boyiqə muamilə kilməydoqan bolsam!.²⁹ Silərnəning əlükünglar muxu qəldə yatidu; silərnəning iqinglarda sanəktin ətküzülgənlər, yəni yexi yigirmidin axqan, Mening yaman gəpimni kilip qotuldoqanlarning həmmisi pütün sani boyiqə.³⁰ Silərgə kəl kətürüp kəsəm kilip, turaləqunglar kilip berimən degən zeminoqə həq kirəlməydu; pəkət Yəfunnəhnəning oqpli Kaləb bilən Nunning oqpli Yəxualə kiridu.³¹ Silərnəning kiqik baliliringlar, yəni «Bulinip, düxmənnəning oljisi bolup kalidu» deyilgənlərnə Mən baxlap kirimən, ular silər kəmsitkən u zemindin bəhrimən bolidu.³² Biraq silər bolsanglar, silər yikilip, əlükünglar bu qəldə kalidu.³³ Silərnəning baliliringlar buzukluk-wapasizliklarning əlimini tartip, əlükünglar qəldə yəkaləquqə, bu qəldə kirik yil sərgərdan bolup yüridu.³⁴ Silərnəning xu zeminni qarlioqan künliringlarning sani boyiqə, kirik künnəning hər bir künni bir yil həsəblap, kəbihlikliringlarni kirik yil əz üstünglarəqə elip yürisilər; xu qaoqda Mening əzünglardin yatləxqinimning nemə ikənlikini bilip yetisilər» — degin.³⁵ Mən Pərwərdigar xundaq degənəkənmən, yioqilip Manga kərxi qikqan bu rəzil həlk jamaətiqə Mən qoqum xundaq kilimən; ular muxu qel-jəziridə yəwətilidu, xu yərdə əlidu.

³⁶ Musa u zeminni qarlap kəlixkə əwətkənlər kəytip kəlgəndə, u zemin toquruluk yaman həwər elip kəlix bilən pütün jamaətni qotulditip, Musaning yaman gəpini kiloquzoqanlar.³⁷ yəni u zemin toquruluk yaman həwər əkəlgən bu kixilərnəning həmmisi waba kəsili tēgip Pərwərdigarning əldidə əldi.³⁸ Zeminni qarlap kəlixkə barəqan ədəmlər iqidin pəkət Nunning oqpli Yəxua bilən Yəfunnəhnəning oqpli Kaləbla həyat kəldi.

14:18 «atılarning kəbihlikini atisidin balisəqəqə, həttə nəwrə-qəwrlirigəqə ularning üstigə yükləydu» — bu muhəim səz toquruluk «Əzakiyal»diki «qoxumqə səz»imizni (18-, 33-bəblar toquruluk) kəring.

14:18 Mis. 20:5; 34:6; Qan. 5:9; Zəb. 86:15; 103:8; 145:8; Yun. 4:2

14:21 Yəx. 6:3, 11:9; Zəb. 72:9; Həb. 2:14

14:23 Qan. 1:35, 36

14:24 Yə. 14:8, 9

14:27 Zəb. 106:24-26

14:28 Qel. 26:65; 32:11

14:29 Qan. 1:35; İbr. 3:17

14:30 Yə. 14:6

14:33 «buzukluk-wapasizliklaringlar» — ibrəniy tilidə «pəhixiwəzlikliringlar». Hudadin ezip kətiq Təwrat-Injildə «pəhixiwəzlik» dəp həsəblinidu.

14:34 Zəb. 95:8-11

14:37 1Kor. 10:10; Yəh. 5

«Qol-bayawandiki səpər»

Öz məyliqə hujuməyə ətüp məşlup bolup keçix

³⁹ Musa bu gəpləni pütkül Israil jamaitigə eytiwidi, həmmisi bək həsrət qəkti.⁴⁰ Ular ətigən tang atqanda turup taşqa qikip: — Mana biz kəlduk! Pərwərdigar eytkən yurtka qikip hujum kılayli; qünki biz gunah kilduk, — deyixti.

⁴¹ — Silər yənə nemixka Pərwərdigarning əmrigə hilaplik kilisilər? — dedi Musa, — Bu ix qəlibilik bolmaydu! ⁴² Pərwərdigar aranglarda bolmioqəqka, düxmənni kiliqi astida өлüp, məşlup bolmasliqinglar üqün hujuməyə qikmanglar. ⁴³ Qünki Amaləklər bilən Kanaaniylar u yurtta, silərnin aldinglarda turidu; silər kiliq astida өлüp ketisilər; qünki silər Pərwərdigardin tenip kəttinqlar, Pərwərdigar silər bilən billə bolmaydu.

⁴⁴ Ləkin, gərqə Pərwərdigarning əhdə sanduqi wə Musa bargahın kəzoqalmioqan bolsimu, ular yənə öz məyliqə taşqa qikip hujuməyə ətti. ⁴⁵ Xuning bilən Amaləklər bilən xu taşda turuxluk Kanaaniylar qüxüp ularni taki Hormahəqiqə qoşlap, bitqit kiliq kiroqin kildi.

Türlük kurbanliqlar toqrisidiki kaidə-nizam

15¹ Pərwərdigar Musaqə səz kiliq mundaq dedi: —

² Sən Israilaroqə mundaq degin: — Silər makanlixixinglar üqün silərgə təkdin kiliq beridoqan zeminoqə kirgən qeşinglarda, ³ əgər Pərwərdigarəyə atəp otta sunulidioqan, uninoqə huxbuy bolsun dəp birər hədiyə-kurbanliq kilməqə bolsanglar, kurbanliq kala yəki qoy-əqkə padisidin bolsun. U kəydürmə kurbanliq bolsun, kəsəməni ada kiliq kurbanliqə bolsun, ihtiya-riy kurbanliq yəki silərgə bekitilgən həytərdiki zərür kurbanliq bolsun, ⁴⁻⁵ kurbanliq sunoquqi kixi Pərwərdigarəyə atioqinoqə bir axliq hədiyəsini koxup kəltürsun. Kəydürmə kurbanliq yəki baxkə kurbanliq kəza bolsa, undakta axliq hədiyəsi zəytun meydin bir hinning tətthin biri iləxtürülgən esil undin əfahning ondin biri bolsun; uninoqə yənə xarab hədiyəsi süpitidə tətthin bir hın xarabni kuxup sunsun.

⁶ Kurbanliqing kəqkar bolsa, sən uninoqə axliq hədiyəsi süpitidə üqtin bir hın zəytun meyi iləxtürülgən esil undin əfahning ondin ikkisi bolsun⁷ wə xarab hədiyəsi süpitidə tətthin bir hın xarabni kuxup sunsun; bular Pərwərdigarəyə huxbuy qikarsun dəp sunulsun. ⁸ Əgər sən Pərwərdigarəyə kəydürmə kurbanliq, yəki kəsəməni ada kiliq kurbanliqə yəki inakliq kurbanliqə süpitidə torpak atioqan bolsang, ⁹ undakta torpakka axliq hədiyə süpitidə yerim hın zəytun meyi iləxtürülgən esil undin əfahning ondin üqini, ¹⁰ xarab hədiyə süpitidə yerim hın xarabni koxup sunoqin; bular Pərwərdigarəyə atilip otta sunulup, huxbuy qikarsun dəp kəltürölsun.

¹¹ Hər bir sunuloqan torpak, kəqkar, kəza yəki oşlakka nisbətən muxundak kılinsun. ¹² Silər sunidioqinqlarning sani boyiqə, hər hil kurbanliqning sanioqə kərap xundak kilisilər.

¹³ Xuzeminda tuoquloqanlarning həmmisi Pərwərdigarəyə huxbuy qikarsun dəp, otta sunulidioqan kurbanliq kilməqə bolsa ənə xundak kilsun. ¹⁴ Xuningdək silər bilən billə turuwatqan musapir yəki əwladmu-əwlad silər bilən billə turuwatqanlar bolsa, huxbuy qikarsun dəp otta sunulidioqan kurbanliq kilməqə bolsa, silər kəndak kioqan bolsanglar, ularmu xundak kilsun.

¹⁵ Pütkül jamətkə, məyli silər bolunglar yəki silər bilən billə turuwatqan musapir bolsun, həmminglar üqün ohxax bir bəlgilimə bolidu; silər üqün dəwrmu-dəwr əbədiy bir bəlgilimə bolidu; Pərwərdigar aldida silər kəndak bolsanglar, musapirlarmu xundaktur. ¹⁶ Silərgimu, aranglarda turuwatqan musapirlaroqimu ohxax bir kanun-bəlgilimə, ohxax bir həküm bolsun.

14:41 Kan. 1:41

15:3 «birər hədiyə-kurbanliq kilməqə bolsanglar» — bu ayəttə kəzdə tutuloqan kurbanliqlarning həmmisi «kəydürmə kurbanliq» yəki «inakliq kurbanliq»dur (5-ayətni kərtin).

15:4-5 «bir əfah» — təhminən 2 kürə yəki 22 litr idi. Bir hın təhminən 3.6 litr idi.

15:4-5 Law. 2:1; 6:14

15:15 Mis. 12:49; Qel. 9:14

«Qel-bayawandiki səpər»

¹⁷ Pərwərdigar Musaqə səz kəlip mundaq dedi: —

¹⁸ Sən Israillaroqə səz kəlip ularoqə mundaq degin: — «Silər Mən silərni əkiridioqan zeminoqə yetip baroqanda,¹⁹ xu yərdin qikkən axliqni yəydioqan qeoqinglarda, Pərwərdigarqə bir «kətürmə hədiyə» təkdım kilinglar.²⁰ Silər hər bir yengi hemirdin pixkən nanlardin birini «kətürmə hədiyə» kəlip təkdım kilinglar; silər uni təkdım kəloqanda huddi hamanning «kətürmə hədiyə»sigə ohxax bolsun.²¹ Dəwərdin-dəwərgə silər dəsəlpki həsuldin qikkən hemirdin bir nanni «kətürmə hədiyə» süpitidə Pərwərdigarqə sununglar.

Bilməy kəloqan gunahı üqün kafarət kəltürux

²² Əgər silər əzünglar bilməy ezip gunah kəlip, Pərwərdigarning Musaqə buyruoqan bu barliq əmirliqigə əməl kəlimioqan bolsanglar,²³ yəni Pərwərdigar buyruoqan kündin etibarən barliq əwladliringlaroqə Pərwərdigarning Musaning wastisi bilən silərgə buyruoqan barliq ixliroqə əməl kəlimioqan bolsanglar,²⁴ jamaət xundak birər gunahning bilməy ətküzülgənlikidin həwərsiz bolsa, undakta pütkül jamaət Pərwərdigarqə huxbuy qıqarsun dəp yax bir torpakni kəydürmə kurbanliq süpitidə sunsun həmdə kaidə-nizam boyiqə uningqə munasiwətlik axliq hədiyə bilən xarab hədiyəni qoxup sunsun, wə uning üstigə bir tekini gunah kurbanliqi süpitidə sunsun.²⁵ Xu yol bilən kahin pütkül Israil jamaiti üqün kafarət kəltürüp, bu gunah ulardin kəqürüm kəlinidu; qünki bu bilməy ətküzüp qoyoqan gunah wə ular əzliqining bilməy ətküzüp qoyoqan gunahı üqün kurbanliq, yəni Pərwərdigarqə atap otta sunulidioqan kurbanliq wə gunah kurbanliqini birliktə Pərwərdigar aldioqə sunoqan.²⁶ Bu gunah pütkül Israil jamaiti bilən ularning arisida turuwatqan musapirlarning həmmisidin kəqürüm kəlinidu, qünki bu pütkül həlk bilməy turup ətküzüp qoyoqan gunah tur.

²⁷ Əgər bir kixi bilməstin gunah kəlip qoyoqan bolsa, u bir yaxliq bir qixi oolqakni gunah kurbanliqi süpitidə sunsun.²⁸ Kahin xu yol bilən bilməy gunah kəlip qoyoqan adəm üqün kafarət kəltüridu; uning üqün kafarət kəltürsə uning Pərwərdigar aldidə bilməy ətküzgən gunahı uningdin kəqürüm kəlinidu.²⁹ Bilməy birər səwənlik ətküzüp qoyoqan barliq kixilərgə, məyli xu zeminda tuquloqan Israillar bolsun yaki ularning arisida turuwatqan musapirlaroqə bolsun, — silərnin həmminglaroqə ohxax bir kanun-bəlgilimə tətbiqlinidu.

Bilip turup kəloqan gunahlar toqruluk

³⁰ Ləkin yürikini qaptək kəlip ix kərgən kixi, məyli u zeminda tuquloqan bolsun yaki musapir bolsun, Pərwərdigarqə həkarət kəltürgən bolidu; u həman əz həlkədin üzüp taxlinidu.³¹ U Pərwərdigarning səzini mənsitmigənlikən, Pərwərdigarning əmrigə hilapliq kəloqanlikən; xuning üqün u qokum üzüp taxlinidu; gunahı əzining bexioqə quxidu.

Xabat künigə hilapliq kəloquqilaroqə berilidioqan jaza

³² Israillar qəl-jəziridiki wəqətlirida, bir kixining xabat künidə otun tərgənliki baykəldi..

³³ Otun teriwatqanliqini baykəp kəloqanlar uni Musa, Hərun wə pütkül jamaətnin aldioqə

15:20 «Silər hər bir yengi hemirdin pixkən nanalardin birini «kətürmə hədiyə» kəlip təkdım kilinglar» — baxkə birhil təjərimisi: «Silər dəsəlpki həsuldin qikkən hemirdin bir nan pixurup uni «kətürmə hədiyə» kəlip təkdım kilinglar» (birək təjərimimiz «Əz.» 44:30din kərioqanda toqrirək boluxi mumkin). «hamanning «kətürmə hədiyə»sigə ohxax bolsun» — oqurmənlərgə məlumki, Israillar yengi pixkən həsulning tunji kışimini hamandin ayrip, Hudaqə atixi kərak («Mis.» 23:19, 34:22 wə 26ni kərüng.)

15:22 «əməl kəlimioqan bolsanglar» — bu ayətlərdə kəzdə tutuloqan gunah Hudaning əmrliqigə əməl kəlməsliktin ibarət; «Law.» 4-babta tiloqə elinoqan kurbanliqlər Hudaning əmrliqigə hilapliq kəloqan ixlaroqə kafarət kəltüridioqan kurbanliqlərdin ibarət.

15:27 Law. 4:27

15:32 «bir kixining xabat künidə otun tərgənliki baykəldi» — xühbışizki, bu wəqə yuxiriki 30-31-ayəttiki prinsipkə misal kəltürülük üqün bayan kəlinidu.

«Qel-bayawandiki səpər»

elip kəldi.³⁴ Uni kandaq bir tərəp kilix kerəkliki tehi kərsitilmigəqkə, ular uni qamap qoydi..³⁵ Pərwərdigar Musaqə: — U adəm əltürülmisə bolmaydu; pütün jamaət uni bargahning texioqə əpqikp qalma-kesək kilip əltürsun, — dedi.³⁶ Andin pütün jamaət u adəmnı bargah sirtioqə əpqikp, huddi Pərwərdigar Musaqə buyruqandək, qalma-kesək kilip əltürdi.

Kiyim-keqəklərgə quqa tutux nizami

³⁷ Pərwərdigar Musaqə səz kilip mundaq dedi: —

³⁸ Sən Israilləröqə mundaq degin, ular əwladmu-əwlad kiyim-keqəklirining qərisigə quqilarnı tutsun həm burjikidiki quqilirining hər birigə kək xoyna tikip qoysun; ³⁹ bu hil quqılar silərnıng uni tikip turuxunglar üqün bolidu; uni kərgəndə Pərwərdigarning barlıq əmrlirini esinglarda tutup, ularöqə əməl kilixinglar üqün bu silərgə bir əslətmə bolidu; xuningdək silərnıng həzirkidək əzünglarning kənglünglar wə kəzünglarning kəynigə kirip, qatırap buzukluk kilip kətməslikinglar, ⁴⁰ Mening barlıq əmrlirimni əstə tutuxunglar həm uningöqə əməl kilip, Hudayinglaröqə atap pak-muqəddəs boluxunglar üqün bolsun.⁴¹ Mən Hudayinglar bolux üqün silərnı Misir zeminidin elip qikqan Pərwərdigardurmən; Mən Pərwərdigar Hudayinglardurmən.

Korah, Datan wə Abiramning asiylik kilixi

16¹ Lawiynıng əwrısı, Kohatning nəwrısı, İzharning oqlı Korah wə Rubənnıng əwladliridin Eliabning oqullırı Datan bilən Abiram wə Pələtnıng oqlı On. ² Israillər iqidiki jamaət əmrliri bolöqan, jamaət iqidin saylap qiklöqan mətiwərlərdin ikki yüz əllik kixini baxlap kelip Musaqə karxi qikti.³ Ular yiojilip Musaqə karxi həm Hərunöqə karxi qikp: — Silər həddinglərdin bək axtinglar, pütkül jamaətnıng həmmisi pak-muqəddəs, Pərwərdigarmu ularning arısında, xundak turuqluk silər nemə dəp əzünglarnı Pərwərdigarning jamaitidin üstün qoyusılar? — dedi.

⁴⁻⁵ Musa ularning gepini anglap düm yikilip, Korah bilən uning guruhidikilərgə səz kilip: — Ətə ətigəndə Pərwərdigar kimlərnıng Əzigə mənəsup ikənlikini, kimlərnıng pak-muqəddəs ikənlikini ayan kilidu; xu kixini Əzigə yekınlasturidu; kimni tallıqan bolsa, uni Əzigə yekınlasturidu. ⁶ Silər mundaq kilinglar: — Sən Korah wə sening guruhıngdikilər həmmisi huxbuydanlarnı əpkelinglar;⁷ ətə Pərwərdigarning aldida huxbuydanlaröqə ot yekip, huxbuyıni uning üstigə koyunglar; Pərwərdigar kimni tallisa, xu muqəddəs-pak bolöqan bolsun! Əy silər Lawıylar, həddinglərdin bək axtinglar! — dedi.

⁸ Musa yənə Korahqə:

— I Lawıylar, gepimgə kulak selinglar. ⁹⁻¹⁰ Israilning Hudasi Pərwərdigar silərnı Əzining qedirining ixlirini kilsun dəp həmdə jamaətnıng aldida ularning hizmitidə bolsun dəp Əzigə yekınlasturux üqün silərnı Israil jamaitidin ayrip qikqan — yəni Pərwərdigar seni wə sening həmmə kərindaxliring bolöqan Lawiynıng əwladlirini birdək Əzigə yekınlasturoqanlıkı silərqə kikiq ixmu? Silər yənə tehi kahinlik wəzıpisini tama kiliwatamsılar?¹¹ Xu wəjedin sən wə sening guruhıngdikilər həmmisi yiojilip Pərwərdigaröqə karxi qikiwetipsilər-də; Hərun nemidi, silər uning üstidin xunqilik aqrinip oqotuldixip kətküdək? — dedi.

¹² Musa Eliabning oqlı Datan bilən Abiramni kikiqirip kelixkə adəm əwətiwidi, ular:

15:34 Law. 24:12

15:38 Kan. 22:12; Mat. 23:5

15:39 «buzukluk» — Təwrattiki kəp kışimlarda kərsitilgen bu «buzukluk»ning həm jismani yəhəti (əyx-ixrət) həm rohiy yəhəti (butpərəslik kilip Hudaqə wapasizlik kilix) bardur.

16:1 Qel. 26:9; 27:3; Yəh. 11

16:9-10 «Pərwərdigar silərnı, yəni Lawıylarnı... Əzigə yekınlasturux üqün silərnı Israil jamaitidin ayrip qikqan...» — oqurmanlarning esidə boluxı kerəkki, Huda əslidə Lawiy kəbilisi iqidin Hərun wə uning əwladlirini əzigə kahin boluxkə tallıqanıdi, qalöqan Lawıylarnı muqəddəs qədirdiki hizməttə bolup kahinlaröqə yərdəmqi rolda boluxkə bektikənidi.

«Qel-bayawandiki səpər»

— Barmaymiz!¹³ Sening bizni sūt bilən həsəl akidioqan zemindin baxlap qikip bu qel-jəziridə əltərməkqi boləqanliqningning əzi kiqik ixmu? Sən tehi əzüngni padixah hesablap bizning üstimizdin həkümranlik kilməqqu?¹⁴ Həlbuki, sən bizni sūt bilən həsəl akidioqan yurtka baxlap kəlmiding, etiz wə üzümzarliklarnimu bizgə miras kiliq bərmiding. Sən bu həkning kəzinimu oyuwalməqqu? Biz barmaymiz! — dedi.

¹⁵ Buni anglap Musa kəttik qəzəpəlinip Pərwərdigarə: —

Ularning sowəqat-hədiyəsiga etibar kilmioqaysən; mən ularning hətta birər exikinimu tartiwal-midim, birər adimigimu heq ziyan-zəhmət yətküzmidim, — dedi.

Hudaning jazasi

¹⁶ Musa Korahqa: —

Ətə sən wə sening guruhəndikilər — sən, ular wə Hərun Pərwərdigarning aldioq kelinglar.

¹⁷ Hərbiringlar əzünglarning huxbuydanliringlarni əkilip uning üstigə huxbuyini selinglar; hərbiringlar əzünglarning huxbuydanliringlarni, yəni jəmiy ikki yüz əllik huxbuydan-ni elip uni Pərwərdigarning huzurida tutup turunglar; sənmu, Hərunmu hərbiringlar əz huxbuydanliringlarni elip kelinglar, — dedi.

¹⁸ Xuning bilən hər bir adəm əzining huxbuydanini elip, otni yekip, huxbuy selip, Musa wə Hərun bilən birliktə jamaət qedirining dərwazisi aldida turuxti.¹⁹ Korah Musa bilən Hərunə hujum kiləqili pütün jamaətni yiqip jamaət qedirining dərwazisi aldioq keliwidi, Pərwərdigarning julasi pütkül jamaətkə ayan boldi.²⁰ Pərwərdigar Musa bilən Hərunə səz kiliq: —

²¹ Silər bu həkning arisidin neri turunglar, mən kəz yumup aqquqə ularni yutuwetimən, — dewidi;²² Musa bilən Hərun düm yikiliq: —

I Təngrim, barliq ət igilirining rohlirining Hudasi, bir adəm gunah kilsa, qəzipingni pütün jamaətkə qaqamsən? — dedi.

²³ Pərwərdigar Musəqə səz kiliq: —²⁴ Sən jamaətkə: «Silər Korah, Datan wə Abiramning turar jayliridin ayrilip ulardın neri ketinglar» — dəp buyruk bər, — dedi.

²⁵ Xuning bilən Musa ornidin turup Datan bilən Abiram tərəpkə qarap mangdi; Israil aqsəqallirimu uningə əgixip mangdi.²⁶ Musa jamaətkə: — Silərdin ətünimən, bu rəzil adəmlərnin qediriridin yirək ketinglar, ularning barliq gunahliri səwəbidin ular bilən billə wəyran bolmasliqinglar üqün ularning heqnərsisigə kəl təgküzmənglar, — dedi.

²⁷ Xuning bilən jamaət Korah, Datan, Abiramning qediririning tət ətrapidin neri kətti; Datan bilən Abiram bolsa əz ayallirini, oqul-qizlirini wə bowəqlirini elip qikip əz qedirining ixiki aldida turdi.

²⁸ Musa: — Buningdin silər xuni bilisilərki, bu ixlarning həmmisi mening kənglumdin qikқан əməs, bəlkə Pərwərdigar meni ularni ada kilixkə əwətkən:²⁹ — əgər bu adəmlərnin əlümi adəttiki adəmlərnin əlümigə ohxax bolidioqan yaki ularning bəxiqə quxidioqan kismətlər adəttiki adəmlər duqar bolidioqan kismətlərgə ohxax bolidioqan bolsa, Pərwərdigar meni əwətmigən bolatti.³⁰ Əgər Pərwərdigar yengi bir ixni kiliq, yər əqzini eqip ularni wə ularning pütün nərsisini yutup ketixi bilən, ular tiriklə təhtisaraqə quxüp kətsə, u qəqda silər bu adəmlərnin Pərwədigarni mənəsitmigənlikini bilip qəlisilər, — dedi.

³¹ Musaning bu gepi ahirlixixi bilənla ularning puti astidiki yər yerildi.³² Yər əqzini eqip ularni barliq ailisidikilər bilən, xuningdək Korahqa təwə həmmə adəmlərni qəyməy təəllukatlıri bilən qəxup yutup kətti.³³ Xundəq kiliq, ular wə ularning təwəsidikilərnin həmmisi tirikla

16:13 «bizni sūt bilən həsəl akidioqan zemindin baxlap qikip...» — muxu adəmlər Misir zeminini mahtiməqqi bolup, xu yərdiki kulluk hayatini pütünləy untudi.

16:15 1Sam. 12:3

16:22 Qel. 27:16; İbr. 12:9

16:32 Qel. 26:10; 27:3; Qan. 11:6; Zəb. 106:17

«Qol-bayawandiki səpər»

təhtisaraşa qüxüp kətti, yər ularning üstidə yepildi. Ular xu yol bilən jamaətning arisidin yok aldi.³⁴ Ularning ətrapida turoşan Israillarning həmmisi ularning nalisini anglap: «Yər biznimu yutup ketərmikin!» deyixip keqixti.

³⁵ Andin Pərwərdigarning aldidin bir ot qikip, huxbuy sunuwatқан həliki ikki yüz əllik adəmnimu yutup kətti..

Yadnamə kəlixkə qalduruloşan huxbuydanlar

³⁶ Pərwərdigar Musaqja mundaқ dedi: —

³⁷ Sən kašin Һarunning oqlı Əliazarqja buyruqin, u huxbuydanlarni ot arisidin teriwelip, qoqlirini yiraklarqja qeqiwətsun, qünki u huxbuydanlar Hudaqja ataloşandur;³⁸ Xunga əzining jeniqa əzi zamin bololan gunahkarlarning huxbuydanlirini teriwaloşin; ular kurbangahni kaplax üqün sokup nepiz tünikə kılınsun, qünki bu huxbuydanlar əslidə Pərwərdigarning huzuriqja sunulup uningqja atalip muқəddəs kilişolan. Xundak kiliş ular keyin Israillarqja ibrət bolidişolan ixarət-bəlgə bolidu.

³⁹ Xuning bilən kašin Əliazar otta köydürüwetilgənlər sunoşan mis huxbuydanlarni teriwal-di; ular kurbangahni kaplitixkə nepiz tünikə kiliş sokuldi.⁴⁰ Xuning bilən kurbangahning bu kaplimisi Һarunning əwladliriqja yat adəmlərnin huddi Korah bilən uning guruhişikilərgə ohxax kışmətkə qalmasıki üqün, Pərwərdigarning huzurida huxbuy köydürüxkə yekınlaxmasıkiqja Israillar üqün bir əslətmə boldi. Bu Pərwərdigarning Musaning wastisi bilən Əliazarqja buyruşolanlıridur.

Jamaətning Һarunning yalwuruxi səwəbidin qutulup kəlix

⁴¹ Ətisi pütkül İsrail jamaiti Musa bilən Һarunning yaman gepini kiliş: —

Silər Pərwərdigarning həlkini əltürdünglar, — dəp oşotuldxati.⁴² Wə xundak boldiki, jamaət Musa bilən Һarunqja hujum kəlixkə yioşiliwatқanda, jamaət burulup jamaət qediriqja kəriwidi, wə mana, bulut qedirni kapliwaldi həm Pərwərdigarning julasi ayan boldi.⁴³ Xuning bilən Musa bilən Һarun jamaət qedirinin aldiqja berip turdi.⁴⁴ Pərwərdigar Musaqja səz kiliş: —

⁴⁵ Mən kəzni yumup aқquqə ularni yokitip taxlixim üqün ikkinglar bu jamaəttin qikip neri ketinglar, — dəp buyruwidi, ikkiylən yikiliş yərdə düm yatti.⁴⁶ Musa Һarunqja: —

Sən huxbuydanni elip uningqja kurbangahtiki ottin sal, uningqja huxbuy koyup, ular üqün kafarət kəltürüxkə tezliktə jamaətning arisiqja apar; qünki kəhr-oşəzəp Pərwərdigarning aldidin qikti, waba baskili turdi, — dedi.⁴⁷ Һarun Musaning deginidə kiliş, huxbuydanni elip jamaətning arisiqja yügürüp kirdi; wə mana, waba kixilərnin arisida baxlanqanidi; u hux-buyni huxbuydanqja selip, həlk üqün kafarət kəltürdi.⁴⁸ U əlüklər bilən tiriklər otturisida turuwidi, waba tohtidi.⁴⁹ Korahning wəqəsi munasiwiti bilən əlgənlərdin baxқа, waba səwəbidin əlgənlər on tət ming yəttə yüz kixi boldi..⁵⁰ Һarun jamaət qedirinin dərwasizi yenida turoşan Musaning yeniqja yenip kəldi; waba tohtidi.

Һarunning Һasisining qeqəklixi

17¹ Pərwərdigar Musaqja səz kiliş mundaқ dedi: —² «Sən Israillarqja səz kiliş, ulardin ata jəməti boyiqə, hər kəbilining əmiridin birdin on ikki Һasa aloşin; sən ularning hər birinin ismini əzining Һasisiqja yezip koyoşin.³ Lawiy kəbilisining Һasisiqja Һarunning ismini yazoşin,

16:35 Zəb. 106:18

16:49 ««Korah wə ailisidikilər» toşıruluk — izahət» — Korah wə ailisidikilər xundak əxəddiy aқiwətkə uqrişini bilən, uning keyinki bəzi əwladliri «Zəbur»ning bəzi kışimlirini (məsilən, 42-49-kişlərni) yazoşan. Korahdikilərnin bəziliri 24-ayəttə kərsitilgən əmrə itaət kilişolan bolsa kərək.

qünki hər bir ata jəmət kəbilə baxlıqı üqün bir həsa wəkil bolidu.⁴ Sən bu hasilarni jamaət qediridiki həküm-guwaḥlıq sanduḳining aldioḳa, yəni Mən sening bilən kəruxidioḳan yərgə koyoḳin...⁵ Wə xundak boliduki, Mən tallioḳan kixining bolsa, uning ḥasisi bih süridu; xundak kilip Israillarning silərgə oḳuduraxkan gəplirini tohtitip Manga anglanmaydioḳan kiliwetimən».

⁶ Xuning bilən Musa Israillaroḳa xundak səz kildi; ularning həmmə əmirli ri uningə bir din ḥasini, jəmiy bolup on ikki ḥasini bərdi; hər bir ata jəmətkə bir həsa wəkil boldi, Ḥarunning ḥasisimu xularning iqidə idi.⁷ Musa hasilarni həküm-guwaḥlıq qedirioḳa əkirip Pərwərdigarning ḥuzurioḳa koydi.

⁸ Wə xundak boldiki, Musa ətisi həküm-guwaḥlıq qedirioḳa kiriwidi, mana, Lawiy jəmətigə wəkil boləḳan Ḥarunning ḥasisi bih sürüp, oḳunqilap, qeqəkləp, badam qüxkənidi.⁹ Musa hasilarning həmmisini Pərwərdigarning aldidin elip qikip, Israil həlkigə kərsətti; ular kərgəndin keyin hər kim öz hasilirini elip ketixdi.

¹⁰ Pərwərdigar Musaoḳa: — Xu asiylik kילוquḳi balilaroḳa bir agah bəlgisi bolsun dəp Ḥarunning ḥasisini həküm-guwaḥning aldioḳa əkirip koyoḳin. Xundak kilsang sən ularning oḳuduraxkan gəplirini tohtitip, Manga anglanmaydioḳan kilisən; ularmu xuning bilən ölüp kətməydu, — dedi....

¹¹ Musa xundak kildi; Pərwərdigar əzigə kəndak buyruoḳan bolsa u xundak kildi.

¹² Israillar Musaoḳa səz kilip: —

Biz nəpəstin kalay dəwatimiz, biz tügəxtuk, biz həmmimiz tügəxtuk!¹³ Pərwərdigarning ibadət qedirioḳa yekinxaxkanlar ölməy kəlməydu, xundak ikən, biz həmmimiz mutlək nəpəstin kəliximiz kərəkmu? — deyixti.

Kahin wə Lawiylarning wəzipisi

18¹ Pərwərdigar Ḥarunoḳa mundak dedi: —

Sən, oḳulliring wə ata jəmətingdikilər sening bilən birləktə mukəddəs jayoḳa munasiwətləlik boləḳan gunahni, xuningdək sən wə oḳulliring birləktə kahinlik wəzipisigə munasiwətləlik boləḳan gunahni üstunglaroḳa alisilər..² Sən kərindaxliring boləḳan Lawiy kəbilisidikilərnə, yəni ata-bowiliringning kəbilisidikilərnə özüng bilən birləxtür həm ularni hizmitingni kilixi üqün baxlap elip kəl; birak sən bilən oḳulliring sening bilən birləktə həküm-guwaḥlıq qediri aldi-da hizmətlərnə kilsun..³ Ular sening buyruqliringoḳa təyyar turup, xundakla qedirdiki barlik hizmət-wəzipisini etəydu; pəkət mukəddəs jaydiki kaḳa-kuḳa əswablaroḳa wə kurbangahḳa yekinxaxmisun; undak kilsa, ularmu, silərmu ölüp ketisilər.⁴ Ular sening bilən birləxtip, jamaət qediridiki wəzipini etəp, kilidioḳan hər bir ixini kilsun; pəkətlə həq yat kixilər silərgə yekinxaxmisun. ⁵ Kəḥr-oḳəzəp yənə Israillarning bəxioḳa qüxmisun üqün, silər mukəddəs jaydiki wəzipə bilən kurbangahdiki wəzipini etəxkə məs'ul bolunglar.⁶ Mana, Mən Özüm silərnəning

17:4 «həküm-guwaḥlıq» — muxu yərdə «həküm-guwaḥlıq» Hudaning Israiloḳa boləḳan tüp əmririni, xundakla uning Israil bilən boləḳan əḥdisini kərsitidu; Hudaning mukəddəs məhiyiti wə karakteri xu əmrlərdə ayan kilinoḳaḳa, «həküm-guwaḥ» dəpmu atilidu. — Oḳurmənlərgə ayanki, xu əmrlər əḥdə sanduḳi iqidə saklaklik tax taytaxlar üstidə pütüklük idi. Xunga bəzidə sanduḳ «həküm-guwaḥlıq sanduḳi», ibadət qediri «həküm-guwaḥlıq qediri» dəp atilidu.

17:4 Mis. 25:22

17:10 «həküm-guwaḥ» — 17:4tiki izahatta kərsitilgəndək, muxu yərdə «həküm-guwaḥ» Hudaning Israiloḳa boləḳan tüp əmririni kərsitidu, xundakla ularni saklaydioḳan əḥdə sanduḳini kərsitidu.

17:10 İbr. 9:4

18:1 «mukəddəs jayoḳa munasiwətləlik boləḳan gunah» — demək, mukəddəs jay bilən munasiwətləlik məlum gunah etküzülsə, xu gunahning məs'uliyitini birinḳi üstigə aloḳuḳi kahinlar həm Lawiylar bolidu; gunah kahinlik bilən munasiwətləlik ix bolsa məs'uliyətni birinḳi üstigə aloḳuḳi kahinlar boluxi kərək. Muxu agah, xübhəsisizki, 17-babtiki wəḳə bilən munasiwətləlik agahtur.

18:2 «birləxtür» — bu səz muxu yərdə wə 4-ayəttə ibraniy tilidə «Lawiy» degən səz bilən ipadilidə («Yar.» 29:34ni kərüng).

kerindaxliringlar bolojan Lawiylarni Israillar iqidin tallap qiktim; ular jamaət qedirining ixlini kilişka Pərwərdigarə təkdim kilinojan bolup, silərgə sowoşa süpitidə ata kilinojan..⁷ Lekin sən wə oqulliring sening bilən birliktə kahinlik wəzipənglərdə turup, qurbangahṭiki barlik ixlarni həm pərdə iqidiki ixlarni bejiringlar; silərnin wəzipənglər xundak bolsun. Kahinlik wəzipisini, hizmitimdə boluxunglar üqün silərgə sowoşa kilip bərdim; yat adəmlər yeklinaxsa, eltürüwetilsun.

Kahinlarning elixka tegixlik ülxi

⁸ Pərwərdigar Hərunəşa mundaq dedi: —

Mən Manga sunulojan kətürmə hədiyələrnə, yəni Israillar Manga mukəddəs dəp atiojan barlik nərsilərnə ülxiunglar bolsun dəp, mana mənggülik bəlgilimə bilən sanga wə sening əwladliringəşa təkdim kildim.⁹ Israillar otta sunidiojan, «əng mukəddəs» nərsilərdin silərgə munular kaldurup berilidu: — ularning Manga atap sunojan barlik nərsiləri, yəni barlik axliq hədiyələrdin, barlik gunah qurbanliqliridin, barlik itaətsizlik qurbanliqliridin «əng mukəddəs» hesablanənləri, sanga wə əwladliringəşa ata kilinidu.¹⁰ Sən xu ülxiungni «əng mukəddəs» süpitidə yegin, silərdin bolojan hər bir ər kixi uni yesun; u sanga «əng mukəddəs» dəp bilinsun..

¹¹ Munularmu sening bolidu: — Israillarning sowoṭatlırı iqidin kətürmə hədiyələr, barlik pulanglatma hədiyələr sening; Mən ularni sanga, xundakla oqulliring bilən qizliringəşa mənggülik bəlgilimə bilən təkdim kildim; sening öyügdiki hər bir pak adəm uningdin yesə bolidu..¹² Zəytun meyidin əng esilini, yengi xarəbtin əng esilini, xundakla axliqtin əng esilini, yəni Israillar Pərwərdigarəşa atap sunojan dəsləpki pixkan məhsulatlarınin həmmisini Mən sanga təkdim kilip bərdim.¹³ Ular yərdin elip Pərwərdigarəşa atap əkəlgən dəsləpki pixkan nərsilərnin həmmisi sening bolsun; öyügdiki hər bir pak adəm uningdin yesə bolidu.

¹⁴ Israilda Hudaəşa mutlək atilidiojan hər bir nərsə sening bolidu..

¹⁵ Ular Pərwərdigarəşa atap kəltüridiojan barlik janıwarlarınin tunjiliri, məyli insan yaki ulaə-qarpay bolsun sening bolidu; halbuki, insanlarınin tunjilirini bolsa ularni tələm tələp yanduruwalsun wə napak həywanlarınin tunjilirini tələm tələp yanduruwalsun..¹⁶ Tələm tələx kerək bolojanlar üqün yexi bir aylıqtin axkanda tələm puli tələnsun; ularəşa sən tohtatkan bəha boyiqə, yəni mukəddəs jaydiki xəkəlnin əlqəm birliki boyiqə (bir xəkəl yigirmə gərahḍur) bəha qoyup, bəx kümüx xəkəl al..¹⁷ Pəḳət tunji kala, tunji qoy yaki tunji oqlakka tələm alsang bolmaydu; ularning həmmisi mukəddəstur. Sən ularning kəninə qurbangahḥa qeqip, meyini Pərwərdigarəşa atap otta sunulidiojan, Uningəşa huxbuy kəltüridiojan qurbanlik süpitidə kəydügin.¹⁸ Ularınin gəxi sening bolidu; huddi «kətürmə hədiyə» kilinojan təx wə ong arka putioṭa ohxax, sanga təwə bolidu.¹⁹ Israillar Pərwərdigarəşa atap sunojan mukəddəs nərsilər iqidiki kətürmə hədiyə-qurbanliqlin həmmisini Mən sanga wə sening bilən billə turuwatkan oqul-qizliringəşa mənggülik bəlgilimə bilən təkdim kildim. Bu Pərwərdigar aldida sanga wə sening bilən billə turuwatkan əwladliring üqün mənggülik tuzluk əhdə bolidu.

18:6 Qel. 3:45

18:10 «sən xu ülxiungni «əng mukəddəs» süpitidə yegin» — «əng mukəddəs» hesablanəjan nərsilər «mukəddəs yərdə», yəni mukəddəs jaydiki həyvida yeyilixi kerək idi. Məsələn, «Law.» 6:16ni kərügin.

18:11 Law. 10:14

18:14 Law. 27:28

18:15 «barlik janıwarlarınin tunjiliri» — ibraniy tilida «barlik ət igisi (bolojan janıwar)ning baliyatḥusini aqidiojanlar». «tələm tələp yanduruwalsun» — demək, halq ularning ornida kahinlarəşa pul bərix kerək.

18:15 Mis. 13:2; 22:29; Law. 27:26; Qel. 3:13

18:16 Mis. 30:13; Law. 27:25; Qel. 3:47; Əz. 45:12

«Qol-bayawandiki səpər»

Lawiylarning wəzipiliri həm ülüxliri

²⁰ Pərwərdigar Hərunoşa mundaq dedi: —

Israil zeminida sening heqkandak mirasing bolmaydu, ularning arisidimu heqkandak nesiwəng bolmaydu; Israillar arisida mana Mən Özüm sening nesiwəng, sening mirasingdurmən..

²¹ Lawiylaroşa bolsa, ularning ətəydiqan hizmətliri, yəni jamaət qediridiki hizmiti üqün, mana Mən Israilda təkdım kilinoqan barlıq «ondin bir ülüx»ning həmmisini ularoşa miras kılıp bərg ənmən.²² Buningdin keyin, gunahkar bolup olup kətməsliki üqün, Israillar jamaət qedirioşa ye kınlaxmisun.²³ Jamaət qediridiki hizmətni bolsa, uni ətigüqilər pəkət Lawiylarla bolidu wə xu ixta bolqan gunahını əzliri üstigə alidu, bu silər üqün əwladmu-əwlad mənggülik bir bəlgilimə bolidu; ularning Israillarning iqidə heqkandak mirasi bolmaydu.²⁴ Qünki Israillarning Pərwərdigaroşa atap kətürmə hədiyə süpitidə sunoqan «ondin bir ülüx»ni Lawiylaroşa miras kılıp təkdım kılıdiqan boldum; xunga Mən ular toqurluk; Israillar iqidə heqkandak mirasi bolsa bolmaydu, — dedim.

²⁵ Pərwərdigar Musaoşa mundaq dedi: —

²⁶ Sən Lawiylaroşa eytkin: «Silər Israillarning qolidin Mən silərgə miras bolsun dəp təkdım kılqan «ondin bir ülüx»ni aloqan ikənsilər, silər xu ondin bir ülüxning yənə ondin bir ülüxini ayrip, uni Pərwərdigaroşa atap kətürmə hədiyə süpitidə sununglar.²⁷ Bu yol bilən silərnıng xu «kətürmə hədiyə»nglar silərgə «hamandiki axlıqinglar»din həm «xarab kəlqikidiki tolup taxqan xarabınglar»din ataloqanlar hesablinidu.²⁸ Bundaq bolqanda, silər Israillarning qolidin aloqan ondin bir ülüxning həmmisidin Pərwərdigaroşa atap kətürmə hədiyə sunisilər; silər Pərwərdigaroşa atioqan xu «kətürmə hədiyə»ni kahın Hərunoşa beringlar.²⁹ Silərgə təkdım kılinoqan barlıq nərsilərdin əng esilini elip xularni muqəddəs hesablap «Pərwərdigaroşa ataloqan toluk kətürmə hədiyə» süpitidə sununglar.»

³⁰ Xunga sən Lawiylaroşa eytkinki, «Silər xulardin əng esilini kətürüp sunsanglar, bu silər Lawiylarning hamandiki axlıqinglar wə xarab kəlqikidiki xarabınglaroşa ohxax hesablini du.³¹ Xundaq kılqandın keyin silər wə eydikiliringlar xu «ondin bir ülüx»lərni halioqan yərdə yesənglar bolidu, qünki bu silərnıng jamaət qediridiki hizmitinglarning in'ami bolidu; ³² Silər xu ülüxlərdin əng esilini kətürüp sunsanglar, muxu ixinglar səwəbidin gunahkar bolmaysilər. Undaq kılsanglar silər Israillar atioqan muqəddəs nərsilərnı buloqımaysilər, xuning bilən əlməysilər..»

Kızıl siyirning küli

19¹ Pərwərdigar Musa bilən Hərunoşa sız kılıp mundaq dedi: —

² Mən Pərwərdigar əmr kılqan kanun-bəlgilimə xuki: — Sən Israillaroşa buyruqın, ular bejirim, nuqsansız, boyunturuk selinmioqan kızıl yax siyirdin birni sening yeningoşa əkəlsun.

³ Sən siyirni kahın Əliazaroşa tapxur, u uni qedirgahning sirtioşa əpqıqsun, andin birsı siyirni uning aldidə boquzlisun..»

18:20 Kan. 10:9; 18:2; Əz. 44:28

18:23 «xu ixta bolqan gunahını əzliri üstigə alidu» — demək, mubada Lawiylar muqəddəs qedirni buloqap, gunah sadir kılsa, xundakla ularning bihəstəlikidin həlk muqəddəs qedirni buloqap hərəkəndə gunah sadir kılqan bolsa, bax məs'uliyətni Lawiylar öz üstigə elixi kərək.

18:27 «...silərnıng xu «kətürmə hədiyə»nglar... din ataloqanlar hesablinidu» — Lawiylarning heqkandak hamini yaki xarab kəlqəkliri yok idi, əlwəttə. Xunga ular əzliri həlqətni qəbul kılqan «ondin bir ülüx»lərdin ondin birini elip, Pərwərdigaroşa «kətürmə hədiyə»lərnı atixi kərək. Xu yol bilən ularning sunoqını huddi dehqanlarning Pərwərdigaroşa öz həsulidin sunoqinioşa ohxax bolidu.

18:31 «silər wə eydikiliringlar» — muxu yərdə Lawiylarnı kərsitidu.

18:32 «silər Israillar atioqan muqəddəs nərsilərnı buloqımaysilər, xuning bilən əlməysilər» — baxqə bir hil tərjimisi: «silər Israillar atioqan muqəddəs nərsilərnı heq buloqımanglar; bolmisa, əlisilər».

19:3 İbr. 13:11, 12

«Qel-bayawandiki səpər»

⁴ Kahin Əliazar barmikini qanoqa miləp, jamaət qedirining aldiqə qaritip yəttə mərtəm qaq-sun... ⁵ Andin birsi Əliazarning kəz aldida pütkül siyirni köydürsun, yəni uning terisi, gəxi, keni wə tezəklirini köydürsun... ⁶ Kahin kedir yaoqiqi, zofa əsümlüki wə kizil rəhtni siyir köydürüldioqan otka taxlisun... ⁷ Andin kahin öz kiyimini yusun wə bədinini suda yusun, andin keyin bargahqə kirixkə bolidu; ləkin kahin kəq kirgüqə napak sanalsun. ⁸ Siyirni köydürgən kiximu kiyimlirini su bilən yuyup, öz bədinini suda yusun, andin u kəq kirgüqə napak sanalsun. ⁹ Pak bir adəm siyirning külini yioqip bargahning sirtidiki pak bir yərgə qoysun; u Israil jamaiti üqün «napaklikni qikəroquqi su»ni yasaxqə xu yərdə saklansun, u bir «gunahni paklioquqi»dur. ¹⁰ Siyirning külini yioqixuroqan adəm əzining kiyimlirini yusun wə kəq kirgüqə napak sanalsun. Bu Israillaroqə wə ularning arisida turuwatqan musapirlaroqə mənggülik qanun-bəlgilimə bolidu.

Həlqni napakliktin paklax nizami

¹¹ — Ölükkə, yəni hərqandəq olgən kixining jəsitigə tegip kətkən hər bir kixi yəttə kün napak sanilidu... ¹² U adəm üqinqi küni axu su bilən əzini paklisun, həmdə yəttinqi künimu paklisun, andin u pak sanilidu; əgər u üqinqi küni həmdə yəttinqi küni əzini paklimisa, pak sanalmaydu...

¹³ Hərqandəq adəm ölükkə, yəni hərqandəq olgən kixining jəsitigə tegip kətsə, həmdə əzini paklimisa, Pərwədigarning qedirini buloqıqan bolidu; xu kixi Israil arisidin üzüp taxlinidu; qünki «napaklikni qikəroquqi su» uningqə sepilmigəqkə, u napak sanilidu; uning napaklikı tehiqə üstidə turidu.

¹⁴ Əgər birər kixi bir qedir iqidə əlöp qaloqan bolsa, u toqruluk qanun-bəlgilimə mundaq bolidu: — xu qediroqə kirgən hər birsi wə qedirdə turup qaloqanlarning hər biri yəttə kün napak sanilidu. ¹⁵ Hər bir oquq turoqan, aqzi yepilmioqan qaqa-kuqılarning həmmisi napak sanilidu. ¹⁶ Xuningdək dalada qiliq-xəmxər bilən əltürülgənlərgə, yəni əzi əlöp qaloqanning əlükigə, yəni adəmnin ustihiniqə yəni kəbrisigə təgkən hər bir kixi yəttə künigə napak sanilidu. ¹⁷ Kixilər bu napak kixi üqün «paklanduroquqi qurbanlik»ning külidin azraq elip komzəkkə selip, ularning üstigə ekın su kuysun. ¹⁸ Andin pak bir kixi zofa əsümlükini elip xu suoqə təgküzüp uni qediroqə wə iqidiki barlik qaqa-kuqılaroqə həm xu yərdə turoqan barlik kixilərnin üstigə sepip qoysun, wə yənə uni ustihanoqə, əltürülgüqigə yəni kəbrigə təgkən kixining üstigə sepip qoysun... ¹⁹ Üqinqi küni wə yəttinqi küni həliki pak adəm pak bolmioqan adəmlərnin üstigə xu suni sepip qoysun; xundaq qiloqanda, yəttinqi küniqə kəlgəndə u kixi paklanoqan bolidu; andin u kixi kiyimlirini yuyup, bədinini suda yusun, kəq kirgəndə u pak sanilidu.

²⁰ Ləkin napak bolup kəlip, əzini paklimioqan kixi Pərwədigarning muqəddəs jayini buloqıqini üqün, jamaət arisidin üzüp taxlinidu; «napaklikni qikəroquqi su» uning üstigə sepilmigən, xunga u napak sanilidu. ²¹ Bu Israillaroqə mənggülik bəlgilimə bolidu, «napaklikni qikəroquqi su»ni səpkən kixi bolsa əzining kiyimlirini yusun wə «napaklikni qikəroquqi su»qə təgkən kixi kəq kirgüqə napak sanalsun. ²² Napak kixi təgkən hərqandəq nərsimu napak sanilidu; bu nərsilərgə təgkən kixilərmu kəq kirgüqə napak sanalsun.

19:4 İbr. 9:13

19:5 Mis. 29:14; Law. 4:11, 12

19:6 «kizil rəhtni» — yəni «kizil yipni».

19:11 Qel. 31:19; Həg. 2:13

19:12 «lzahat» — toluq ayətnin baxqə bir hil təjmisini: «U adəm üqinqi küni ənə xundaq (napaklikni qikəroquqi) su bilən əzini paklisun, yəttinqi küni u pak sanilidu; əgər u üqinqi küni əzini paklimisa, yəttinqi küni pak sanalmaydu».

19:18 Zəb. 51:7

«Qel-bayawandiki səpər»

Məryəmning wapət boluxı

20¹ Birinçi ayning iqidə Israillar, yəni pütkül Israil jamaiti Zin qeligə yetip kelip, Qadəxtə turup qaldı; Məryəm xu yərdə wapət boldi wə xu yərgə dəpnə kılındi.

Məribah süyi — həlkning yənə kəxixi

² Jamaətkə iqidioqanoja su yok idi, ular yiojilip Musa bilən Hərunoja hujum kiloili turdi.³ Həlk Musa bilən təgixip: — Kerindaxlirimiz Pərwərdigarning aldida əlgən qaodja bizmu billə əlsək boptikan!⁴ Silər nemə üqün biz wə qarpaylirimizni bu yərdə əlup kətsun dəp, Pərwərdigarning jamaitini bu qel-jəzirigə baxlap kəldinglar?⁵ Silər nemə üqün bizni Misirdin elip qikip bundak dəhxətlik yərgə əkəldinglar? Bu yərdə ya terikqilik kiloili yər bolmisa, ya ənjür, üzüm, anar bolmisa, iqidioqanoja sumu bolmisa, — deyixti.

⁶ Xuning bilən Musa bilən Hərun jamaəttin ayrilip jamaət qedirining dərwazisi aldioja kelip düm yikiliwidi, Pərwərdigarning julasi u ikkisigə ayan boldi.⁷ Pərwərdigar Musoja səz kilip mundak dedi: —

⁸ Həsini kəlungoja al, andin sən akang Hərun bilən birliktə jamaətni yiojip, ularning kəz aldidila kəram taxka buyruk kil; xundak kilsang kəram tax əz süyini qikiridu; xu yol bilən sən ularoja su qikirip, jamaət wə qarpayliri iqidioqanoja su berisən...

⁹ Xuning bilən Musa Pərwərdigarning əmri boyiqə Pərwərdigarning huzuridin həsini aldi.¹⁰ Musa bilən Hərun ikkisi jamaətni kəram taxning aldioja yiojdi wə Musa ularoja: — Gepimgə kulək selinglar, i asiylar! Biz silərgə bu kəram taxtin su qikirip berəylimu?! — dedi..

¹¹ Andin Musa həsisi bilən kəram taxni ikki kətim uruwidi, nəhayiti kəp su ekip qikti, sudin jamaətmu, qarpaylarmu iqixti..¹² Pərwərdigar Musa bilən Hərunoja: —

Silər Manga ixənməy, Israillar aldida Meni mukəddəs dəp hərmətlimigininglar üqün, ikkinglarning bu jamaətni Mən ularoja təkdin kilip bərgən zəminoja baxlap kirixinglaroja yol qoymaymən, — dedi..¹³ Su qikirilojan jay «Məribah suliri» dəp atalojan; Israillar xu yərdə Pərwərdigar bilən takallaxkanliki üqün, U ularning otturisida Əzining mukəddəs ikənlikini kərsətti..

Edomlarning Israillarning qegridin ətuxigə yol qoymasliqi

¹⁴ Musa Qadəxtin Edom padixahı bilən kərixüxkə əlqi əwətip uningoja: «Kerindaxliri Israil mundak dəydu: — Biz tartiwatқан jəbr-japalarning kəndakliki əzligigə məlum,»¹⁵ bizning ata-bowilirimiz Misiroja qüxkən bolup, biz Misirdə uzak zaman turup kəttuk; misirliklar bizgimu, bizning ata-bowilirimizojimu yaman muamilə kildi;¹⁶ biz Pərwərdigaroja yeliniweduk, U bizning zarimizoja kulək selip, Pərixətə əwətip bizni Misirdin elip qikti. Həzir mana, biz

20:3 Qel. 16:32, 49

20:8 «həsini kəlungoja al» — Musaning xu həsisi kəp kətim Həruning yolida ixtililip kelingən. Birinçi kətimkisi «Mis.» 4:2də tepilidu.

20:8 Nəh. 9:15; Zəb. 78:15, 16; 105:41; 114:8

20:10 Kan. 32:51; Zəb. 106:32,33

20:11 Zəb. 78:15-16; 105:41; Yəx. 43:20; 48:21; 1Kor. 10:4

20:12 «Silər Manga ixənməy, Israillar aldida Meni mukəddəs dəp hərmətlimigininglar üqün» — Musa bilən Həruning «Israillar aldida Həruni mukəddəs dəp hərmətliməslik» gunahı toqruluk «qoxumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz. «Kəram tax» toqruluk «1Kor.» 10:4ni wə izahatini kəring.

20:12 Qel. 27:14; Kan. 1:37

20:13 «Məribah» — «takallixix» dəgən mənida. «Pərwərdigar ularning otturisida əzining mukəddəs ikənlikini kərsətti» — Həda Musa wə Həruning Əzini hərmətlimigini üqün, ularni jazalap, Musaning həlk aldida kilojan bihərmətlək səzlerinin Əzige wəkillik kilməydojanliqini ipadiləp, həlk aldida Əzining pak-mukəddəslikini kərsətti.

20:14 Kan. 23:6; Ob. 10; Ob. 12

«Qel-bayawandiki səpər»

əzlrining qegrisoğa jaylaxkan Qadəx degən bir xəhərdə turuwatimiz...¹⁷ Əmdi bizning zeminliridin etüximizgə ruhsət kılğan bolsila, biz etiz-erik wə üzümzarlıqlardin etməymiz, kudukliringladin sumu iqməymiz; «Han yoli» bilən mengip qegriliridin etüp kətküqə ong-soloğa burulmaymiz» — dedi.

¹⁸ Ləkin Edomlar uningğa: «Silərnin bizning zeminimizdin etüxünglarğa bolmaydu, etimən desanglar kiliq kətürüp silərgə jənggə qikimiz» — dedi..

¹⁹ Israillar uningğa: «Biz «kətürülgən yol» bilən mangimiz, ezimiz wə mallirimiz süyünglarni iqsək, nərhı boyiqə həkkini berimiz; biz pəkət piyadə etüp ketimiz, baxқа һeq təlipimiz yok» dewidi..²⁰ Edom padixahı: «Yaq, Ətməysilər!» dedi. Edom padixahı nahayiti kəp adimini baxlap qikip Israillarğa zor һəywə kərsətti..²¹ Xundak kiliq Edomlar Israillarning ularning təwəlikidin etüxigə ənə xu yosunda yol koymidi; xuning bilən Israillar Edomlarning aldidin burulup kətti..

Ҳаруннинг wapат болоғанлиқи

²² Ular Qadəxtin yoloğa qikti; pütkül Israil həkhi Ҳор teoğğa kəldi..²³ Pərwərdigar Edomning qegrisidiki Ҳор teoğda Musa bilən Ҳарунға səz kiliq mundak dedi: —

²⁴ Ҳарун өз һəклirigə koxulup ketidu; ikkinglar Məribah suliri degən jayda Mening əmrimgə hilaplıq kılqıninglar üqün, uning Mən Israillarğa təkdim kiliq bərgən zeminğa kirixigə bolmaydu..²⁵ Sən Ҳарун bilən oqlı Əliazarni elip Ҳор teoğğa qikkin; ²⁶ Ҳарунning kiyimlirini saldurup, oqlı Əliazarğa kiydürüp koy; Ҳарун xu yərdə elüp, өз һəклirigə koxulidu.

²⁷ Musa Pərwərdigarning deginidək kildi, üqəylən pütkül jamaətninг kəz aldida Ҳор teoğğa qikti..²⁸ Musa Ҳарунning kiyimlirini saldurup uning oqlı Əliazarğa kiydürüp koydi; Ҳарун taoğning qokkısında əldi. Andin Musa bilən Əliazar taoğdin quxup kəldi..²⁹ Pütkül jamaət Ҳарунning əlgənlikini bildi; xuning bilən pütün Israil jəməti Ҳарун üqün ottuz kün matəm tutti.

Қанааниларнинг мәәлүп қилини

21¹ Jənubta turuxluk Arad məmlikitining Qanaaniylardin bolğan padixahı Israillarning Atarim yoli bilən keliwatkanlıqini anglap, qikip ular bilən sokuxup, nəqqəylənni tutkun kiliq kətti..² Andin Israillar Pərwərdigarğa kəsəm iqip: «Əgər bu həkhi bizning kolimizoğa pütünləy tapxuridioğan bolsang, ularning xəhərlirini wəyran kiliq taxlaymiz» — dedi..³ Pərwərdigar Israillarning pəryadini anglap, Qanaaniylarni ularning koloğa tapxurdi, xuning bilən ular Qanaaniylarni ularning xəhərliri bilən koxup wəyran kildi; xu səwəbtin ular xu yərnı «Hormah» dəp atidi..

20:16 «Pərixə» — bəzilər «əlqi» dəp tərijimə kildidu. Ləkin «Mis.» 23:20, 23, 34:32din qarioğanda, mənisı dərwaqə «Pərixə»dur.

20:16 Mis. 2:23; 14:19

20:18 «... bizning zeminimizdin ... silərgə jənggə qikimiz» — ibraniy tilida «... mening zeminimdin... silərgə jənggə qikimən» deyilidu.

20:19 «biz» — ibraniy tilida «mən».

20:20 «Edom padixahı» — ibraniy tilida «Edom».

20:21 Ҳак. 11:18

20:22 Qel. 33:37

20:24 «öz һəклirigə koxulux» — muxu ibarə toqıruluk «Yar.» 25:8 wə izaһatini kəruңg. Xühhisizki, bu ibarə adəm əlgəndin keyin, roһining yənila һayat bolidioqanlıqini kərsitidu.

20:25 Qel. 33:38; Kan. 32:50

20:28 Kan. 10:6; 32:50

21:1 «Jənubta» — ibraniy tilida «Nəgəwdə». Nəgəw bolsa Pələstin zeminining jənub təripidiki qong qellük yərdur.

21:3 «Hormah» — degənninг mənisı «wəyranə».

«Qel-bayawandiki səpər»

Zəhərlik yılanlar bilən mis yılan

⁴ Ular Hər teoqidin yoloğa qikip, Edom zeminini aylinip etüx üqün, Kizil dengiz boyidiki yolni boylap mangdi; həlk muxu yol səwəbidin kənglidə tolimu takətsiz bolup, ⁵ Hudağa wə Musaqə karxi qikip: — Silər nemə üqün bizni qel-jəziridə əlsun dəp Misir zeminidin baxlap qikkansilər? Bu yərdə ya axlik, ya su yok, kənglimiz bu ərziməs nanlardin bizar boldi, deyixti. ⁶ Xu səwəbtin Pərwərdigar ularning arisioğa zəhərlik yılanlarni əwətti; yılanlar ularni qakti, xu səwəbtin Is-raillardin nuroqun adəm əlup kətti. ⁷ Həlk Musaning aldioğa kelip uningə: — Biz aqzimizni buzup, Pərwərdigarəğa həm sanga hujum kilip, yaman gəp kilip gunah kilduk; Pərwərdigarəğa tilawət kilsang, u bu yılanlarni arimizdin elip kətkəy, — dewidi, Musa həlk üqün dua kildi.

⁸ Pərwərdigar Musaqə: —

Sən bir zəhərlik yılanning xəklini yasap hadioğa esip kəyoqin; yılan qeqiwaloğan hər biri uningəğa kərisila kəyta həyatka erixidu, — dedi. ⁹ Musa mistin bir yılan yasitip hadioğa esip kəydi; wə xundak boldiki, yılan birkimni qeqiwaloğan bolsa, u bu mis yılanəğa kərisila, ular həyat qəldi.

Obottin Pisgəhəqiqə mengix

¹⁰ Israillar yənə yoloğa qikip Obotkə kelip qedir tikti. ¹¹ Yənə Obottin yoloğa qikip, Moab zeminining udulida kün qikix tərəptiki Iyə-Ibarimoğa kelip qedir tikti. ¹² Ular yənə u yərdin yoloğa qikip Zərəd jilojisida qedir tikti. ¹³ Yənə u yərdin mengip Amoriylarning zeminining qetidin qikip qel-bayawandin etüp, ekip turoğan Arnon dəryasining u kətida qedir tikti (qünki Arnon dəryasi Moabiylarning qegrisi bolup, Moabiylar bilən Amoriylarning otturisida idi. ¹⁴

¹⁵ Xunga «Pərwərdigarning jəngnamisi» degən kitabta: —

«Sufəhdiki Wəhəb wə dərya-wadiliri,

Arnon dəryasi wə jiloqilirining yanbaqliriri,

Arning turaloqusioğa yetip,

Moabning qegrisioğa quxidu» dəp pütülgənidi).

¹⁶ Israillar yənə u yərdin mengip Bəərgə kəldi; «Bəər» kuduk degən mənida bolup, ilgiri Pərwərdigar Musaqə: «Sən həlkni yioğ, Mən ularəğa iqidioğan su berəy» degəndə xu kudukni kəzdə tutkan. ¹⁷ Xu qəqda Israillar munu nahxini eytixkan: —

«Ah kuduk, qiksun süyüing bulduklap,

Nahxa eytinglar, kudukğa beoqixlap:

¹⁸ Bu kudukni əmirlər,

Həlkning kattiliri kəzoğan,

Kənun qikəroquqining səzi bilən,

Həsiliri bilən kəzoğan».

21:5 «ərziməs nanlar» — bu söz Huda ularning üstigə hər küni quxüridioğan «manna»ni kərsitidu. «Mis.» 16:13-36ni kəring.

21:6 «zəhərlik yılanlar» — İbraniy tilida «ot yılanlar».

21:6 1Kor. 10:9

21:8 Yh. 3:14

21:9 «mistin bir yılan... yasitip hadioğa esip kəyoqin» — bu wəqə toqruluk yənə «Yh.» 3:14-15ni kəring.

21:9 2Pad. 18:4; Yh. 3:14

21:10 Qel. 33:43

21:13 Həq. 11:18

21:14-15 «tərximə» — bu qədimki xəirning birnəqqə hil tərximiliri bar. Bu yərdə Musa pəyoğəmbərnəning uni nəkil kəltürüxining məksiti, xübhəsiszki, Pərwərdigar qədimdin tartip Moab üqün bekitkən qegraning Arnon dəryasi bilən Ar xəhəri ikənlikini ispatlax üqündur.

«Qel-bayawandiki səpər»

Israillar qel-bayawandin yənə Mattanahka,¹⁹ Mattanahtin Nahaliyəlgə, Nahaliyəldin Bamotka,²⁰ Bamottin Moab dalasidiki jiloqioğa, yənə qel-bayawan tərəpkə qarap turoğan Pisgah teoqining qoqqisioğa yetip bardı.

Amoriylarning padixahi bilən Baxan padixahini yənggənliki

²¹ Israillar Amoriylarning padixahi Sihtonning aldiqə əlqiləni əwətip: ²² — Bizning öz zeminliridin etüweliximizgə ijasət bərgəyla; biz silining etizliklirioğa wə üzümzarliklirioğa kirməymiz, kudukliridin sumu iqməymiz; təwəliridin etüp kətküqə «Han yoli»din qikməymiz, — dedi. ²³ Sihon Israillarni öz qegrisidin etkili qoymayla qalmastin, əksiqə u Israillar bilən soxuximən dəp, özining barlik həlkini yioqip qəlgə qarap atlandı. U Yahəzoğa kelip Israilioğa hujum kildi. ²⁴ Israillar uni kiliq bilən qepip əltürüp, uning yurtini Arnon dəryasidin Yabbok dəryasioqığə, yəni Ammoniylarning qegrisioqığə igilidi; Ammoniylarning qegrisi bolsa bək mustəhkəm idi. ²⁵ Israillar bu yərdiki həmmə xəhəri igilidi həm Amoriylarning xəhərlirigə, yəni Həxbonğa wə uningə təwə barlik yeza-kixlaklarojimu kirip orunlaxti. ²⁶ Qünki Həxbon əslidə Amoriylarning padixahi Sihtonning mərkiziy xəhiri idi; Sihon əslidə Moabning iliriki padixahi bilən soxuxkan, uning Arnon dəryasioqığə boləğan həmmə zeminini tartiwəloğanidi.

²⁷ Xu səwəbtin xairlar: —

«Həxbonğa kelinglar!

Mana Sihtonning xəhiri yengiwxatin kurulsun,

Sihtonning xəhiri məhkəm kılinsun.

²⁸ Qünki Həxbonning əzidin qikti bir ot,

Sihtonning xəhiridin bir yalkun yalkunlap,

Yutuwxətti Moabtiki Ar xəhirini,

Arnondiki egiz jaylarning əmiririni.

²⁹ Way sanga əy Moab!

Həy Kemoxning ümmi, tügəxtinglar!

Qünki Kemox öz oqullirini qačkunəğa aylandurdi,

Kizlirini əsirlikkə berip, Amoriylarning padixahi Sihonğa tutup bərdi! ³⁰ Biz ularni yikitiwəttuk, Həxbon taki Dibonəqığə həlak boldi;

Biz hətta Nofahkiqə (Nofahtin Mədəbaəğa yetidu) ularning yurtini wəyran kiliwəttuk! — dəp xəir yezixkanidi.

³¹ Xuning bilən Israillar ənə xu tərəkidə Amoriylarning yurtioğa orunlaxti. ³² Musa Yaazəni qarlap kelixkə qarlioquqlarni əwətti; andin Israillar Yaazəning yeza-kixlaklirini ixəjal kiliq, u yərlərdiki Amoriylarni yeridin koşliwətti. ³³ Xuningdin keyin Israillar burulup, Baxanning yolini boylap mandı; Baxanning padixahi Og wə uning barlik həlki qikiq ədrəydə Israillar bilən

21:18 «kanun qikarəuqəning səzi bilən» — baxka birhil təjimi: — «tayakliri bilən». «həlkning kattiliri kəzoğan, ... hasiliri bilən kəzoğan» — bu ixning xu əlahidiliki barki, pəkət addiy puhralarla əməs, həlkning kattilirimu əmgək kiliq kuduk kolaxti.

21:21 «izahət» — «Kan.» 2:26-3:11nimu kərüng.

21:21 Kan. 2:26; Hək. 11:19

21:22 Qel. 20:17

21:23 Kan. 2:30; 29:7; Yə. 24:8; Hək. 11:20

21:24 «Ammoniylarning qegrisioqığə igilidi» — baxka birhil təjimi: «Ammoniylarning qegrisi Yaazər idi» (32-ayətni kərüng).

21:24 Kan. 2:33,37; 29:7; Yə. 12:2; 24:8; Hək. 11:2; Zəb. 135:10-12; 136:19-21; Am. 2:9

21:25 Kan. 2:34, 35

21:28 Yəx. 48:45

21:29 «Kemox» — Kemox Moab qəkunəğan but idi. Moabiylarning uningə öz balilirini kurbanlik kiliq aditi bar idi («2Pad.» 3:27ni kərüng). Bu tarihka kərioqanda, Kemoxning «öz həlkigə» həq paydisi bolmioğanidi!

21:29 1Pad. 11:7, 33

21:30 «biz ularni yikitiwəttuk» — yaki «biz ularəğa attuk».

jəng kilişkə səp tüzdi.³⁴ Pərwərdigar Musaqə: — Qorkma, Mən uni, uning barliq həlki həm zeminini kolungoşa tapxurimən; sən uni ilgiri Həxbonda turuxluk Amoriylarning padixahi Sihonni kijoşandək kilisən, — dedi.³⁵ Xuning bilən ular Og bilən uning oşullirini həm barliq həlkining birini qoymay kirip taxlidi wə uning zeminini igilidi.

Moab padixahi Balakning Balaamni Israilni qaroxaşka qakirixi

22¹ Israillar yənə yoloşa qikip Moab tüzlənglikliridə, yəni İordan dəryasining xərk tərripidə, Yerihoning udulida qedir tiktı.² Israillarning Amoriylaroşa kijoşan ixlirining həmmisini Zipporning oşli Balak kərüp turoşanidi.³ Moablar həlktin intayin qorkuxti, qünki ular bək kəp idi; Moabiylar Israillarning səwəbidin bək alakzadə bolup ketixti.⁴ Moabiylar Midiyan aqsakallirioşa: «Bu bir top adəm ətrapimizdiki həmmə nərsini, huddi kala etizdiki otni yalmioşandək yalmaq yəp ketidioşan boldi» — deyixti. U qaoşda Zipporning oşli Balak Moabning padixahi idi.

⁵ U əqliləni Beorning oşli Balaamning aldioşa, Balaamning ana yurtidiki uluq dərya boyidiki Petor xəhirigə berip, Balaamni qakirip kelixkə əwətip: padixahimiz: — «Qarisila, bir həlk Misirdin qikşanidi; mana, ular pütün zeminoşa yamrap kətti, mana ular bizning udulimizəşa kelip quxti.»⁶ Ular meningdin küqlük boləşqə, əmdi əzliri kelip bu həlknə mən üqün bir qarəş bargən bolsila; bəlkim mən ularni yengip, bu zemindin koşlap qikirixim mumkin; qünki əzliri kimgə bəht tilisilə xuning bəht kuqidioşanlikini, kimni qarəşisila, xuning qarəşkə kalidioşanlikini bilimən» dəydu, dənglar, — dedi.⁷ Moabning aqsakalliri bilən Midiyaning aqsakalliri kollirida pal selix in'amliirni elip mangdi; ular Balaamning aldioşa kelip Balakning gəplirini yətküzdi.⁸ Balaam ularəşa: —

Bügün ahxam muxu yərdə konup kəlinglar, mən Pərwərdigarning manga kijoşan səzi boyiqə silərgə jawap yətküzimən, — dedi. Xuning bilən Moabning xu əmirliiri Balaamningkidə konup kəldi.

⁹ Huda Balaamningkigə kelip: —

Sening bilən billə turoşan bu adəmlər kim? — dewidi,¹⁰ Balaam Hudaəşa: — Moab padixahi Zipporning oşli Balak əqliləni əwətip manga:¹¹ «Qarisila, Misirdin bir həlk qikşanidi, ular pütün zeminoşa yamrap kətti; bu yərgə kelip mening üqün ularni qarəş bərsilə, xundək kilsila bəlkim ularni yengip, bu yərdin koşliwetəlixim mumkin» — dedi, — dedi.

¹² Huda Balaaməşa:

Sən ular bilən billə barsang bolmaydu, u həlknə qarəşsangmu bolmaydu, qünki ularəşa bəht-bərikət ata kilioşan, — dedi.¹³ Balaam ətigən turup Balakning əməldarlırioşa: — Silər öz yurtunglarəşa kaytip kətinglar, qünki Pərwərdigar mening silər bilən billə beriximoşa ruhsət kilmidi, — dedi.¹⁴ Moabning əməldarlıiri kopup Balakning yenioşa kelip uningəşa: — Balaam biz bilən billə kelixkə unimidi, — dedi.

¹⁵ Xuning bilən Balak təhimu kəp wə təhimu mətiwər əməldarlarni əwətti,¹⁶ Ular Balaamning aldioşa kelip uningəşa: —

«Zipporning oşli Balak mundaş dəydu: — «Həqnemə silining yenimoşa kelixlirini toşumioşay; qünki mən əzlirini zor xan-xəhrətkə igə kilişimən; nemə desilə maşul dəymən; xunga manga əxu həlknə qarəş bərsilə bolidu», — dedi.

¹⁸ Balaam Balakning hizmətkarlırioşa jawabən: —

21:33 Kan. 3:1; 29:7

21:34 Zəb. 136:20

21:35 Zəb. 136:20, 21, 22

22:5 «Balaam» — Balaamning kim ikənliki toşquruluk yənə «qoxumqə səz»imizni kərüng.

22:5 Yə. 24:9

22:8 «Uluq dərya» — Əfrat dəryasını kərsitixi mumkin.

«Qel-bayawandiki səpər»

Balak manga özining altun-kümüxkə liq tolojan öz öyini bərsimu, məyli qong yaki kikiq ix kilay, Hodayim Pərwərdigarning manga buyruqanliridin halkip ketəlməymən..¹⁹ Silərmu bəgün ahxam muxu yərdə qonup kəlinglar, Pərwərdigar yənə xu ixlər toqrisida manga nemə dəydikin, xuni biləy, — dedi.

²⁰ Xu keqisi Huda Balaamningkiga kelip uningə: —

U kixilər seni təklip kilip kəlgən bolsa, ular bilən billə barəjin, lekin sən Mening sanga eytidioqanlirim boyiqə ix kixixing kerək, — dedi.

Pərwərdigarning Pərixitsi bilən Balaamning exiki

²¹ Balaam ətigən turup exikini tokup Moabning əmirliri bilən billə mangdi.²² Huda Balaamning mangojanliqidin oşəzpləndi; Pərwərdigarning Pərixitsi uni tosuxkə yolda turatti. U xu qaoqda exikigə minip ikki oqulami bilən billə ketiwatatti..²³ Mada exək Pərwərdigarning Pərixitsining kolioqə kiliq alojan həlda yolda turoqanliqini kərup, yoldin qikiq etizlik bilən mengiwidi, Balaam exəkni yoloqə qikiq mengixkə dumbalap urdi..²⁴ Pərwərdigarning Pərixitsi ikki tərifi tosmə tam bilən tosalojan üzümzarliktiki tar bir yolda turuwaldi.²⁵ Exək Pərwərdigarning Pərixitsini kərup, taməqə kistilip mengip, Balaamning putini taməqə kistap yarilandurup koydi; Balaam exəkni yənə dumbalidi.²⁶ Pərwərdigarning Pərixitsi bolsa yənə aldiqirək berip, ong ya soloqə buruluxkə bolmaydioqan tehimu tar bir yərdə kütüp turdi.²⁷ Exək Pərwərdigarning Pərixitsini kərup mangmay, Balaamning astida yetiwaldi; Balaam kəttik hapa bolup, exəkni həsisi bilən kəttik dumbalap kətti.²⁸ Bu qaoqda Pərwərdigar exəkkə zuwan kirgüzüwidi, exək Balaamoqə: — Meni üq kətim dumbalaydioqanoqə sanga nemə yamanlik kiptimən? — dewidi..²⁹ Balaam exəkkə: —

Sən meni sətləxtürdüng, kolumda kiliq boləjan bolsa idi, seni qəpip əltürüwetəttim! — dedi.

³⁰ Exək Balaamoqə: — Mən seningki boləjinimdin tartip minip kəlgən exiking mən əməsmu? Ilgiri mən sanga muxundək kixil aditim bolup bəqқанmu? — dewidi,

— Yək, — dedi Balaam.

Balaamning əyiblinixi

³¹ Ənə xu qaoqda Pərwərdigar Balaamning kəzlrini aqti, Balaam Pərwərdigarning Pərixitsining kiliqini oqilipidin qikiqirip, yolda turoqanliqini kərdi; u yərgə bəxini koyup səjdə kildi.

³² Pərwərdigarning Pərixitsi uningə: —

Sən exikingni nemə üqün üq kətim dumbalaysən? Kərioqina, mangojan yolung Mening nəzirimdə tətür boləqəqə, seni tosuxkə qikquqi Mən Əzüm idim..³³ Exək Meni kərup üq kətim Mening aldimdin burulup kətti; əgər exək Mening aldimdin burulup kətmigən bolsa, Mən allikaqan seni əltürüp exəkni tirik kəlduroqan boləttim, — dedi.

³⁴ Balaam Pərwərdigarning Pərixitsigə: —

Mən gunahkarmən, Əzlrining yolda meni tosup turoqanliklirini kərməptimən; mubada əmdi mening berixim nəzərliridə rəzil kərünsə, mən kaytip ketəy, — dedi.

³⁵ Pərwərdigarning Pərixitsi Balaamoqə yənə: — Boptu, bu kixilər bilən billə barəjin, birək pəkət Mən sanga degən səznila degin, — dedi. Xuning bilən Balaam Balakning əməldarliri bilən billə mangdi.

22:18 Qel. 24:13

22:22 «Pərwərdigarning Pərixitsi» — Təwrat dəwridə intayin alahidə bir xəhs idi. Bəzi ixlarda U Hudaning ornida kərünətti (məsilən, Təwratkiki «Yar.» 16:4-17-ayət, 18-babni həmdə «Təbirlər»nimu kərug).

22:23 2Pet. 2:16; Yəh. 11

22:28 2Pet. 2:16; Yəh. 11

22:32 2Pet. 2:15

«Qol-bayawandiki səpər»

Balakning Balaamni qarxi elixi

³⁶ Balak Balaamni keliwetiptu dəp anglap, qarxi elix üçün Moabning Arnon dəryasining boyidiki, qegrining əng bexidiki xəhriyə kəldi. ³⁷ — Mən silini qaqirixka xunqə jiddiy əlqi əwətkənidim, nemə üçün keliyə unimidila? Mən silini xan-xəhrətkə igə qılalmayttimmu? — dedi Balak Balaamqə.

³⁸ — Qarсила, mana kəldimöu, əmdi mən öz aldimöya birnemə deyələyttimmu? — dedi Balaam, — Huda aqzimoqə nemə gəpni salsa, mən xunila dəymən.

³⁹ Balaam Balak bilən billə yoloqə qikip Kiriət-Huzotkə kəldi. ⁴⁰ Balak kala, koylarni soyup kurbanlik kiliپ, ularning gəxidini Balaam wə uning bilən billə boləqan əmirlərgə əwətip bərdi.

⁴¹ Andin Balak ətisi səhərdə Balaamni Baalning egiz jaylırioqə elip qikti; u xu yərdin Israil həlkiniyə əng qəttiki bir kismiני kərdi.

Balak bilən Balaamning kurbanlik sunuxi

23 ¹ Balaam Balakqə: —

Sili muxu yərgə manga yəttə kurbangah yəsitiپ bərsilə, muxu yərgə yənə yəttə buqə bilən yəttə qoxqarmu həzirləپ bərsilə, — dedi. ² Balak Balaamning deginidək kiliپ bərdi; Balak bilən Balaam ikisi hər bir kurbangahqə kurbanlik kiliyə bir din buqə bilən bir din qoxqar sundi. ³ Balaam Balakqə: —

Sili öz kəydürmə kurbanliklirining yenida tursila, mən aldioqə barimən, Pərwərdigar mening bilən kəriyüxkə kələmdikin? U manga nemə dəp kərsətmə bərsə, mən əzliyə xuni dəp bərimən, — dedi wə bir dənggə qikti.

⁴ Huda Balaam bilən kərixti; Balaam Hudaqə: —

Mən yəttə kurbangah həzirləttim, hər bir kurbangahqə kurbanlik süpitidə bir din buqə bilən bir din qoxqar sundum, — dedi. ⁵ Pərwərdigar Balaamning aqzioqə bir səzni selip: — Balakning yenioqə kəytiپ bərip uningöya mundaq, mundaq deyin, — dedi. ⁶ Xuning bilən u Balakning yenioqə kəytiپ bərdi. Mana, u wə Moabning barlik əmirliyi uning kəydürmə kurbanliklirining yenida turətti.

Balaamning birinqi kətim bəxərat bərixi

⁷ Balaam kalam səzini aqzioqə elip mundaq dedi: —

Balak meni Aram deyən yurttin,

Moab xahı Balak meni məxriq təqliridin elip keliپ,

Mundaq dedi: —

Kəl, mening üçün Yakupni kərioqəyin.

Kəl, Israilni rasa bir səküپ əyibligin.

⁸ Təngri Əzi kərioqimioqan birawni mən kəndək kərioqay?

Pərwərdigar Əzi səküپ əyiblimigən birawni mən kəndək səküپ əyibləy?

⁹ Mən qorəm təxlarning qokqilrida turup uni kərməktimən,

Dənglərdə turup uningöya nəzər salmaqtimən;

Mana, ular yəkkə yaxaydioqan bir qowm,

22:36 «əng bexidiki xəhriyə» — padixahning mehmanni qarxi elix üçün, xunqə uzun yoloqə bərip aldioqə qikixi uningöya boləqan qongqur həritini bildürüx üçün idi, əlwəttə.

22:41 «Baalning egiz jaylırioqə elip qikti» — «Baal» butning ismi. Xu qəqlərdə butpərsələr daim öz butlırioqə kurbanlik kiliپ ibadət kiliyə yəkin ətrəptiki məlum birnəqqə egiz jaylaröya qikətti. Bəxə birhil təjimiysi: «Bəmot-Baalöya elip qikti». **23:7** «kalam səzi» — Huda egətkən səz (5-ayətni kəriyən). Gərqə Balaam əski adəm, həttə «sahta pəyoqəmbər» wə palqi boləqini bilən, Huda muxu yərdə uning aqzi arkilik Israilöya boləqan mehir-xəpkitini enik kərsitidu.

«Qel-bayawandiki səpər»

Ular baxqa qowmlarning qatarida sanalmaydu..

¹⁰ Yakupning topilirini kim hisablab qikalaydu?

Hatta Israilning tottin birinimu kim sanap qikalaydu?

Mening jenim həkkaninyning olümidək olsun,

Mening ahirim uningkidək boloyay!

¹¹ Balak Balaamoja karap: —

Sən manga nemə kiliwatisən?! Mən seni düxmənlirimni qaropap berixkə qakiritkan tursam, mana sən əksiqa pütünləy ularoja amət tiliding! — dedi.

¹² — Pərwərdigarning aozimoja salojinini yətküzüxkə kəngül qoymisam bolamti? — dəp jawap bərdi Balaam.

¹³ Balak Balaamoja: — Mening bilən billə baxqa bir yərgə barsila, ularni xu yərdin kəreləyla; biraq ularning həmmisini əməs, ularning qegridiki bir kışminila kəreləyla; sili xu yərdə turup ularni mən üqün qaropap bərsila, — dedi.

¹⁴ Xuning bilən Balak Balaamni «Zofimning dalasi»oja, Pisgah teojining qokkışioja baxlap berip, xu yərdə yəttə kurbangah saldurup, hər bir kurbangahqa kurbanlik süpitidə birdin buqa, birdin qoxkar sundi..¹⁵ Balaam Balakqa: —

Sili muxu yərdə əzlrining kəydürmə kurbanliklirining yenida turup tursila, mən awu yakqa berip kərixüp kəlay, — dedi..¹⁶ Pərwərdigar Balaam bilən kərixüp, uning aozioja bir səzni selip: —

Sən Balakning yenioja kaytip uningoja mundak, mundak degin, — dedi..¹⁷ Balaam Balakning yenioja kaytip kəlgəndə, mana, u wə Moabning barlik əmirli ri uning kəydürmə kurbanlikining yenida turatti.

— Pərwərdigar nemə dedi? — dəp soridi Balak.

Balaamning ikkinqi kətim bexarət berixi

¹⁸ Balaam kalam səzini aozioja elip mundak dedi: —

«Həy Balak, sən kopup angliojin,

Ah, Zipporning oqli, manga kulak salojin.

¹⁹ Təngri insan əməstur, U yalojan eytmaydu,

Yaki adəm balisimu əməstur, U puxayman kilmaydu.

U degənikən, ixka axurmay kalamdu?

U səz kıləjanikən, wujudka qikarmay kalamdu?.

²⁰ Mana, manga «bərikətlə» dəp tapxuruldi,

U bərikətligənikən, buni mən yanduralmaymən.

²¹ U Yakupta həq gunah kərmigən,

Israilda nahəklıknı uqratmiojan.

Hudasi Pərwərdigar uning bilən billə,

Padixahning təntənə awazi uning arisididur..

23:9 Kan. 33:28

23:10 «Yakupning topilirini kim hisablab qikalaydu?» — məni bəlkim «tolilikida topidək boləjan Yakupni kim hisablab qikalaydu?» — degəndək boluxi kərək.

23:14 «Zofimning dalasi» — yaki «Kəzətlərlərin dalasi».

23:15 «kərixüp kəlay» — Pərwərdigar bilən kərixüp, əlwəttə. Balaam Balakni hapa kılmaslik üqün, bəlkim Pərwərdigarning namini biwasitə tiləja almaydu.

23:16 Qel. 22:35

23:19 1Sam. 15:29; Yak. 1:17

23:21 «nahəklıq» — yaki «balayi'apət» yaki «balayapətning səwəbi». «padixahning təntənə awazi» — yaki «padixahning (karxi elinix) təntənisi».

23:21 Zəb. 32:1, 2; 51:9-10; Yər. 50:20; Rim. 4:7

«Qel-bayawandiki səpər»

²² Təngri uni Misirdin elip qikқан;
Uningda yawa kaliningkidək kük bardur...

²³ Qünki Yakuplaroqa əpsun karoqa kəlməydu,
Israillaroqimu pal karoqa kəlməydu.
Wakhti-saiti kəlgəndə,
Yakup bilən Israil toqrisida: —
«Təngri nəkədar karamət ix kīlip bərgən-həl!»
Dəp jakarlanmay qalmaydu!

²⁴ Mana, bu qowm qixi xirdək qopidu,
Ərkək xirdək kəddini ruslaydu;
Əzi owlioqan owni yemigüqə,
Əltürgənlərnin qenini iqmigüqə,
Hərgiz yatmaydu!».

²⁵ Balak Balaamoqa: — Boldi, sili ularni azrakmu qarqimisila, ularoqa amətmu tilimisilə! — dedi.

²⁶ Balaam Balakqa jawab kīlip: — Mən siligə: — «Pərwərdigarning manga eytqanlirining həmmisigə əməl kīlmisam bolmaydu» degən əməsmidim? — dedi.

Balaamning üqinqi qetim bexarət berixi

²⁷ Balak Balaamoqa: — Kəlsilə, mən silini baxqa bir yərgə apiray, Hudaning nəziridə sili xu yərdə turup ularni qarqaxliri muwapıq tepilarmikin? — dedi.²⁸ Xuning bilən Balak Balaamni baxlap, qel-bayawanoqa qaraydioqan Peor teoqining qokkisioqa kəldi.

²⁹ Balaam Balakqa: — Sili bu yərdə manga yəttə kurbangah saldurup bərsilə, yəttə buqa bilən yəttə qoxqarmu təyyarlap bərsilə, — dedi.³⁰ Balak Balaamning deginidək kildi, hər bir kurbangahqa birdin buqa bilən birdin qoqkar sundi.

24¹ Balaam Pərwərdigarning Israillaroqa bəht-bərikət ata kīlixni muwapıq kərgənlikini kərüp yetip, aldinqi ikki qetimkidikidək şəhər ixlitixkə barmidi, bəlkə yüzini qel-bayawan tərəpkə qaratti.² Balaam bexini kətürüp Israillarning qəbilə boyiqə qedirlərdə olturaxlanlikini kərdi, Hudaning Rohi uning üstigə qüxti.³ Xuning bilən u aozioqa kalam sözini elip mundaq dedi: —

«Beorning oqlı Balaam yətküzidioqan kalam sözi,
Kəzi eqilmiqan adəmnin eytidioqan kalam sözi,

⁴ Yəni Təngrining səzlirini angliuquqi,
Həmmigə Qadiring əlamət kərünuxini kərgüqi,
Mana əmdi kəzi eqilip düm yikiloqan kixi yətküzgən kalam sözi: —

⁵ Ah Yakup, qediriling nəkədar güzəl,
Turaloqluring nəkədar güzəl, ah Israil!

⁶ Goya kəngəygən dərya wadiliridək,
Huddi dərya boyidiki baqlardək,
Goya Pərwərdigar tikip əstürgən ud dərəhliridək,
Dərya boyidiki kədir dərəhliridək;

23:22 «uningda yawa kaliningkidək kük bardur» — ibraniy tilida «uning yawa kalining münggüzliri bardur».

23:22 Qel. 24:8

24:4 «kəzi eqilip düm yikiloqan kixi yətküzgən kalam sözi» — baxqa birhil təjrimisi: «... kəzliri eqiloqan adəm eytidioqan kalam sözi», yəni «Təngrining səzlirini angliuquqi, Həmmigə Qadiring əlamət kərünuxini kərgüqi, kəzi oquq turup düm yikiloqan kixi yətküzgən kalam sözi». Mumkinqilə bərk, Balaam 22-babtiki wəqəni əsləydu; xu qaoqda «Pərwərdigarning Pərixisi»ni uning exiki kərgən, əmma u kərmigən, andin Huda «uning kəzini aqti»

«Qel-bayawandiki səpər»

⁷ Sular uning soqiliridin ekip qikidu,
Əwladliri süyi mol jaylarda bolidu;
Padixahı Agagdin exip ketidu,
Uning padixahlıki üstün kılınıp güllinidu..

⁸ Təngri uni Misirdin elip qıqқан,
Uningda yawa buqining küqi bardur;
Düxmən əllərni u yəp ketidu,
Ustihanlirini ezip taxlaydu,
Okya etip ularni texip taxlaydu..

⁹ U baqırlap yatsa, ərkək xirdək,
Yatsa həm qixi xirdək,
Kim uni qozqıtıxқа petinar?
Kim sanga bəht-bərikət tilisə, bəht-bərikət tapidu.
Kim seni qarojisa, qaroxıxқа ketidu»..

¹⁰ Balak Balaamoğa aqqıqlınıp, qolını qolıoğa urup kətti; Balak Balaamoğa: — Mən silini düxmimni qarop berixkə kışkırtқанidim wə mana, sili üq qetim pütünləy ularoğa amət tilidilə!

¹¹ Əmdi tezdin yurtlırioğa qeqip kətsilə; mən əslidə silining izzət-hərmətlirini katta qılay degənidim, mana Pərwərdigar silini bu katta izzət-hərmətkə nail boluxtin tosup koydi, — dedi.

¹² Balaam Balakқа: — Mən əslidə əzlrining əlqilirigə.¹³ «Balak manga əzining altun-kümüxkəlik toloğan öz öyini bərsimu, Pərwərdigarning buyruqınıdin həlkip, öz məylimqə yaxıyaman ix qılalmaymən; Pərwərdigar manga nemə desə, mən xuni dəymən» degən əməsmidi m?..¹⁴ Əmdi mən öz həlkimgə qaytimən; kəlsilə, mən əzlrigə bu həlkning künlərnin ahirida silining həlkligigə qandaq muamilə qilidioğanlıqını eytip berəy, — dedi.

Balaamning tətinqi qetim bexarət berixi

¹⁵ U kalam sözini aqzioğa elip mundaq dedi: —
Beorning oqlı Balaam yətküzidioğan kalam sözi,
Kəzliri eqilmioğan kixi eytkən kalam sözi,

¹⁶ Təngrining səzlrini angliouqi,
Həmmidin Aliyning wəhiylirini bilgüqi,
Həmmigə Qadirning əlamət kərunüxini kərgüqi,
Mana əmdi kəzi eqiloğan düm yikiloğan kixi yətküzidioğan kalam sözi: —

¹⁷ Mən Uni kərimən, lekin hazır əməs;
Mən Uningoğa qaraymən, lekin yekın yərdin əməs;
Yaquptin qıkar bir yultuz,
Kətürülər İsraildin bir xahənə hasa;
Qeqiwetər u Moabning qekisini,

24:7 «Agag» — bəlkim Amalak yaki ularning ətrapidiki həlklərnin padixahlirining unwani idi. «1Sam.» 15:8ni kəring.
— Baxқа bir hil tərjimisi «Gog».

24:8 Qel. 23:22

24:9 Yar. 49:9; Qel. 23:24

24:13 Qel. 22:18

24:16 «kəzi eqiloğan düm yikiloğan kixi yətküzidioğan kalam sözi» — baxқа birhil tərjimisi: «... kəzliri eqiloğan adəm eytidioğan kalam sözi». Demək, «Təngrining səzlrini angliouqi, Həmmigə Qadirning əlamət kərunüxini kərgüqi, kəzi oquq düm yikiloğan kixi yətküzgən kalam sözi».

«Qol-bayawandiki səpər»

Barliq Xetlarning bexini yanjiydu...

¹⁸ Edom uningoja təwə bolidu,
Yənə tehi düxmini Seirlar uningoja təwə bolidu;
Israil bolsa baturluq kilidu.

¹⁹ Yaquptin qikkən biri səltənət süridu, Xəhərdə qaloqan həmməylənni yökətidu»...

Balaamning ahirki bexariti

²⁰ Andin Balaam Amaləknı körüp, mundaq kalam sözini eytti: —
«Amalək idi əslı əllər arisida bax,
Əmdi həlakəttur təkdir-kışmiti»..

²¹ Andin Balaam Keniylərnı körüp mundaq kalam sözini eytti: —
«Sening makanıng mustəhkəm bolup,
Qanggang qoram tax iqidə bolsimu,

²² Ləkin silər Keniylər həlak kılınıp turisilər;
Taki Axur silərnı tutqun kılıp kətküqə»..

²³ Balaam yənə kalam sözünü dawa m kılıp mundaq dedi: —
«Ağ , Təngri bu ıxlarnı kıləqan qeəqida,
Kim tirik kəlixkə qadır bolar?

²⁴ Kittim tərəpliridin kemilər kəlip,
Zulum-zəhmət salidu Axuroja,
Zulum-zəhmət salidu Ebərgə;
Ləkin Kittimdin kəlgüqi əzimu həlakətkə yüzlinər»..

²⁵ Xuning bilən Balaam ornidin kəpup əz yurtioja qaytti; Balakmu əz yolioja mangdi.

24:17 «yekin yərdin əməs» — yaki «pat arida əməs». «Xetlər» — məlum kəbilini yaki tehimu mumkinliki barki, Adəm'atining oqlı Xetning əwladlırını, yəni (Nuh pəyoəmbərnıng əwladlırı boləqan) barliq insanlarnı kərsitixi mumkin. Undakta bu bexarət Məşihning barliq insanlar üstidin həkümranlıq kıldioqanlıkını kərsitidu. «Xetlər» dəgənnıng baxkə birhil tərjımisı: «oəowəja-topilang kətürgüqlər». «bexarətnı xərhləx» —bu bexarət (16-19) awwal Dawut padixahni, andin Dawutning əwladı boləqan Məşihni kərsitidu. Bu bexarəttə Dawut padixahning Moab, Edom wə Seirni (Seir Edom turoqan yurtning baxkə bir ismi) ixəqal kıldioqanlıkı eytilidu, dərwəqə Dawut u yərlərnı ixəqal kıldidu («2Sam.» 8:2, «Zəb.» 60:1-2). Ahirki zamanda Məşih İsrailni kütəuz xıqın, İsrailarnıng düxmənlirigə xu ohxax ıxlarnı kıldidu.

24:17 Yər. 48:45

24:19 «Xəhər» — bəlkim Moabning paytəhtini kərsitixi mumkin. «Xəhərdə qaloqan həmməylən» dəgənnıng baxkə birhil tərjımisı: «xəhərnıng kəldükı» (dəmək, xəhərnıng qaloqan yərliri).

24:19 2Sam. 8:14

24:20 «Amalək idi əslı əllər arisida bax» — bəlkim həjwiyy, kinayilik gəp. Amalək dəgən əl İsrailəja birinqi bolup hujum kıləqanıdi, bəlkim ular əzlrini «əllərnıng bexi» dəp qəoqləqan boluxi mumkin — Ləkin ular həlak bolidu. Bu ix awwal Saul padixah («1Sam.» 14-15-bab) andin Dawut padixah arkiplik («1Sam.» 27:8, «2Sam.» 12:8), ahirida Ximeonlar arkiplik boləqan («2Tar.» 4:34).

24:22 «Axur» — Asuriyəni kərsitidu. Bexarət bəlkim Asuriyə imperiyəsi tərəpidin əməlgə axuruləqan. Asuriyə imperatori Tiglat-Piləsər III miladiyədin ilğiriki 742-yılı, Xalmanəzər V miladiyədin ilğiriki 722-yılı keniylərnı İsrailərlə bilən birgə tutqun kılıp, elip kətkən boluxi mumkin. Bəzi alimlar bexarətnı baxkə bir «Axur» dəp ataləqan həlkni kərsitidu, dəp karaydu («Yər.» 25:3, «2Sam.» 2:9).

24:24 «Ebər» — İbraniylərnıng əjdadini, xundakla muxu yərdə Yəhudiyy həlkni kərsitixi mumkin. «Kittim» — Təwratning awwalkı dəwrliridə «Kittim» Kretlərnı kərsitətti. Bexarət awwal miladiyədin ilğiriki 13-əsirdə Filistiyələrnıng ottura xərkə təjawuz kılirini kərsitidu. Xeyinki wəqıtlarda «Kittim» dəgən bu isim Ottura Dəngiz tərəptin yaki məoqrib tərəptin kəlip təjawuz kıldioqan hərəkəsi əllərnı kərsətkən. Xunga bu bexarət yənə Rim imperiyəsining ottura xərkə təjawuz kılirini (miladiyədin ilğiriki 190-yılı baxlanəqan) kərsitixi mumkin («Dan.» 11:30ni wə ızahətlərnı kəring). Ahir bərip Rim imperiyəsi həlak bolıdi; u ahir zamanda yənə bir kətim dəjjalning baxkəruxi astida bolup, yənə bir xəkildə pəyda boluxi mumkin; ahirida Məşih dəjjalning imperiyəsini mutlək həlak kıldidu.

«Qel-bayawandiki səpər»

Israillarning Peorda ezikturulup buzukluk qilixi

25¹ Israillar Xittimda turoqan mæzgildæ, hælq Moab kızliri bilæn buzukluk qilixka berilip kætti..
² U kızlar Israillarni öz ilahlirioq ataloqan kurbankliklaroq katnixixka qakirdi; Israillarmu kurbankliklardin yæydioqan, ularning ilahlirioq birlikta qokunidioqan boldi..³ Israillar Baal-Peor bilæn ænæ xu tærikidæ baqlinip kætkenliki üqün, Pærwædigarning Israillaroq aqqiqi kózqaldı..

⁴ Pærwædigar Musoq: —

Pærwædigarning kattik qæzipi Israillaroq qüxmisen üqün, hælqning æmiririning hæmmisini tutup, ularni Mening aldımda aptapta esip qoyqın, — dedi..

⁵ Xuning bilæn Musa Israillning sorakqiliriq: — Silær berip hərbiringlar özünglarning Baal-Peor bilæn baqlinip kætken adæmlirini öltürüwetinglar, — dedi.

⁶ Wæ Musa pütkül Israil jamaiti bilæn jamaæt qedirining dærwazisi aldida yioqazar kilip turuwatkanda, mana Israillardin biræylæn kelip ularning kez aldidila Midiyanıy bir kızni öz kerindaxlirining yenioq elip mangdi..⁷ Kahın Hærunning næwrısı, Əliazarning oqlı Finihæs buni kærüp, jamaæt iqidin kopti-dæ, kolioq næyzæ elip..⁸ Hæliki Israil adæmning arkisidin qedirning iqkirigæ kirip, kız bilæn ikkisining karnioq næyzæ tikiwætti. Israillar arisida tarkaloqan waba ænæ xu qaoqdila tohtidi..⁹ Xu qaoqda waba tegip elgænler jæmiy yigirmæ tèt ming adæmgæ yatkænidi..

¹⁰ Andin Pærwædigar Musoq mundaq dedi: —

¹¹ — «Kahın Hærunning næwrısı, Əliazarning oqlı Finihæs Meni dæp wapaszıllıqka bolqan hæsitimni öz hæsitı bilip, Mening Israillaroq bolqan qæzipimni yandurdi. Xunga gærqæ Mæn wapaszıllıqka bolqan hæsitimdin qæzæplængæn bolsammu, Israillarni yokitiwætmidim..¹² Xunga sæn: — «Mana, Mæn uningqæ öz aman-hatirjæmlik æhdæmni tækdim kilimæn!..¹³ Bu æhdæ uningqæ wæ uning æwladliriqæ tæwæ bolidioqan mænggülük kahınlıq æhdisi bolidu, qünki u öz Hudasinı dæp wapaszıllıqka hæset kilip, Israillar üqün kafaræt kæltürdi» — dæp jakarlioqın».

¹⁴ Öltürülgæn yænı hæliki Midiyanıy kız bilæn billæ öltürülgæn Israil adæmning ismi Zimri bolup, Saluning oqlı, Ximeon kæbilisidiki bir jæmætning æmiri idi..¹⁵ Öltürülgæn Midiyanıy kızning ismi Kozbi bolup, Zurning kızı idi; Zur bolsa Midiyanıy bir kæbilining baxlıkı idi..¹⁶ Pærwædigar Musoq: —

¹⁷ Sæn Midiyanıylaroq aram bærmæy zærbæ bærgin;..¹⁸⁻¹⁹ Qünki ular hiylæ-mikir ixlitip silærgæ aram bærmigæn; Peordiki ixta, xundakla ularning singlisi bolqan Midiyanning bir æmirining kızı Kozbining ixidimu hiylæ-mikir ixlitip silærni azduroqan, — dedi. Kozbi waba tarkaloqan künidæ Peordiki ix sæwæbidin öltürüldi..

Israillarning ikkinqi ketim sanaktin ötküzülüxi

26¹ Wabadin keyin Pærwædigar Musa bilæn Hærunning oqlı Əliazaroq sæz kilip: —
² Silær pütkül Israillarning jamaiti iqidæ yigirmæ yaxtin axqan, jænggæ qıkalaydioqanlarnı ata jæmæti boyiqæ hesablap sanaktin ötküzünglar, — dedi..

25:1 Qel. 31:16; 33:49

25:2 Zæb. 106:28; Hox. 9:10

25:3 «Baal» — butning ismi; «Baal-Peor» degæn sæz Peor degæn jayni «alahidæ baxquroqan Baal»ni kersitidu.

25:3 Zæb. 106:29

25:4 Kan. 4:3; Yæ. 22:17

25:7 Zæb. 106:30

25:9 1Kor. 10:8

25:11 2Kor. 11:2

25:12 Zæb. 106:31

25:17 Qel. 31:2

25:18-19 Wæh. 18:6

26:1 wabadin keyin — bu waba bilæn æyni qaoqda Pærwædigaroq asiylık kilqan qonglarning kaldukliri öltürüldi (64-65-ayætlærni kærtüng).

26:2 Qel. 1:3

«Qol-bayawandiki səpər»

³ Xuning bilən Musa bilən kahin Əliazar Moab tüzlänglikliridə, yəni Yerihoning yenidiki Iordan dəryasining boyida Israillər bilən səzlixip ularoqə: ⁴ «Pərwədigarning Musa wə Misirdin qikkən Israillər qə buyruqini boyiqə, silərdin yigirmə yaxtin axqanlarning həmmisi tizimlinip sanaktin otküzülxü kerək» dəp ukturdi. tizimlitolan sanlar mundaq boldi: —

⁵ Israilning tunji oqli Rubən idi. Rubənni əwladliri, yəni Hanuqning nəslidin boləqan Hanuq jəməti; Palluning nəslidin boləqan Pallu jəməti; ⁶ Həzron nəslidin boləqan Həzron jəməti; Karmi nəslidin boləqan Karmi jəməti. ⁷ Bular Rubənni jəmətliri bolup, ularin sanaktin otküzülgini jəmiy kirik üq ming yəttə yüz ottuz xixi boldi.

⁸ Palluning oqli Eliab; ⁹ Eliabning oqulliri Nimuəl, Datan, Abiram idi. Datan bilən Abiram əslidə jəmət iqidin qəqiriloqan mətiwərlər bolsimu, Korah guruhidiki Pərwədigar bilən takallaxqanda, ular bilən birlixip Musa wə Harun bilən takallaxqanidi. ¹⁰ Yəqəni eqip ularni Korah bilən birgə yutup kətkən; xə qəqdə Korah guruhidiki Pərwədigar jəmmisi əlgən; baxqilaroqə ibrət bolsun dəp, ot uning ikki yüz əllik adimini yutup kətkən. ¹¹ Ləkin Korahning əwladliri əlüp kətmigən.

¹² Ximeonning əwladliri, jəmət boyiqə, Nəmuəlni nəslidin boləqan Nəmuəl jəməti; Yamin nəslidin boləqan Yamin jəməti; Yəqin nəslidin boləqan Yəqin jəməti; ¹³ Zərah nəslidin boləqan Zərah jəməti; Saul nəslidin boləqan Saul jəməti. ¹⁴ Bular Ximeonning jəmətliri bolup, jəmiy yigirmə ikki ming yəzi adəm qıktı.

¹⁵ Gad kəbilisidin, jəmət boyiqə, Zəfon nəslidin boləqan Zəfon jəməti; Həggi nəslidin boləqan Həggi jəməti; xuni nəslidin boləqan xuni jəməti; ¹⁶ Ozni nəslidin boləqan Ozni jəməti; eri nəslidin boləqan eri jəməti; ¹⁷ Arod nəslidin boləqan Arod jəməti; Arəli nəslidin boləqan Arəli jəməti. ¹⁸ Bular Gad əwladlirining jəmətliri bolup, ular jəmətliri boyiqə sanaktin otküzülgəndə jəmiy kirik ming bəx yüz adəm qıktı.

¹⁹ Yəhudaning oqulliri Er bilən Onan idi; bu ikkisi Qənaan zeminidə əlüp kətkən. ²⁰ Yəhudaning əwladliri, jəmət boyiqə, Xiləhning nəslidin boləqan Xiləh jəməti; Pərazning nəslidin boləqan Pəraz jəməti; Zərahning nəslidin boləqan Zərah jəməti. ²¹ Pərazning əwladliri Həzronning nəslidin boləqan Həzron jəməti; Həmulning nəslidin boləqan Həmul jəməti. ²² Bular Yəhudaning jəmətliri bolup, ular jəmət boyiqə sanaktin otküzülgəndə jəmiy yətmix altə ming bəx yüz adəm qıktı.

²³ Issakarning əwladliri, jəmət boyiqə, Toləning nəslidin boləqan Tola jəməti; Puəhning nəslidin boləqan Puəh jəməti; ²⁴ Yəxubning nəslidin boləqan Yəxub jəməti; Ximronning nəslidin boləqan Ximron jəməti. ²⁵ Bular Issakarning jəmətliri bolup, ular jəmət boyiqə sanaktin otküzülgəndə jəmiy atmix tət ming üq yüz adəm qıktı.

²⁶ Zəbulunning əwladliri, jəmət boyiqə, Səradning nəslidin boləqan Sərad jəməti; Elon nəslidin boləqan Elon jəməti; Jəhliyəlni nəslidin boləqan Jəhliyəl jəməti. ²⁷ Bular Zəbulunning jəmətliri bolup, ular jəmət boyiqə sanaktin otküzülgəndə jəmiy atmix ming bəx yüz adəm qıktı.

26:4 həmmisi tizimlinip sanaktin otküzülxü kerək — bu sanaktin otküzüxning məqsətliri xübhəşizki:

–(1) Qənaan zeminioqə kirgəndin keyin ular kəp kətim jənggə qıxixi kerək bolatti. Xuningoqə təyyarlik kəlix üqün Israillərlə hərbir jəngqisi səp-səplərdə orunlaxturuluxi kerək;

–(2) ular Qənaan zeminioqə kirix əldidə turidu; pat arida xə zemin hərbir kəbiləgə, jəmətkə, ailəgə sanlirioqə qarap təksim kəlinidu (34:16-29). Xunga həkning sanliri kəbilə-jəmət boyiqə təpsiliy eniklinixi kerək idi;

–(3) Hudaning səzining əməlgə axuruluxi bilən əslidə əziqə qarxi qıkkən «qonglar»ning həmmisining yəqəlanlıqlini ispatlax üqün boldi (64-65-ayətni kəring).

26:4 Qəl. 1:1, 2, 3

26:5 Yar. 46:9; Məs. 6:14; 1Tar. 5:1

26:9 «qəqiriloqan mətiwərlər bolsimu» — baxqə birhil tərcimisi: «qəqiriloqan bolsimu,...»

26:9 Qəl. 16:12

26:12 «Nəmuəl» — «Yar.» 46:10də «Yəmuəl».

26:19 Yar. 38:7, 10; 46:12

26:21 Yar. 46:12

²⁸ Yüsüpning oqulliri: — jəmət boyiqə, Manassəh bilən Əfraim idi.²⁹ Manassəhning əwladliri: — Makirning nəslidin boləjan Makir jəməti (Makirdin Gilead tərəlgən), Gileadning nəslidin boləjan Gilead jəməti idi..³⁰ Təwəndikilər Gileadning əwladliri: — Yəzərning nəslidin boləjan Yəzər jəməti; Hələkning nəslidin boləjan Hələk jəməti;³¹ Asriyəning nəslidin boləjan Asriyə jəməti; Xəkəmining nəslidin boləjan Xəkəm jəməti;³² Xəmidaning nəslidin boləjan Xəmida jəməti; Həfərning nəslidin boləjan Həfər jəməti.³³ Həfərning oqlı Zəlofiḥad oqlul pərzənt kərməy kiz pərzənt kərgən; Zəlofiḥadning kizlirining ismi Mahlah, Noah, Həglah, Milkah, Tirzah idi..³⁴ Bular Manassəhning jəmətliri bolup, sanəktin etküzülgəndə jəmiy əllik ikki ming yəttə yüz adəm qikti.

³⁵ Təwəndikilər Əfraimning əwladliri, jəməti boyiqə: — Xutilahning nəslidin boləjan Xutilah jəməti; Bəkərnin nəslidin boləjan Bəkər jəməti; Taḥanning nəslidin boləjan Taḥan jəməti.

³⁶ Xutilaning əwladliri Eranning nəslidin boləjan Eran jəməti.³⁷ Mana bular Əfraim əwladlirining jəmətliri bolup, hərəkəsi jəmətlər boyiqə sanəktin etküzülgəndə jəmiy ottuz ikki ming bəx yüz adəm qikti. Jəmətliri boyiqə, ularning həmmisi Yüsüpning əwladliri idi.

³⁸ Binyaminning əwladliri, jəməti boyiqə, Belaning nəslidin boləjan Bela jəməti; Axbəlning nəslidin boləjan Axbəl jəməti; Aḫirəmining nəslidin boləjan Aḫiram jəməti;³⁹ Xəfufəmining nəslidin boləjan Xufam jəməti; Hufəmining nəslidin boləjan Hufam jəməti..⁴⁰ Ard bilən Naaman Belaning oqulliri idi; Ardning nəslidin boləjan Ard jəməti; Naamanning nəslidin boləjan Naaman jəməti.⁴¹ Bular Binyaminning əwladliri bolup, jəmət boyiqə sanəktin etküzülgəndə jəmiy kırık bəx ming altə yüz adəm qikti.

⁴² Təwəndikilər Danning əwladliri bolup, jəmət boyiqə, Xuḥəmining nəslidin boləjan Xuḥam jəməti; jəmət boyiqə bular Danning jəmətliri idi.⁴³ Xuḥəmining həmmə jəməti sanəktin etküzülgəndə jəmiy atmix tət ming tət yüz adəm qikti.

⁴⁴ Axirning əwladliri, jəmət boyiqə, Yimnahning nəslidin boləjan Yimnah jəməti; Yexwining nəslidin boləjan Yexwi jəməti; Beriyəhning nəslidin boləjan Beriyəh jəməti.⁴⁵ Beriyəhning əwladliri, jəmət boyiqə, Həbərnin nəslidin boləjan Həbər jəməti; Malkiəlning nəslidin boləjan Malkiəl jəməti.⁴⁶ Axirning kizining ismi Serah idi..⁴⁷ Bular Axir əwladlirining jəmətliri bolup, ular jəmət boyiqə sanəktin etküzülgəndə jəmiy əllik üç ming tət yüz adəm qikti.

⁴⁸ Naftalining əwladliri, jəmət boyiqə, Yəhziəlnin nəslidin boləjan Yəhziəl jəməti; Gunining nəslidin boləjan Guni jəməti;⁴⁹ Yəzərning nəslidin boləjan Yəzər jəməti; Xilləmining nəslidin boləjan Xilləm jəməti.⁵⁰ Bular Naftalining jəmətliri bolup, jəmət boyiqə sanəktin etküzülgəndə jəmiy kırık bəx ming tət yüz adəm qikti.

⁵¹ Yükririkilər İsrailərdin sanəktin etküzülgənlər bolup, jəmiy altə yüz bir ming yəttə yüz ottuz adəm qikti.

⁵² Pərwərdigar Musəqə səz kiliḫ mundaḫ dedi: —

⁵³ Zemin muxularəqə royhətkə elinəjan san boyiqə miras kiliḫ təkəsim kiliḫsun..⁵⁴ Mirasni adəm sani kəp kəbililərgə kəprək, adəm sani az kəbililərgə azrak bəl; miras royhəttin etküzülgən adəm sanioḫə qarap hər bir adəmgə bəliḫ berilsun..⁵⁵ Ḥəlbuki, zemin qək taxlinix yoli bilən bəlünəjan; ular mirasḫə əzlirining ata jəmət-kəbilisining nami boyiqə warislik kiliḫsun..⁵⁶ Miras ularəqə qək taxlax yoli bilən adəm sanining az-kəplükigə qarap hər bir ailə-jəmətkə bəliḫ berilsun.

26:29 Yə. 17:1

26:33 Qel. 27:1

26:39 «Xəfufəmining» — yəki «Xufəmining».

26:46 «Serah» — yəki «Sarah».

26:53 «royhətkə elinəjan san boyiqə» — ibraniy tilida «adəm ismi bilən elinəjan san boyiqə».

26:54 Qel. 33:54

26:55 Qel. 33:54; Yə. 11:23; 14:2

⁵⁷ Təwəndikilər ata jəmət boyiqə sanəktin ötküzülgən Lawiylar: — Gərxonning nəslidin boləjan Gərxon jəməti; Kohatning nəslidin boləjan Kohat jəməti; Mərarining nəslidin boləjan Mərari jəməti..⁵⁸ Bular Lawiylarning jəmətliri: — Libni jəməti, Həbron jəməti, Maḥli jəməti, Muxi jəməti, Korah jəməti. Kohattin Amram tərəlgən.⁵⁹ Amramning ayalining ismi Yokəbəd bolup, Lawiyning Misirdə tuəquloqan kizi idi; u Amramoḡa Hərun, Musa wə ularning aqisi Məryəmni tuəqup bərgən..

⁶⁰ Hərundin Nadab, Abihu, Əliazar, Itamar tərəlgən.⁶¹ Ləkin Nadab bilən Abihu Pərwərdigarning aldioḡa oḡayriy bir otni sunoḡanda əlup kətkən..⁶² Lawiylar iqidə bir ayliktin axqan barliq ərkəklər sanəktin ötküzülgəndə jəmiy yigirmə üq ming adəm qıktı. Ular Israillar iqidə sanəktin ötküzülmigən, qünki ularoḡa Israillar iqidə həqəqəndə miras zəmin bəluḡ berilmigən.

⁶³ Yukiridə eytiloqan adəmlər Moab tüzənglikliridə, Yerihoḡning udulidiki İordan dəryasi boyida Musa bilən kaḡin Əliazar tərripidin sanəktin ötküzülgən Israillardur.⁶⁴ Biraḡ bu adəmlər iqidə Musa bilən kaḡin Hərun ilgiri Sinay qəlidə sanəktin ötküzgəndə sanəktin ötküzülgən birmu adəm yok idi.⁶⁵ Qünki Pərwərdigar ular toḡrisida: «Ular qəldə əlməy kəlməydu» dəp eytkəni. Xunga, Yəfunnəḡning ooqli Kaləb bilən Nunning ooqli Yəxuadin baxka birimu kəlmioḡan..

Zəlofiḡadning kizliri — Miras toḡrisidiki alaḡidə bəlgilimilər

27¹ Yüsüpnig ooqli Manassəḡning nəslidin boləjan jəmətlər iqidə Manassəḡning qəwrisi, Makirning əwrisi, Gileadning nəwrisi, Həfərnig ooqli Zəlofiḡadning kizliri bolup, ularning ismi Maḡlah, Noah, Həḡlah, Milkah, wə Tirzah idi..² Ular jamaət qədirining dərwazisi aldioḡa kəlip, Musa bilən kaḡin Əliazar wə əmirlər bilən pütkül jamaətnig aldidə turup:³ — Bizning atimiz qəldə əlup kətkən; u u yərdə Pərwərdigaroḡa ḡujum kəloḡili yioḡilənlərdin əməs, yəni Korah guruhidikilərdin əməs; u bəliki əz ḡunaḡi iqidə əlgən, wə unig ooql pərzənti yok idi..⁴ Nəmə üqün atimizning ooqli yokluḡi səwəblik unig nami unig jəmətidin əqürüwətilidu? Əzlirining bizḡə atimizning kərinəxliri kətarida miras bəluḡ bərixlirini ətünimiz, — dedi.

⁵ Musa ularning bu ixini Pərwərdigarning aldioḡa qoydi.⁶ Pərwərdigar Musoḡa səz kəlip mundaḡ dedi: —

⁷ Zəlofiḡadning kizlirining eytkini durus, sən qoḡum ularoḡa atisining kərinəxliri kətarida miras bər; ularning atisining mirasini ularoḡa ötküzüp bərgin..⁸ Sən Israillaroḡa eytkin: «Bir adəm əlup kətkən qaoḡda unig ooqli bolmisa, undaḡta silər unig mirasini kizioḡa ötküzüp bəringlar.⁹ Kizi bolmisa, mirasini kərinəxlirioḡa bəringlar.¹⁰ Kərinəxliri bolmisa, mirasini ata jəmət təoḡilirioḡa bəringlar.¹¹ Əḡər unig atisining kərinəxliri bolmisa, undaḡta unig mirasini unig jəmətidiki əḡ yəḡin bir tuəḡkinoḡa bəringlar; u adəm unig mirasioḡa iḡə bolsun. Bu Pərwərdigar Musoḡa buyruəoḡandə, Israillaroḡa quxürülgən həḡüm, ḡanun-bəlgilimə bolup ḡalsun».

26:57 Mis. 6:17, 18, 19, 20

26:59 Mis. 2:1, 2; 6:19

26:61 «oḡayriy ot» — muxu wəḡə «Law.» 10-babta hatirilinidu; «Law.» 10:1diki izahətnimu kəruḡ.

26:61 Law. 10:2; Qel. 3:4; 1Tar. 24:2

26:65 Qel. 14:28, 29, 34, 35; 1Kor. 10:5, 6

27:1 Qel. 26:33; 36:2; Yə. 17:3

27:3 Qel. 14:35; 16:1; 26:64

27:7 Qel. 36:2

«Qel-bayawandiki səpər»

Yəxuaning Musaning wəzipsisigə warislik kılıxi

¹² Pərwərdigar Musəqə: —

Sən mawu Abarim teoqioqə qikip, Mən Israilləroqə təkdım kıləqan zeminəqə qarap bak. ¹³ Kөрүp boləqandin keyin sənmu akang Hərunəqə ohxax öz həlkłiringgə qoxulisən. ¹⁴ Qünki Zin qelidə, jamaət jedəl qıkarəqan qəoqda, ikkinglar Mening buyrukıməqə asiylik kılıp, suning ixida (Zin qelidə, Qadəxtiki «Məribah suliri» degən jayda) Meni jamaətning aldida muqəddəs dəp hərmətlimidinglar, — dedi.

¹⁵ Musa Pərwərdigarəqə səz kılıp: ¹⁶⁻¹⁷ — I Pərwərdigar, barlik ət igilirining rohlirining Hudasi, Öz jamaitining padiqisiz padidək bolup kəlixining aldini elix üqün jamaətni idarə kılıdioqan, ularning aldioqə kirip qıkalaydioqan, ularni baxlap mangalaydioqan bir adəmnı tikləp berixingni tiləymən, — dedi.

¹⁸ Sən Nunning oqlı Yəxuani tallioqin, — dedi Pərwərdigar Musəqə, — Uningda Rohim bar, sən kəlungni uning bexioqə koy, ¹⁹ uni kahin Əliazar wə barlik jamaətning aldida turoquzup wəzipigə koy. ²⁰ Sən pütkül Israil jamaiti uning gepigə kirixi üqün əzüngning izzət-xəhritingdin bir kışmini uningəqə bərgin. ²¹ U kahin Əliazarning aldida tursun, Əliazar urimning həkūmini wasitə kılıp turup, Pərwərdigarning huzurida uning üqün yol sorisun; Israil həlkı, yəni pütkül jamaət uning buyrukı bilən qıkidı, uning buyrukı bilən kirixi kərək.

²² Xuning bilən Musa Pərwərdigarning buyrukı boyiqə ix kөрүp, Yəxuani baxlap kelip, kahin Əliazarning wə barlik jamaətning aldida turoquzdı; ²³ Əliazar qolini uning bexioqə koyup, uni Pərwərdigarning Musaning wasitisi bilən buyruqinidək wəzipigə koydı.

Daimlik keydürmə kurbanlik, yəni künlük keydürmə kurbanlik sunux toqrisidiki nizam

28 ¹ Pərwərdigar Musəqə səz kılıp mundək dedi: —

² Sən Israilləroqə buyrup: — «Manga sunuloqan hədiyə-kurbanliklarnı, yəni Manga ozuk bolidioqan, huxbuy kəltüridioqan otta sunulidioqan hədiyə-kurbanliklarnı bolsa, silər hər birini bekitilgən kərəlidə sunuxkə kəngül koyunglar» — degin. ³ Sən ularəqə yənə: «Silərnıng Pərwərdigarəqə atap otta sunidioqan keydürmə kurbanlikınglar mundək bolidu: — hər küni bejirim bir yaxlik ərkək kəzidin ikkini daimiy keydürmə kurbanlik kilinglar. ⁴ Ətigini birni, gugumda birni sununglar; ⁵ yənə təttin bir hındin soqup qıkiriləqan zəytun meyi iləxtürülgən

27:12 «Izəhat» — «Kən.» 31:1-8nimu körung.

27:12 Kən. 32:48, 49

27:13 «öz həlkłiringgə qoxulisən» — bu ibarə toqıruluk «Yar.» 25:8 wə izəhatini körung.

27:13 Qel. 20:24

27:14 Qel. 20:12

27:16-17 «aldioqə kirip qıkalaydioqan» — ibranıy tilida («həlkning») aldida qikip kiraləydioqan». Bu ibarə ibranıy tilida həlkni sırttiki düxmənlərgə takabil turuxkə yetəkqilik kılalaydioqan wə iqkı ixlarnı obdan bir tərəp kılalaydioqan degənnı bildüridu. «baxlap mangalaydioqan» — ibranıy tilida «baxlap qikip kiraləydioqan». Yuqırıkız izəhatni körung.

27:16-17 Qel. 16:22; İbr. 12:9; 1Pad. 22:17; Mat. 9:36; Mar. 6:34

27:18 «Rohim bar» — ibranıy tilida «Roh bar» — Hudaning Muqəddəs Rohı.

27:18 Kən. 3:21; 34:9

27:21 «urım» — birhil tax idi. Ularınıng kəndək ikənlikini hazır bir nemə demək təs. Lekin ular arqılık Huda Özining iradisini izdəydioqanlarəqə yol kərsitətti. «Mis.» 28:30 wə izəhatni körung.

27:21 Mis. 28:30; Law. 8:8

28:1 «Daimlik keydürmə kurbanlik» — yaki «daimiy keydürmə kurbanlik» yaki «künlük keydürmə kurbanlik». «Mis. » 29:38-46nimu körung.

28:3 Mis. 29:38

28:4 «gugum» — ibranıy tilida «ikki kəq arilikda» degən səz bilən ipadilidı — demək, kün petiwatqan wəqit bilən karangoqı qüxux arilikda boləqan wəqit.

«Qol-bayawandiki səpər»

esil undin ondin bir əfəhni axlık hədiyyə süpitidə sununglar...⁶ Sinay teqida bəlgiləngən, Pərwədigarəja atap huxbuy qıqarsun dəp, otta sunulidiojan daimiy keydürmə qurbanlık mana xudur.⁷ Hər bir qoza üqün uningəja qoxulidiojan xarab hədiyyəsi tətlin bir hın xarab bolidu; eqitma iqimlik boləjan xarab hədiyyəsi mukəddəs jayda Pərwədigarəja sunup təkülsun..⁸ Sən ikkinqi bir qozini gugumda sunəjin; uni ətigənkidək axlık hədiyyəsi wə xarab hədiyyəsi bilən qoxup sunəjin; u huxbuy kəltürəx üqün Pərwədigarəja atap otta sunulidiojan keydürmə qurbanlık bolidu.

Xabat küni sunulidiojan qurbanlık

⁹ — Xabat küni bejirim bir yaxlık ikki ərkək qoza sunulsun; uningəja qoxup zəytun meyi iləxtürəlgən esil undin əfəhning ondin ikkisi axlık hədiyyə süpitidə sunulsun wə xarab hədiyyəsi sunulsun;¹⁰ bu hər bir xabat künidə sunulidiojan xabat künidiki qurbanlıktur; uning bilən daimiy keydürmə qurbanlık wə qoxumqə sunulidiojan xarab hədiyyəsi billə sunulsun.

Ayning birinqi küni sunulidiojan qurbanlık

¹¹ — Hər ayning birinqi küni Pərwədigarəja atilidiojan keydürmə qurbanlık sununglar; yəni ikki yax torpaq, bir qoqkar, bir yaxlık bejirim yəttə ərkək qozini sununglar.¹² Hər torpaq bexioja zəytun meyi iləxtürəlgən esil undin əfəhning ondin üqi axlık hədiyyə süpitidə, qoqkarəja zəytun meyi iləxtürəlgən esil undin əfəhning ondin ikkisi axlık hədiyyə süpitidə,¹³ hər bir qoza bexioja zəytun meyi iləxtürəlgən esil undin əfəhning ondin biri axlık hədiyyə süpitidə sunulsun; bu Pərwədigarəja otta sunulidiojan, huxbuy qıqiridiojan bir keydürmə qurbanlıktur.¹⁴ Ularning xarab hədiyyələri bolsa: — hər bir torpaq bexioja xarabtın yerim hın, qoqkar bexioja hınning üqtin biri, hər bir qoza bexioja hınning tətlin biri sunulsun. Bu hər ayda sunulidiojan aylık keydürmə qurbanlık bolup, yılning hər eyida xundək kılinsun.¹⁵ Bularning üstigə Pərwədigarəja atilidiojan gunah qurbanlık süpitidə bir tekə sunulsun; xularning həmmisi daimiy keydürmə qurbanlık wə qoxumqə xarab hədiyyəsi bilən billə sunulsun.

«Ətəp ketix həyti» həm «petir nan həyti»diki qurbanlıklar

¹⁶ Birinqi ayning on tətinqi küni Pərwədigarəja atalojan «ətəp ketix» qozisi sunulsun.....¹⁷ Xu ayning on bəxinqi küni həyt baxlinidu; yəttə kün petir nan yeyilsun.¹⁸ Birinqi küni mukəddəs yioqilix ətküzülsun, heqkandək ix-əmgək kılmaslıqınglar kerək,¹⁹ xu küni otta sunulidiojan, Pərwədigarəja atalojan keydürmə qurbanlık süpitidə yax torpaqtın ikkini, bir qoqkar wə yəttə bir yaxlık ərkək qoza sununglar; ular aldinglarda bejirim kərünsun;²⁰ xularəja qoxulidiojan axlık hədiyyələri zəytun meyi iləxtürəlgən esil un bolup, hər bir torpaq bexioja əfəhning ondin üqi, qoqkar bexioja əfəhning ondin ikkisi,²¹ xu yəttə qoza bexioja əfəhning ondin biri sunulsun;²² xuningdək gunahınglar üqün kafarət kəltürəxkə gunah qurbanlıqı süpitidə bir tekə sunulsun.²³ Bularning həmmisi ətigənlik keydürmə qurbanlık, yəni daimiy keydürmə qurbanlıqtın ayrim sununglar.²⁴ Silər bu tərıkidə uda yəttə kün Pərwədigarəja atap otta sunulidiojan, huxbuy kəltüridiojan axundək hədiyyə-qurbanlıqları sununglar; xularning həmmisi daimiy keydürmə qurbanlık wə qoxup sunulidiojan xarab hədiyyəsinin sirtida sunulidu.²⁵ Yəttinqi küni mukəddəs yioqilix ətküzünglar, xu küni heqkandək ix-əmgək kılıxkə bolmaydu.

28:5 «bir əfəh» — təxminən 2 kürə ya ki 22 litr idi. Bir hın təxminən 3.6 litr idi.

28:5 Mis. 16:36; 29:40; Law. 2:1

28:7 «mukəddəs jay» — muxu yərdə ibadət qədirləning həyilisinə kərsətsə kerək.

28:16 «Pərwədigarəja atalojan «ətəp ketix» qozisi sunulsun» — İbraniy tilidə «Pərwədigarəja atalojan «ətəp ketix» bolidu». Bu həyt toqruluk «Law.» 23:5-14nımu kərting.

28:16 Mis. 12:18; 23:15; Law. 23:5

28:18 Law. 23:7

«Qol-bayawandiki səpər»

«Həptilər həyti», yəni «Dəsləpki orma həyti»diki qurbanliklər

²⁶ «Dəsləpki orma» küni, yəni «həptilər həyti»nglarda silər yengi axlıq hədiyəni Pərwərdigarəja sunoqan qaoqda muqəddəs yioqilix otküzümlar; heqkandak ix-əmgək kılmanglar. ²⁷ Silər Pərwərdigarəja ataloqan, huxbuy kəltüridioqan keydürmə qurbanlik süpitidə yax torpaktin ikkini, qoqkardin birni, bir yaxlik ərkək qozidin yəttini sununglar. ²⁸ Xularəja qoxup sunulidioqan axlık hədiyə zəytun meyi iləxtürülgən esil undin bolup, hərbi torpək bexioqə əfahning ondin üqi, qoqkar bexioqə əfahning ondin ikkisi, ²⁹ xu yəttə qoza bexioqə əfahning ondin biri sunulsun; ³⁰ xuningdək silərləning gunahinglar üqün kafarət kəltürüxkə gunah qurbanliki süpitidə bir tekə sunulsun. ³¹ Xularning həmmisi daimiy keydürmə qurbanlik wə uning axlık hədiyəsigə qoxup (bularning həmmisi aldinglarda bejirim kərünsun), xarab hədiyələri bilən billə sunulsun.

Kanay qelix həytidiki qurbanliklər

«Law.» 23:23-25nimu kərüng

29 ¹ Yəttinqi ayning birinqi küni silər muqəddəs yioqilix otküzümlar; u küni heqkandak ix-əmgək kılməsliqinglar kərək. Bu silər üqün kanaylar qelinidioqan küni bolidu. ² Silər Pərwərdigarəja ataloqan, huxbuy kəltüridioqan keydürmə qurbanlik süpitidə yax bir torpək, bir qoqkar, yəttə bir yaxlik bejirim ərkək qozini sununglar. ³ Xularəja qoxup sunulidioqan axlık hədiyə zəytun meyi iləxtürülgən esil undin bolup, hərbi torpək bexioqə əfahning ondin üqi, qoqkar bexioqə əfahning ondin ikkisi, ⁴ xu yəttə qoza bexioqə əfahning ondin biri sunulsun; ⁵ xuningdək silərləning gunahinglar üqün kafarət kəltürüxkə gunah qurbanliki süpitidə bir tekə sunulsun. ⁶ Xularni ayning birinqi künidiki keydürmə qurbanlik wə uningəja qoxumqə boləjan axlık hədiyəsi, daimiy keydürmə qurbanlik, uningəja qoxumqə boləjan axlık hədiyəsi wə bularəja qoxulidioqan xarab hədiyələrining sirtida sununglar; bularning həmmisi hərbi bəlgilimə boyiqə Pərwərdigarəja atap otta huxbuy kəltürsun dəp sunulsun.

Kafarət küni sunulidioqan qurbanliklər

«Law.» 23:26-32nimu kərüng.

⁷ Yəttinqi ayning oninqi küni silər muqəddəs yioqilix otküzümlar; nəpsinglarni tartip əzümlarni təwən tutunglar. U küni heqkandak ix-əmgək kılixkə bolmaydu. ⁸ Silər Pərwərdigarəja ataloqan, huxbuy kəltüridioqan keydürmə qurbanlik süpitidə yax bir torpək, bir qoqkar, bir yaxlik ərkək qozidin yəttini sununglar (bularning həmmisi aldinglarda bejirim kərünsun). ⁹ Xularəja qoxup sunulidioqan axlık hədiyə zəytun meyi iləxtürülgən esil undin bolup, hərbi torpək bexioqə əfahning ondin üqi, qoqkar bexioqə əfahning ondin ikkisi, ¹⁰ xu yəttə qoza bexioqə əfahning ondin birini, ¹¹ xuningdək gunah qurbanliki süpitidə bir tekə sununglar; ularning həmmisi kafarət künidiki gunah qurbanliki, daimiy keydürmə qurbanlik, uning qoxumqə axlık hədiyəsi wə bularning xarab hədiyələri billə sunulsun.

28:26 «Dəsləpki orma» küni, yəni «həptilər həyti»nglarda — yaki «yəni (silər) həptənglarni (demək, yəttə həptə) otküzgəndin keyin». «Law.» 23:15-22nimu kərüng.

29:1 «muqəddəs yioqilix» — «muqəddəs yioqilix»lar yaki «muqəddəs sorun»lar toqruluk «Law.» 23:2 wə izahatini kərüng.

29:1 Law. 23:24

29:7 «nəpsinglarni tartip əzümlarni təwən tutup» — İbraniy tilida birlə səz bilən ipadilidid. Yəhudiyə ənənələri boyiqə bu ıxlar roza tutuxni öz iqigə alatti. 16:29-31nimu kərüng.

29:7 Law. 16:29, 31; 23:27

29:8 Qəl. 28:19

«Qol-bayawandiki səpər»

«Kəpilər həyti»diki qurbanlıklar «Law.» 23:33-44nimu көriting.

¹² Yəttinçi aynıng on bəxinqi küni mukəddəs yioqilix etküzünglar; u küni heqkandak ix-əmgək kiliqxə bolmaydu. Pərwərdigarəqa atap yəttə kün həyt qilinglar;¹³ silər Pərwərdigarəqa atap, huxbuy kəltürsun dəp otta sunulidiqan keydurmə qurbanlıq süpitidə yax torpaqtin on üqni, ikki qoqkar, bir yaxlık ərkək qozidin on tətni sununglar (xular həmmisi bejirim bolsun).

¹⁴ Xularəqa qoxup sunulidiqan axlık hədiyə zəytun meyi iləxtürülğan esil undin bolup, on üq torpaq bexioqa əfahning ondin üqi, ikki qoqkar bexioqa əfahning ondin ikkisi,¹⁵ on tət qoza bexioqa əfahning ondin birini,¹⁶ xuningdək gunah qurbanlıq süpitidə bir tekə sununglar; xularning üstigə daimiy keydurmə qurbanlıq, uning qoxumqə axlık hədiyəsi wə xarab hədiyəsi billə sunulsun.

¹⁷ Ikkinçi küni yax torpaqtin on ikkini, ikki qoqkar, bir yaxlık ərkək qozidin on tətni sununglar (xular həmmisi bejirim bolsun)¹⁸ wə xundakla torpaqlar, qoqkarlar wə ərkək qozilarning sanoqa qarap bəlgilimə boyiqə qoxumqə sunulidiqan axlık hədiyələri bilən xarab hədiyələrini sununglar.¹⁹ Xuningdək gunah qurbanlıq süpitidə bir tekə sununglar; xularning üstigə daimiy keydurmə qurbanlıq, uning qoxumqə axlık hədiyəsi wə xularning xarab hədiyələri billə sunulsun.

²⁰ Üqinqi küni bir yax torpaqtin on birni, ikki qoqkar, bir yaxlık ərkək qozidin on tətni sununglar (xular həmmisi bejirim bolsun)²¹ wə xundakla torpaqlar, qoqkarlar wə ərkək qozilarning sanoqa qarap bəlgilimə boyiqə qoxumqə sunulidiqan axlık hədiyələri bilən xarab hədiyələrini sununglar;²² xuningdək gunah qurbanlıq süpitidə bir tekə sununglar; xularning üstigə daimiy keydurmə qurbanlıq, uning qoxumqə axlık hədiyəsi wə xarab hədiyəsi billə sunulsun.

²³ Tətinçi küni yax torpaqtin onni, ikki qoqkar, bir yaxlık ərkək qozidin on tətni sununglar (xular həmmisi bejirim bolsun)²⁴ wə xundakla torpaqlar, qoqkarlar wə ərkək qozilarning sanoqa qarap bəlgilimə boyiqə qoxumqə sunulidiqan axlık hədiyələri bilən xarab hədiyələrini sununglar;²⁵ xuningdək gunah qurbanlıq süpitidə bir tekə sununglar; xularning üstigə daimiy keydurmə qurbanlıq, uning qoxumqə axlık hədiyəsi wə xarab hədiyəsi billə sunulsun.

²⁶ Bəxinqi küni yax torpaqtin tokkuzni, ikki qoqkar, bir yaxlık ərkək qozidin on tətni sununglar (xular həmmisi bejirim bolsun)²⁷ wə xundakla torpaqlar, qoqkarlar wə ərkək qozilarning sanoqa qarap bəlgilimə boyiqə qoxumqə sunulidiqan axlık hədiyələri bilən xarab hədiyələrini sununglar;²⁸ xuningdək gunah qurbanlıq süpitidə bir tekə sununglar; xularning üstigə daimiy keydurmə qurbanlıq, uning qoxumqə axlık hədiyəsi wə xarab hədiyəsi billə sunulsun.

²⁹ Altinqi küni yax torpaqtin səkkizni, ikki qoqkar, bir yaxlık ərkək qozidin on tətni sununglar (xular həmmisi bejirim bolsun)³⁰ wə xundakla torpaqlar, qoqkarlar wə ərkək qozilarning sanoqa qarap bəlgilimə boyiqə qoxumqə sunulidiqan axlık hədiyələri bilən xarab hədiyələrini sununglar;³¹ xuningdək gunah qurbanlıq süpitidə bir tekə sununglar; xularning üstigə daimiy keydurmə qurbanlıq, uning qoxumqə axlık hədiyəsi wə xarab hədiyəsi billə sunulsun.

³² Yəttinçi küni yax torpaqtin yəttini, ikki qoqkar, bir yaxlık ərkək qozidin on tətni sununglar (xular həmmisi bejirim bolsun)³³ wə xundakla torpaqlar, qoqkarlar wə ərkək qozilarning sanoqa qarap bəlgilimə boyiqə qoxumqə sunulidiqan axlık hədiyələri bilən xarab hədiyələrini sununglar;³⁴ xuningdək gunah qurbanlıq süpitidə bir tekə sununglar; xularning üstigə daimiy keydurmə qurbanlıq, uning qoxumqə axlık hədiyəsi wə xarab hədiyəsi billə sunulsun.

³⁵ Səkkizinçi küni silər mukəddəs yioqilix etküzünglar; u küni heqkandak ix-əmgək qilmanglar..

³⁶ Silər Pərwərdigarəqa atap, huxbuy kəltürsun dəp otta sunulidiqan keydurmə qurbanlıq süpitidə bir torpaq, bir qoqkar wə bir yaxlık ərkək qozidin on tətni (xular həmmisi bejirim bolsun) ³⁷ həmdə torpaq, qoqkar wə ərkək qozilarning sanoqa qarap, bəlgilimə boyiqə qoxumqə

sunulidoğan axlık hədiyyələri bilən xarab hədiyyələrini sununglar;³⁸ xuningdək gunah kurbanlığı süpitidimu bir tekə sununglar; xularning üstigə daimiy köydürmə kurbanlık, uning qoxumqə axlık hədiyyəsi wə xarab hədiyyəsi billə sunulsun.

³⁹ Bəlgiləngən heytliringlarda Pərwərdigarəə atap sunulidoğan kurbanlık-hədiyyələr ənə xulardur; silərning kəsəmgə bəqlik yaki ihtiyarən sunidoğanliringlar, köydürmə kurbanlıkiringlar, axlık hədiyyəliringlar, xarab hədiyyəliringlar wə inaklık kurbanlıkiringlar bolsa, ularning sirtididir.⁴⁰ Xundak kılıp, Musa Pərwərdigarning özigə buyruoğanliringning həmmisini qaldurmay Israillaroğa ukturdi.

Kəsəm kılıx nizami

30¹ Musa Israillarning kəbilə baxlıklirioğa söz kılıp mundaq dedi: — Pərwərdigarning buyruoğanliri mundaq: —

² Əgər biraw Pərwərdigarəə kəsəm iqqən bolsa yaki öz əzini qəklməkqi bolup kəsəm iqqən bolsa, ləwzidin kaytixka bolmaydu, haman aqzidin qıqқан həmmə gəp boyiqə ix tutuxi kerək..

³ Kız bala yax bolup, tehi atisinin öyidiki qaşda, öz-əzini qəkləx toqruluk Pərwərdigarəə kəsəm bərgən bolsa,⁴ əmma atisi kızining kəsimini yaki öz-əzini qəkləx toqrisida bərgən wədisini anglioğan wə kızining aldida ündiməy xük turoğan bolsa, undakta uning barlık kəsəmliri wə öz-əzini qəkləx toqrisida kılğan həmmə wədisi inawətlik bolidu.⁵ Ləkin kızning atisi anglioğan qaşda uni toskan bolsa, uning kılğan kəsəmliri yaki öz-əzini qəkləx toqrisida kılğan wədiliridin heqbiri inawətlik bolmaydu; uni toskan boləqaqka, Pərwərdigarmu uni kəqüridu.

⁶ — Əgər u kəsəm kılğan yaki öz-əzini qəkləxkə aqzida təntəklilik bilən wədə kılğan hələttə ərgə təgkən bolsa,⁷ eri xuni anglioğan bolsa, ləkin anglioğan küni ündiməy xük turoğan bolsa, undakta uning kılğan kəsəmliri yaki öz-əzini qəkləxkə kılğan gəpliri inawətlik bolidu.⁸ Əgər eri anglioğan küni uni toskan bolsa, uning kılğan kəsimini wə öz-əzini qəkləx toqruluk aqzidin qıqaroğan təntək gəplirini bikar kılsa, undakta ular inawətsiz bolidu; Pərwərdigar uni kəqüridu.

⁹ Ləkin tul hotun yaki eridin ajrixip kətkən hotunlar kılğan kəsəm, yəni uning əzini qəkləx toqruluk kılğan barlık wədiliri bolsa inawətlik bolidu.¹⁰ Əgər u erining öyidə kəsəm kılğan yaki öz-əzini qəkləx toqruluk kəsəm-wədə iqqən,¹¹ eri anglap turukluk xük turuwelip tosmioğan bolsa, undakta uning barlık kılğan kəsəmliri wə öz-əzini qəkləx toqruluk kılğan barlık wədiliri inawətlik bolidu.¹² Ləkin uning eri anglap turoğan qaşda uning kəsəm-wədilirini enik rət kılğan bolsa, ayal aqzidin qıqaroğan wədə berix wə öz-əzini qəkləp turux toqruluk kılğan barlık wədilirining heqkaysisi inawətlik bolmaydu; uning eri bularni rət kılğan boləqaqka, Pərwərdigar uni kəqüridu.

¹³ Ayalning bərgən wədisini wə uning qıdap turup əzümni qəkləymən dəp kılğan kəsəm-wədisini uning eri inawətlikmu kılalaydu, inawətsizmu kılalaydu.¹⁴ Əgər uning eri hərküni uning aldida xük turuwelip gəp kılmissa, undakta uning bərgən barlık kılğan kəsəmlirini wə öz-əzini qəkləp turux toqruluk kılğan həmmə wədilirini inawətlik kılğanlığı hesablinidu; qünki erining anglap turoğan künidə gəp kılmay xük turoğanlığı uning ayalining kəsəm-wədilirini küqkə igə kılğanlıkidur.¹⁵ Ləkin eri ayalining kəsəm-wədilirini anglap nəhayiti uzak wəqitlərdin keyin andin uning kəsəm-wədilirini inawətsiz kılsa, undakta u ayalining gunahını öz üstigə aloğan bolidu.

¹⁶ Yüqirikilər Pərwərdigarning Musaoğa buyruoğanliri, yəni eri bilən ayali, ata bilən öz öyidə turuwatқан, tehi yaxlıqida boləğan kızi otturisdiki nizam-bəlgimilərdur.

Midyanlarğa jəng kılıx wəzipisi

31¹ Pərwərdigar Musaqə sez kılıp: —
² Sən Midyanlardin Israillarning intikamini al, andin öz həlkiliringgə koxulisən, — dedi..

³ Musa həlkə mundaq dedi: — Aranglardin jənggə qıqıxka bir türküm adəmlərnı korallandurunglar; andin ular Midyanlardin Pərwərdigar üqün intikam elixka atlansun.⁴ Silər Israillarning hər bir kəbilisidin jəng kılıxka mingdin adəm mangdurunglar.

⁵ Xuning bilən tümənliğən Israil həlkining hər kəbilisidin mingdin, jəmiy on ikki ming adəm jəng kılıxka korallanduruldi.⁶ Musa hər kəbilidin mingdin adəmnı jəng kılıxka mangdurdi həmdə Əliazarning oqlı Finihasnı ular bilən billə mangdurdi, Finihasning qolida muqəddəs əswablar wə agah kanay bar idi..

⁷ Ular Pərwərdigarnı Musaqə buyruqını boyıqə Midyanlar bilən soxuxkılı qikip, ərkəklərnıng həmmisini əltürüwətti;⁸ muxu əltürülğənlərdin baxka, yənə Midyanning Əwi, Rəkəm, Zur, Hur wə Rəba degən bəx padixahını əltürdi; yənə Beorning oqlı Balaamni kiliq bilən qepip taxlıdi..⁹ Israillar Midyanlarning hotun-kizliri wə balilirini tutkun kılıp kətti, yənə ularning pütün qarwa malliri, qoy padiliri wə mal-mülüklerini olja kildi;¹⁰ ular turuwatқан yərlərdiki barlıq xəhər wə barlıq bargahlırioqə ot qoyuwətti;¹¹ ular adəm bolsun mal bolsun barlıq qəniymət, barlıq oljini elip kətti; ¹² ular tutқан əsirlərnı həm olja-qəniymətnı Moab tüzləngliklirigə, İordan dəryası boyıqə jaylaxқан Yərihoning udulidiki bargahka əkilip, Musa bilən kahin Əliazarqə, xundakla Israillarning jamaitigə tapxurdi.¹³ Musa, kahin Əliazar wə jamaətnıng barlıq əmirliri bargahning sirtioqə qikip ularnı karxi aldi.

¹⁴ Ləkin Musa jəngdin qaytқан hərbiy sərdarlarqə, yəni mingbexi, yüzbexilarqə hapa bolup: —

¹⁵ Silər ayallarning həmmisini tirik qaldurdunglarmu?¹⁶ Karanglar, dəl xular Balaamning hiylə-məslihəti bilən Peordiki ixta Israillarnı Pərwərdigar aldidə gunahka patkuzuxi bilən, Pərwədigarnıng jamaitigə waba yaoqduruloqan əməsmu?..¹⁷ Əmdi silər barlıq oqlı balilərnı əltürüwetinglar, ərlər bilən munasiwət ətküzgən ayallarnı qoymay əltürüwetinglar..¹⁸ Birək yax kizlar, yəni ərlər bilən munasiwət ətküzmişlərnı bolsa, əzliringlarqə tirik qaldurunglar..

¹⁹ Silər bargah sirtida yəttə kün qedir tikip turunglar; adəm əltürgən wə əlukkə təgkən hər kim üqinqi küni wə yəttinqi küni əzini paklisun; silər wə silər əsir qıloqan kixilərnıng həmmisi xundak kilsun..²⁰ Barlıq kiyim-keqək, terə əswab üskünilər, tiwitta toquloqan barlıq nərsilər həm yaoqə əswab-üskünilərnıng həmmisini paklanglar, — dedi.

²¹ Kahin Əliazar jənggə qikip qaytқан ləxkərlərgə:

— Mana Pərwərdigar Musaqə buyruqan kanun-bəlgilimə;²² altun, kümüş, mis, təmür, kələy, qoquxun katarlık²³ otkə qidamlıq nərsilərnıng həmmisini ottin ətküzünglar, xundak kilsanglar pak hesablinidu; xundaqtımu, yənəla «napaklıknı qıqaroquqı su» bilən pakizlanglar; otkə qidamsız nərsilərnı xu sudin ətküzünglar..²⁴ Yəttinqi küni

31:2 Qol. 25:17; 27:13

31:6 «muqəddəs əswablar» — nemə ikənlikı həzir enik əməs. «urim» wə «tummim» boluxı mumkin. «Agah kanay» bəlkim 10:2də tiloqə elinoqan ikki kanay idi.

31:7 «Midyanlar bilən soxuxkılı qikip, ərkəklərnıng həmmisini əltürüwətti» — Pərwədigarnıng Midyanlar toqruluk bu buyrukı 25:16-18dimu hatiriliniđu. «Ərkəklərnıng həmmisi» — jənggə katnaxқан ərkəklər, əlwəttə.

31:8 Yə. 13:21, 22

31:11 Qan. 20:14

31:16 «Midyanlıq ayallar ... Israillarnı... gunahka patkuzuxi bilən, Pərwədigarnıng jamaitigə waba yaoqduruloqan əməsmu?» — bu waba toqruluk 25:1-3ni kəriung.

31:16 Qol. 25:1, 2, 18; 2Pet. 2:15; Wəh. 2:14

31:17 Hək. 21:11

31:18 «yax kizlar» — yaki «kiz balılar».

31:19 «Silər bargah sirtida yəttə kün qedir tikip turunglar... üqinqi küni wə yəttinqi küni əzini paklisun» — yaki «hər kim adəm əltürgən wə əlukkə təgkən bolsa, silər bargah sirtida yəttə kün qedir tikip turunglar; hər kim üqinqi küni wə yəttinqi küni əzini paklisun».

31:23 Qol. 19:9

«Qel-bayawandiki səpər»

kiyimliringlarni yuyunglar, andin silər pak hesablinisilər; andin keyin bargahqa kirsənglar bolidu, — dedi.

Jəng qəniymətlirining təksim kilinixi

²⁵ Pərwərdigar Musaqə səz kəlip mundaq dedi: —

²⁶ Sən kahin Əliazar wə jamaət iqidiki qəbilə kattiliri bilən birliktə elinoqan olja-qənimətning, adəm bolsun, qarpay bolsun, xularning omumiy sanini hesablap qikkən;²⁷ olja-qəniymətni ikkigə bəl, yerimini jənggə qikkənlaroqə bər, qaloqan yerimini barliq jamaətkə bər..²⁸ Sən yənə qikip jənggə katnaxkan ləxkərlər alidoqan adəm, kala, exək yaki qoy padiliridin bəx yūzdin birini Pərwərdigaroqə ataloqan ülüx bolsun dəp ayrioqin;²⁹ silər xuni ləxkərlərgə təwə boləqan yerimidin elip Pərwərdigaroqə ataloqan «kətürmə hədiyə» süpitidə kahin Əliazaroqə tapxurunglar.³⁰ Israillaroqə təwə boləqan yerimining adəm, kala, exək, qoy padiliri, xundakla hərhil haywanlardin əlliktin birini Pərwərdigarning jamaət qediroqə qaraxqa məs'ul boləqan Lawiylaroqə beringlar.

³¹ Xuning bilən Musa bilən kahin Əliazar Pərwərdigarning Musaqə buyruoqinidək kildi.

³² Əmdi olja-qəniymət, yəni jənggə qikkən ləxkərlər eliwaloqan nərsilərdin qaloqini qoy jəmiy altə yüz yətmix bəx ming,³³ kala yətmix ikki ming,³⁴ exək atmix bir ming,³⁵ ərkəklər bilən munasiwət ötküzmiş qizlar ottuz ikki ming qikti.³⁶ Jənggə qikkənlarning ülüxi, yəni ularoqə təwə yerimi, qoy jəmiy üq yüz ottuz yəttə ming bəx yüz;³⁷ bu qoy padiliridin Pərwərdigaroqə ataloqini altə yüz yətmix bəx boldi;³⁸ kala ottuz altə ming, buningdin Pərwərdigaroqə ataloqini yətmix ikki boldi.³⁹ Exək ottuz ming bəx yüz qikti, buningdin Pərwərdigaroqə ataloqini atmix bir boldi.⁴⁰ Adəm on altə ming qikti, buningdin Pərwərdigaroqə ataloqini ottuz ikki adəm boldi.⁴¹ Musa Pərwərdigar özigə buyruoqini boyiqə Pərwərdigaroqə sunulidoqan «kətürmə hədiyə» boləqan ülüxni kahin Əliazaroqə tapxurup bərdi..

⁴² Israillaroqə təwə boləqan yerimi, yəni Musa jənggə qikip kəlgənlərdin elip bəlup bərgini —⁴³ jamaətkə təwə boləqan xu yerimi — qoy üq yüz ottuz yəttə ming bəx yüz,⁴⁴ kala ottuz altə ming,⁴⁵ exək ottuz ming bəx yüz,⁴⁶ adəm on altə ming idi.⁴⁷ Musa Pərwərdigar özigə buyruoqini boyiqə, Israillaroqə təwə boləqan xu yerimining, məyli adəm yaki haywan bolsun, əlliktin birini ayrip elip Pərwərdigarning ibadət qediroqə qaraxqa məs'ul boləqan Lawiylaroqə tapxurdi.

⁴⁸ Pütkül qoxunning sərdarliri, ming bexi, yüz bexiliri Musa bilən kərükili kelip,⁴⁹ Musaqə: — Hizmətkarlrining kol astida jəng kiloqan ləxkərləning omumiy sanini sanəktin ötküzək birimu kəm qikmidi.⁵⁰ Xunga, mana Pərwərdigarning huzurida özimizning gunəhining kafariti üqün hərəksimiz erixənləni Pərwərdigaroqə ataloqan hədiyə kilimiz — altun buyumlar, put-kol zənjirliri, biləzük, məhür üzük, zirə-həlkə, marjanlarning həmmisini elip kəldük, — dedi.

⁵¹ Xuning bilən Musa bilən kahin Əliazar ular əkəlgən altunlarni, yəni altunda yasaloqan hərhil buyumlarni aldi.⁵² Ularning ming bexi wə yüz bexiliridin aloqini Pərwərdigaroqə ataloqan «kətürmə hədiyə» süpitidə sunuldi; barliq altun jəmiy on altə ming yəttə yüz əllik xəkək qikti

⁵³ (ləxkərləning hərbiəri əzliri üqün mal-mülükni bulang-talang kilixkanidi)..⁵⁴ Musa bilən kahin Əliazar ming bexi wə yüz bexilirining kolidin altunni elip, jamaət qedirining iqigə əkirip, uni Pərwərdigarning huzurida Israillar üqün yadnamə kildi.

31:27 1Sam. 30:24

31:41 Qel. 18:8,19

31:53 Kan. 20:14

Ikki kəbiling dərýaning kün qíkix tərípídiki zeminni tələp kílqanlıkí

32¹ Rubənniŋ əwladliri bilən Gadning əwladlirining kala padiliri tolimu kəpəygənidi; ularning Yaazərning zemini bilən Gileadning zeminiqə kəzi qüxti; wə mana, xu zemin qarwa bekixka mas kelidioqan yər idi.² Xunga ular Musa, kaħin Əliazar wə jamaətniŋ əmirilirining aldioqə kelip ularoqə: —

³ Atarat, Dibon, Yaazər, Nimrah, Həxbon, Ələləh, Səbam, Nebo, Bəon degən yərlər, ⁴ yəni Israil jamaiti aldida Pərwərdigar məqlup kiliپ bərgən yərlər bolup, qarwa bekixka bap yərlər ikən, kulliriningmu qarwa meli bar, — dedi⁵ wə yənə: — Əgər silining aldilirida iltipatlirioqə erixkən bolsak, bizni İordan dərýasidin ət deməy, bu yərni bizgə miras kiliپ bərsilə, — dedi.

⁶ Musa Gadning əwladliri bilən Rubənniŋ əwladlirioqə: — Kərindaxliringlar jənggə qikқан wəktida silər muxu yərdə turamtinglar?⁷ Silər nemə üqün Israillarning dərýadin ətüپ Pərwərdigar ularoqə ata kiliپ bərgən zeminiqə kirixigə kəngullirini sowutisilər?⁸ İlğiri mən Qadəx-Barneadin ata-bowiliringlarni xu zeminni qarlap kelixkə əwətkinimdə ularmu xundak kiliпқанidi.⁹ Ular Əxkol jiləşioqə qikpi, u zeminni kərüp, Israillarning kənglini Pərwərdigar ata kiliپ bərgən zeminiqə kirixtin sowutқан.¹⁰ Xu qaoqda Pərwərdigarning aqqiki kelip kəsəm kiliپ:¹¹ «Misirdin qikқан yigirmə yaxtin yukirilar qin kənglidin Manga əgəxmigəqkə, ular Mən İbrahim, İshak, Yəquplarqə «Silərgə ata kiliпmən» dəp kəsəm kiliпqan zeminni kərsə, Mən Pərwərdigar bolmay ketəy! ¹² Pəqət kənizziylərdin bolqan Yəfunnəhning oqli Kaləb bilən Nunning oqli Yəxuala Manga qin kənglidin əgəxkən boləqəqkə, zeminni kərləydu», degənidi. ¹³ Xuning bilən Pərwərdigarning Israillaroqə aqqiki kəzəqəqəqkə, Pərwərdigarning aldida rəzil boləqanni kiliпqan əxu bir əwlad ətüپ tügigüqə, u ularni qel-bayawanda kirik yil sərgərdanlikta yürgüzdi.¹⁴ Əmdi mana, gunahkarlarning əwladliri bolqan silərmu ata-bowanglarning izini besip Pərwərdigarning Israillaroqə bolqan kattik şəzipini tehimu kəzəqiməqki bopsilər-də!¹⁵ Əgər silər uningəqə əgixitin burulup kətsənglar, undakta U Israillarni yənə qel-bayawanoqə taxliwetidu, bu halda silər bu barlik həlkni harab kiliпqan bolisilər, — dedi.

¹⁶ Ikki kəbiling adəmliri Musaning aldioqə kelip uningəqə: —

Biz bu yərdə mallirimizəqə kətan, balilirimizəqə kəl'ə-xəhər salayli.¹⁷ Biz bolsak qorallinip, Israillarni əzigə təwə jaylirioqə baxlap barəqəqə səpning aldida mangimiz; bu zemindiki yat həlkələr səwəblik, bizning kikiп balilirimiz mustəhkəm xəhərlərdə turuxi kərək.¹⁸ Israillar əz miraslirioqə igə bolmioqəqə biz əyimizgə hərgiz kaytmaymiz.¹⁹ Qünki biz ular bilən İordan dərýasining kün petix tərípídiki zeminiqə yaki uningdinmu yirəktiki zeminiqə təng igidar bolmaymiz, qünki mirasimiz İordan dərýasining bu tərípide, yəni kün qikixtidur, — dedi.

²⁰ Musa ularoqə: — Əgər xundak kilsanglar, yəni Pərwərdigarning aldida qorallinip jənggə qikpi, ²¹ silərdin qorallanoqlarning həmmisi İordan dərýasidin ətüپ, Pərwərdigar Əz düxmənlinirini ularning zeminidin kooqlap qikpirip boləqanda, ²² xu zemin Pərwərdigar aldida boysundurulup boləqanda andin kaytsanglar, silər Pərwərdigar wə Israillar aldida gunahsiz həsəblinisilər; bu zeminnu Pərwərdigar aldida silərgə miras kiliپ berilidu.²³ Lekin bundak kilmisanglar, mana, Pərwərdigar aldida gunahkar bolisilər; xuni obdan bilixinglar kərəkki, gunahinglar əzüŋlarni kooqlap bəxinglarəqə qüxidu.²⁴ Əmdi silər aqşinglardin qikқан gepinglar boyiqə ix tutunglar, baliliringlar üqün xəhər, kəy padiliringlar üqün kətan selinglar, — dedi.

²⁵ Gadning əwladliri bilən Rubənniŋ əwladliri Musoqə: —

Kulliri oqəjam eytkinidək kilidu.²⁶ Hotun-bala qəkilirimiz, kalilar wə barlik qarpaylirimiz

32:1 «İzahat» — «Qan.» 3:12-22nimu kərüŋ.

32:3 «Sibmah» — yaki «Sibmah».

32:8 Qel. 13:3; Kan. 1:22

32:11 Qel. 14:28; Kan. 1:35

«Qəl-bayawandiki səpər»

Gileadning hərəkəysi xəhərliridə qalidu;²⁷ Lakin kulliri, jənggə təyyarlinip qorallanoqlarınların hərbi oqjam eytkəndək dəryadin ötüp Pərwərdigarning aldida jəng qilidu, — dedi.

²⁸ Xuning bilən Musa ular toqırulux kahin Əliazar bilən Nunning oqlı Yəxuaqa wə Israilning barlıq kəbilə baxlıqlırioqa tapılup, ²⁹ ularoqa: — Əgər Gadning əwladlırı bilən Rubənniing əwladlırı qoralliniip Pərwərdigarning aldida jənggə qıxıxka silər bilən birliktə İordan dəryasidin ətə, u zemin silərləning aldinglarda boy sundurulsə, undaқта silər Gilead zeminini ularoqa miras kılıp beringlar. ³⁰ Əgər ular qoralliniip silər bilən billə ətəməymiz desə, undaқта ularning mirası aranglarda, yəni Kanaan zeminida bolsun, — dedi.

³¹ Gadning əwladlırı bilən Rubənniing əwladlırı: —

Pərwərdigar kullirioqa kandaq buyruoqlan bolsa, biz xundaq qilimiz. ³² Biz qoralliniip Pərwərdigarning aldida dəryadin ötüp Kanaan zeminioqa kirimiz, andin İordan dəryasiniing bu yekidiki zemin bizgə miras kılıp berilidioqlan bolidu, — deyixti.

³³ Xuning bilən Musa Amoriylarınların padixahı Siħonning padixahlığı bilən Baxanning padixahı Ogning padixahlığını, zemin wə təwəsidi xəhərləri, ətrapidiki xəhərlər bilən qoxup, həmmisini Gadning əwladlırioqa, Rubənniing əwladlırioqa wə Yüsüpning oqlı Manassəhning yerim kəbilisigə bərdi. ³⁴ Gadning əwladlırı Dibon, Atarot, Aroər, ³⁵ Atrot-Xofan, Yaazər, Yəgbiħah, ³⁶ Bəyt-Nimrah, Bəyt-ħaran katarlıq mustəhkəm xəhərləri saldı wə xundaqla qotanları saldı.

³⁷ Rubənniing əwladlırı yengidin Həxbon, Ələləh, Kiriataim, ³⁸ Nebo, Baal-Meon (yukiriki isimlər əzgirtilən) wə Sibmaħni saldı; həm ular saloqlan xəhərlərgə yengidin nam bərdi.

³⁹ Manassəhning oqlı Makirning əwladlırı Gileadka yürux kılıp, u yəni elip, xu yərdə turuxluk Amoriyları koqlıwətti. ⁴⁰ Xuning bilən Musa Gileadni Manassəhning oqlı Makiroqa beriwidi, u xu yərdə turup qaldı.

⁴¹ Manassəhning oqlı Yair Amoriylarınların yeza-qıxlaqlirini hujum kılıp elip, bu yeza-qıxlaqları Həwot-Yair dəp atidi.

⁴² Nobah Kinat wə uningə qəraxlıq yeza-qıxlaqları hujum kılıp elip Kinatni öz ismi bilən Nobah dəp atidi.

Misirdin Abəl-Xitiməqiqə boləqlan qırık yillik sərgərdanlıq səpər

33 ¹ Təwəndikilər öz qoxunliri boyıqə, Musa bilən ħarunning yetəkqılığı astida Misir zeminidin qıqqan Israilarınların mangoqlan yolliridur; ² Musa Pərwərdigarning əmri boyıqə, əzliriniing səpər qıloqlan yollirini pütüp qoydı, ularning səpər qıloqlan yolliri mundaq: —

³ Birinqi ayning on bəxinqi küni Israilar Ramsəs xəħiridin səpərgə qıqtı; ötup ketix həytiniing ətisi ular barlıq Misirliklərləning kəz aldida mərdanilik bilən yoloqa qıqtı. ⁴ Bu qaoqla Misirliklər ularning arisidiki Pərwərdigar tərpidin öltürülənləri, yəni barlıq tunji oqullirini dəpnə qiliwatqanıdi; Pərwərdigar Misirliklərləning məbudliriniing üstidin həküm quxürdi. ⁵ Israilar Ramsəstin yoloqa qıqıq Sukkotqa berip qedir tıktı. ⁶ Ular Sukkottin yoloqa qıqıq qəl-bayawanning ayioqlidiki Etamoqa berip qedir tıktı. ⁷ Etamdin yoloqa qıqıq, aylinip Baal-Zefonning udulidiki Pi-Hahirotkə berip Migdolning aldida qedir tıktı. ⁸ Pi-hahirottin yoloqa qıqıq, dengizning ot-

32:28 Yə. 1:13; 4:12

32:33 Kən. 3:12; Yə. 13:8; 22:4

32:39 Yar. 50:23

32:41 «Həwot-Yair» — «Yairning yeziliri» değən mənida.

33:3 «mərdanilik bilən» — ibraniy tilida «qolını yukirioqa kətürğən ħalda».

33:3 Mis. 12:37

33:4 «Pərwərdigar Misirliklərləning məbudliriniing üstidin həküm quxürdi» — «Mis.» 12:12ni wə izahatını kərting.

33:6 Mis. 13:20

33:7 Mis. 14:2

turisidin etüp, Etam qelidə üq kün yol yürüp Marahda qedir tikti..⁹ Marahdin yoloja qikip Elimgə kəldi; Elimdə on ikki bulak bilən yətmix horma dərihi bar idi; ular xu yərdə qedir tikti..¹⁰ Elimdin yoloja qikip Kizil Dengiz boyida qedir tikti..¹¹ Kizil Dengizdin yoloja qikip Sin qelidə qedir tikti..¹² Sin qelidin yoloja qikip Dofqahka kelip qedir tikti..¹³ Dofqahdin yoloja qikip Aluxka berip qedir tikti..¹⁴ Andin keyin Aluxtin yoloja qikip Rifidimoja kelip qedir tikti, u yərdə həlqə iqidiojan su tepilməy qaldı..¹⁵ Rifidimdin yoloja qikip, Sinay qeligə berip qedir tikti..

Qeldə sərgərdan bolux

¹⁶ Sinay qelidin yoloja qikip Kibrot-Hattawahka kelip qedir tikti..¹⁷ Kibrot-hattawahdin yoloja qikip Hazirotta qedir tikti..¹⁸ Hazirottin yoloja qikip Ritmahda qedir tikti..¹⁹ Ritmahdin yoloja qikip Rimmon-Pərazdə qedir tikti..²⁰ Rimmon-Pərazdin yoloja qikip Libnahda qedir tikti..²¹ Libnahdin yoloja qikip Rissahda qedir tikti..²² Rissahdin yoloja qikip Kəhəlahda qedir tikti..²³ Kəhəlahdin yoloja qikip Xafir teojida qedir tikti..²⁴ Xafir teojidin yoloja qikip Həradahta qedir tikti..²⁵ Həradahdin yoloja qikip Makhilotta qedir tikti..²⁶ Makhilottin yoloja qikip Tahatta qedir tikti..²⁷ Tahattin yoloja qikip Tərahda qedir tikti..²⁸ Tərahdin yoloja qikip Mitkahda qedir tikti..²⁹ Mitkahdin yoloja qikip Həxmonahta qedir tikti..³⁰ Həxmonahtin yoloja qikip Moxərotta qedir tikti..³¹ Moxərottin yoloja qikip Bənə-Yaakanda qedir tikti..³² Bənə-Yaakandin yoloja qikip Hor-Həgidgadka berip qedir tikti..³³ Hor-Həgidgadtin yoloja qikip Yotbatahka kelip qedir tikti..³⁴ Yotbatahtin yoloja qikip Abrohaqka kelip qedir tikti..³⁵ Abrohaqtin yoloja qikip Əzion-Gəbərgə kelip qedir tikti..³⁶ Əzion-Gəbərdin yoloja qikip Zin qelidə, yəni Qadəxtə qedir tikti..³⁷ Qadəxtin yoloja qikip Edom zeminining qegrisidiki Hər teojida qedir tikti..³⁸ İsraillər Misir zeminidin qıqqandin keyinki kırıqınqı yili bəxinqi ayning birinqi künü, kaşın Harun Pərwərdigarning əmri boyiqə Hər teojioja qikip xu yərdə əldi..³⁹ Harun Hər teojida əlgən qeoja bir yüz yigirmə üq yaxta idi.

⁴⁰ U qaojda, Qanaan zeminining jənubida turuxluk Qanaaniylarning padixaşi Arad İsraillər keliwetiptu dəp angliqanidi..⁴¹ Israillər Hər teojidin yoloja qikip Zalmonahda qedir tikti..⁴² Zalmonahdin yoloja qikip Punonoja kelip qedir tikti..⁴³ Punondin yoloja qikip Obotka kelip qedir tikti..⁴⁴ Obottin yoloja qikip Moabning qegrisidiki İyə-Abarimoja kelip qedir tikti..⁴⁵ İyimdin yoloja qikip Dibon-Gadka kelip qedir tikti..⁴⁶ Dibon-Gadtin yoloja qikip Almon-Diblatayimoja kelip qedir tikti..⁴⁷ Almon-Diblatayimdin yoloja qikip Neboning aldidiki Abarim təoqliqioja kelip qedir tikti..⁴⁸ Abarim təoqlikidin yoloja qikip Yerihoning udulida İordan dəryasining boyidiki Moab tüzənglikliridə qedir tikti..⁴⁹ Moab tüzənglikliridə İordan dəryasını boylap tikkən qedir-liri Bəyt-Yəximottin tartip Abəl-Xittimojqə bardı..

33:8 Mis. 15:22, 23

33:9 Mis. 15:27

33:11 Mis. 16:1

33:14 Mis. 17:1

33:15 Mis. 19:1

33:16 Qel. 11:34, 35

33:30 Qan. 10:6

33:36 Qel. 20:1

33:37 Qel. 20:22

33:38 Qel. 20:25; Qan. 32:50

33:40 Qel. 21:1

33:41 Qel. 21:4

33:43 Qel. 21:10

33:45 «İyim» — «İyə-Abarim» degənnin qışkartilojan xəkli.

33:49 «Abəl-Xittim» — «Akatsiyə qimənzarlıqı» degən mənədə.

33:49 Qel. 25:1; Yə. 2:1

«Qel-bayawandiki səpər»

⁵⁰ Pərwərdigar Moab tüzlənglikliridiki İordan dəryasi boyida Yerihoning udulida Musaoja söz kilip mundak dedi: —

⁵¹ Sən İsaillaroja söz kilip mundak buyruoqin: — «Silər İordan dəryasidin ötüp Kanaan zeminiəja kəlgən qeoqinglarda, ⁵² zemindiki barlik turuwatqanlarni aldinglardin həydiwetinglar, ularning barlik oyma, kuyma butlirini qekip taxlanglar həm barlik «yükiri jay»lirini wəyran kilip taxlanglar. ⁵³ Silər xu zeminni igiləp makanlixinglar, qünki Mən u zeminni silərgə miras kilip bərgənmən. ⁵⁴ Silər jəmət boyiqə qək taxlap, zeminni əzünglarəja miras kilip elinglar; adimi kəprəklərgə kəprək miras bəlüp beringlar; adimi azraklarəja azrak miras bəlüp beringlar; qək taxlanojanda kimlərgə kəyər qikkən bolsa, xu yər uning mirasi bolsun; silər mirasqa ata kəbilə-jəmət boyiqə warislik qilinglar. ⁵⁵ Həlbuki, əgər u zeminda turuwatqanlarni aldinglardin həydiwətmisənglar, ulardin kəlip qəlojanlar qokum kəzünglarəja tikən, bikininglarəja yantək bolup sanjilidu, turojan zemininglarda siləni parakəndə kilidu; ⁵⁶ wə xundak boliduki, Mən əslidə ularəja qandak muamilə kilməqci boləjan bolsam, silərgə xundak muamildə bolimən».

Kanaan zeminining qegrasi

34 ¹ Pərwərdigar Musaoja söz kilip mundak dedi: —

² Sən İsaillaroja söz kilip mundak buyruoqin: «Silər Kanaan zeminiəja kirgən qaoqda, silərgə miras boluxka təksim kilingidiojan zemin Kanaan zemini bolidu; zeminning bekitilgən jay-qegraliri mundak bolidu: —

³ siləning jənub tərəpinglər Zin qəlidin baxlap Edom qegrasiəja takalsun; andin jənub tərəptiki qegranglar «Xor dengizi»ning jənub tərəpining əng ayiojəja yətsun; ⁴ xu yərdin qegranglar «Serik Exək dawini»ning jənub tərəpidin burulup zinoəja ətsun; uning ayioqi toptooəja Qadəx-Barneaning jənubida bolidu; andin u yərdin yənə Həzar-Addarəja berip, Azmonəja tutixidu; ⁵ andin qegra Azmondin burulup mengip, Misir ekiniəja baridu wə dengizəja tutixidu.

⁶ Kün petix tərəptə qegranglar «Uluq dengiz»ning əzi bolidu, yəni uning boyliri bolidu; mana bu siləning kün petix tərəptiki qegranglar bolidu.

⁷ Ximal tərəptiki qegranglar mundak bolidu: — «Uluq dengiz»din baxlap hər teojiojəja pasil siz ilsun; ⁸ pasil siziki Hər teojidin baxlap Hamat eoziəja sozulup, andin qegra Zədədəja tutaxsun; ⁹ qegra yənə Zifronəja ötüp Həzar-Enanda ahirlaxsun; mana bu siləning ximaliy qegranglar bolidu.

¹⁰ Andin xərkiy qegrayinglarning pasil siziki Həzar-Enandin Xefamojəja sizilsun. ¹¹ Bu qegra Xefamdin Ayinning kün qikix tərəpidiki Riblahqa quxidu; andin qegra xu yərdin quxup Kinnərət dengizining dawinidin ötüp kün qikix tərəpkə tutixidu. ¹² Andin qegra təwənləp İordan dəryasini boylap quxup, Xor Dengizəja yətsun. Mana bu qegralar bilən bekitilgən zemininglar bolidu».

33:52 «yukiri jay»lar — əslidə butpəraslər məbudlirioja qokunidiojan, tawap kilidiojan taq qokkiliri katarlik jaylar idi. İsaillər keyinki wəqitlarda xu yərlərdə Pərwərdigaroja ibadət kılattı, biraq uzun ötməylə butpəras həkklərgə əgixip xu yərləni butpəraslik kilidiojan jaylar kiliwaldı. «Law.» 26:30ni wə izahatini kərug.

33:52 Kan. 7:2-26

33:54 Qel. 26:54-65

33:55 Yə. 23:13; Hək. 2:3

34:3 «Xor dengizi» — yənə «Əlük dengiz» dəpmu atilidu.

34:3 Yə. 15:1

34:4 «Serik Exək dawini» — ibraniy tilida «Akrabbim dawini».

34:6 «Uluq dengiz» — hazır «Ottura dengiz» dəp atilidu.

34:8 «Hamat eozi» — yəki «Libo-Hamatqa».

34:11 «Kinnərət dengizi» — yəki «Kinnərət kəli» keyin «Galiliyə dengizi», «Tiberius dengizi» dəpmu atalojan. «Kinnərət»ning mənisi «qiltar» — kəlning xəkli qiltarsimandur.

«Qol-bayawandiki səpər»

¹³ Musa Israillaroğa səz kılıp mundaq dəp buyrudi: — «Mana bu Pərwərdigar tokkuz kəbilə wə yerim kəbiləgə təkdım kılınsun dəp buyruoqan, qək taxlinix arkilik əzünglar warislik kılıdioqan zeminqlar bolidu; ¹⁴ qünki Rubən kəbilisidikilər ata jəməti boyiqə wə Gad kəbilisidikilər ata jəməti boyiqə əz mirasioğa allıkaqan warislik kılıp uni igiligən, Manassəhning yerim kəbilisimu əz mirasioğa warislik kılıp uni igiligən; ¹⁵ Bu ikki kəbilə wə yerim kəbilə Yerihoqing udulida, İordan dəryasining xərkij kiroqikidiki kün qikix tərəptə əz miraslrini elip boləqan».

Zeminni təksim kılıxkə nazarət kילוquqi hadimlar

¹⁶ Pərwərdigar Musaoğa səz kılıp mundaq dedi: — ¹⁷ Təwəndikilər zeminni silərgə təksim kılıp bərgüqilərlə isimlik: — Kəhinq Əliazar wə Nunning oqlı Yəxua. ¹⁸ Silərmu yənə zemin təksim kılıxkə yərdəmləxix üqün hər kəbilidin birdin əmir tallap beringlar.

¹⁹ Bularinq ismi mundaq: — Yəhuda kəbilisidin Yəfunnəhning oqlı Kaləb. ²⁰ Ximeon kəbilisidikilərdin Ammihudning oqlı Xəmuəl. ²¹ Binyamin kəbilisidin Kislonning oqlı Əlidad. ²² Dan kəbilisidikilərdin Yəqlining oqlı, əmir Bukki idi. ²³ Yüsüpning əwladlrinin: — Manassəh kəbilisidikilərdin Əfodning oqlı əmir Hənniyəl ²⁴ həm Əfraim kəbilisidikilərdin Xiftanning oqlı əmir Kəmuəl. ²⁵ Zəbulun kəbilisidikilərdin Parnəkning oqlı əmir Əlizafan; ²⁶ İsakar kəbilisidikilərdin Azzanning oqlı əmir Paltiyəl; ²⁷ Axir kəbilisidikilərdin Xəlomining oqlı əmir Ahihud; ²⁸ Naftali kəbilisidikilərdin Ammihudning oqlı əmir Pədaheəl idi.

²⁹ Mana bular Pərwərdigar əmr kılıp Israillaroğa Kanaan zeminidiki miraslrini təksim kılıxkə bektənlər idi.

Lawiylarinq xəhərliri

35 ¹ Pərwərdigar Yerihoqing udulida, İordan dəryasining boyidiki Moab tüzəngliklrində Musaoğa səz kılıp mundaq dedi: —

² Sən Israillaroğa mundaq əmr kıl, ular miras kılıp erixkən zemindiki bəzi xəhərlərin Lawiylarinq olturuxioğa bərsun; u xəhərlərlərin əpərisidiki yaylaqlarınımı Lawiylaroğa bərsun. ³ Xundak kılıp ularinq turidioqan xəhərliri bolidu wə xu xəhərlərgə təwə yaylaqlaroğa ularinq qarpayliri, baxkə mal-mülükliri həm də barlıq həywanliri orunlasturulidu.

⁴ Silər Lawiylaroğa beridioqan xəhərlərdiki yaylaqlar sepilidin baxlap həsabləqanda ming gəz bolsun. ⁵ Silər yənə xəhər sirtidin kün qikix tərəpkə qarap ikki ming gəz, jənub tərəpkə qarap ikki ming gəz, kün petix tərəpkə qarap ikki ming gəz, ximal tərəpkə qarap ikki ming gəz əlqənglar, xəhər otturida bolsun; xəhərlər ətrapidiki muxu yərlər ular üqün yaylaqlar bolsun. ⁶ Silər Lawiylaroğa bərgən xəhərlər iqidə altə xəhər «panahlik xəhiri» bolsun; silər xularni adəm əltürüp kəyoqan kixilərləning xu xəhərlərgə kəqip beriwəlixioğa bikitinglar; bulardın baxkə ularoğa yənə kirik ikki xəhər beringlar. ⁷ Silər Lawiylaroğa beridioqan xəhərlər jəmiy kirik səkkiz bolup, xu xəhərlər bilən ularoğa təwə yaylaqlar ularoğa berilsun. ⁸ Silər ularoğa beridioqan xu xəhərlər İsaillər miras kילוqan təwəliklərdin bolsun; adimi kəprək boləqanlardın

34:17 Yə. 14:1

34:19 «Yəhuda Yəhuda kəbilisidin» — yaki «Yəhuda kəbilisi üqün».

34:20 «Xəmuəl» — yaki «Samuil».

35:2 Yə. 21:2

35:4 «gəz» — Məkəddəs Kitabta ixtiləlgən «gəz»ni bəlkim bir «jəynək» deyixkə toqra kelidu — yəni adəmning jəynikidin barmaklrininə uqioqə boləqan arilik (təhmən 45 santimetr).

35:5 «ayətninq xərhə» — muxu ayəttiki «ikki ming gəz» bəlkim xu yaylaqlarinq uzunluqi boluxi mumkin. Demək, Lawiylarinq ular turidioqan xəhər ətrapida ularoğa yaylık kılıp ayriləqan tət parqə yeri bar idi; hər bir parqə yər sepiləq yəndəx bolup, uzunluqi ikki ming gəz, kəngliki bir ming gəz kələtti.

35:6 «qüxəngisi» — təwəndiki 10-34-ayətlərdiki qanunni kərləng.

35:6 Yə. 21:21

«Qel-bayawandiki səpər»

keprək, adimi azrak bolojanlardin azrak elinglar; hər bir kəbilə əzizə təksim kılinojan miraşka
asasən xəhərlərdin bəzilirini elip Lawiylaroja təksim kılıp bərsun..

Panahlik xəhirliri

«Kənan» 19:1-13; «Yəxua» 20:1-9ni kəring

⁹ Pərwərdigar Musağa səz kılıp mundaq dedi: —

¹⁰ Sən Israillaroja mundaq degin: «Silər İordan dəryasidin etüp Kənaan zeminiə kirgininglarda,»

¹¹ tasadipiylikdən adəm öltürüp qoyojanlarning panahlinixi üçün keqip beriwelixoja birnəqqə xəhər tallap bekitinglar.¹² Xundak kıləanda bu xəhərlər adəm öltürgüqi taki jamaət aldida sorakka tartiloquə, kisasarning öltürüp qoyuxidin panahlinidə olan xəhərlər bolidu..¹³ Silər bekitkən bu xəhərlər silərgə panahlinidə olan altə xəhər bolidu.¹⁴ Panahlik xəhəri üçün İordan dəryasining kün qikix tərpidə üq xəhər, Kənaan zemindimu üq xəhərnı ayrip qoyunglar..¹⁵ Bu altə xəhər Israillar, yat əldikilər wə ularning arisida arilixip olturojan musapirlar üçün panahlik xəhərliri bolsun; tasadipiylikdən adəm öltürüp qoyojan hər bir kixi xu yərlərgə keqixka bolidu.

¹⁶ — Əgər biraw tēmür əswab bilən urup adəm öltürüp qoyojan bolsa, u kəstən adəm öltürgən qatıl bolidu; kəstən adəm öltürgüqi jəzmən öltürülüxi kerək.¹⁷ Əgər biraw kəl kəturüp adəm öltürgüdək tax bilən urup adəm öltürüp qoyojan bolsa, u kəstən adəm öltürgən qatıl bolidu; kəstən adəm öltürgüqi jəzmən öltürülüxi kerək.¹⁸ Əgər biraw adəm öltürgüdək kaltək bilən urup adəm öltürüp qoyojan bolsa, u kəstən adəm öltürgən qatıl bolidu; kəstən adəm öltürgüqi jəzmən öltürülüxi kerək.¹⁹ Kənan kisas aloquqi kixi xu qatılını öltürsun; u qatılını uqratqan yeridə öltürsun.²⁰ Əgər biraw eqmənlik bilən birsini ittirip yikitiwetip yaki məküp turup birər nərsə etip öltürüp qoyojan bolsa, yaki eqəkixip muxt bilən urup öltürüp qoyojan bolsa, adəm uroquqi jəzmən öltürülüxi kerək, qünki u qatıl bolidu; kənan kisas aloquqi kixi qatılını uqriəjan yərdə öltürüwətsun.

²² Ləkin u adəmning eqi yok, tasadipiy ittiriwetix yaki məxsətsizlə birər nərsə etip, yaki adəm öltürgüdək hərəkəndək bir taxni adəmni kərməy etip selip, adəm öltürüp qoyojan bolsa, uning əslidə uningə heqkəndək eqi bolmisa, uningə ziyankəxlik kılax niyitimu bolmisa;²⁴ bundak əhwalda, jamaət xu kənan-həkümlərgə asasən adəm öltürgüqi bilən kənan kisas aloquqi otturisida kesim kilsun.²⁵ Jamaət tasadipiy adəm öltürüp qoyojanını kənan kisas aloquqi kixining kəlidin jəzmən kütəzuwəlsun; ular uni keqip beriwəlojan panahlik xəhərigə amanesən kəyturup bərsun; andin mukəddəs may bilən məsihləngən bax kəhin ölüp kətküqə u xu xəhərdə tursun.²⁶ Ləkin tasadipiylikdən adəm öltürüp qoyojan kixi əgər keqip beriwəlojan panahlik xəhərinin təwəsindən qikip kətkən bolsa,²⁷ xundakla kənan kisas aloquqi kixi uni panahlik xəhərinin pasillirining sirtida uqritip kəlip öltürüwətkən bolsa, undakta kənan kisas aloquqi kənan təküx gunəhını tartmaydu;²⁸ qünki tasadipiylikdən adəm öltürüp qoyojan kixi əslidə bax kəhin ölüp kətküqə panahlik xəhəridə turuxi kerək idi; bax kəhin ölüp kətkəndin keyin öz təwəliki boləjan zeminoja kəytip barsa bolidu.

35:8 «panahlik xəhərliri» — Lawiylar yəloz bu xəhərlərdə turojan əməs; biraq bəlkim əzliri xu xəhərlərdin turuxka haliojan əylərnı ətrəptiki kəbilidikilərdin əwwal tallax həküqi boluxi mumkin. Məsələn, «Hək.» 9:1də «Xəkəm» (Lawiylarning bir xəhəri)də yənə «Abimələk wə kərinəxliri» turattı.

35:10 Kənan. 19:2; Yə. 20:2

35:12 «Kisas kar» yaki «kisas aloquqi» — (İbraniy tilidə «goel») muxu yərdə öltürülgüqining yekin bir tuəqinini kərsitidu. Birsı baxka birsini (məyli kəstən yaki kəstən bolmisun) öltürgən bolsa, öltürülgüqining ailisidin birsı «kənan kisası alimən» değan bir kixi öltürüqününə kəninı elix həküqi bar idi. «Panahlik xəhərlər» değan nizam-tüzüm öltürüx inxing qatillik yaki tasadipiylikdən boləjanlıqını enikləxka yitərlək wəqit bolsun değan məxsət bilən bekitilən. «Goel» toqruluk yənə «Ayup» 19:25 wə izahətini kəring.

35:14 Kənan. 4:41; Yə. 20:8

35:20 Kənan. 19:11

35:22 «məxsətsizlə» — İbraniy tilidə «meküngen həlda əməs bolup...».

²⁹ — Bular silər turuxluk həmmə yərdə əwladmu-əwlad kanun-bəlgilimilər bolsun.

³⁰ Baxka birsini öltürgən katilni bolsa, birnəqqə guwahqining guwahlikidin keyin andin öltürüxkə bolidu; lekin pəkət birla guwahqining guwahliki bolsa, u uni öltürüxning səwəbi bolmaydu..

³¹ Ölümgə layik gunah ötküzgənlərgə, yəni kəstən adəm öltürgənlər üqün silər heqkəndək tələm pulini kət'iy qəbul qilmanglar; undək kixi jəzmən öltürülüxi kerək.³² Xuningdək panahlik xəhərgə qeqip beriwaləqan kixi üqün bax kahin əlöp ketixitin ilgiri öz yerigə kaytip keliwelixioja heqkəndək tələm pulini kət'iy qəbul qilmanglar.

³³ Xundək kılsanglar, əzünglar turojan zeminni buləjojan bolmaysilər, qünki qan zeminni buləjaydu; zeminda təkülgən qanoja dəl xu qanni təkən kixining öz kənidin baxka heqkəndək kafarət kəltürüxkə bolmaydu.³⁴ Əzünglar olturojan zeminni, yəni Mən Özüm makan kılojan zeminni buləjimanglar; qünki Mən Pərwərdigar Israillər arisida makan tutquqidurmən.

Ayal mirashorning turmux kuruxi toqrisidiki nizam

36¹ Yüsüp əwladlirining jəmətliridin Manassəhning nəwrisi, Makirning oqlı Gileadning əwladlirining jəmət baxlikliri Musa və Israillarning kattiliri boləqan əmirlərnin aldioja kelip mundaq dedi: —² «Pərwərdigar ilgiri oqjaməja qək taxlap zeminni Israil həlkigə miras kilip təksim kilip berixni buyruəqan; oqjammı Pərwərdigarning qerindiximiz Zəlofihadning mirasini uning qizlirioja təksim kilip berix toqrisidiki buyruqinimu aləqan..³ Lekin, ular Israillarning baxka qəbilisidikilərgə yatlik bolup kətsə, ularning mirasimu ata-bowilirimizning mirasidin qikip ularning ərlirining qəbilisining mirasioja qoxulup ketidu; undək boləqanda biz qək taxlap erixkən miras tügəydu.⁴ Israillarning «azadlik yili» kəlgəndə ularning mirasi ularning ərlirining qəbilisining mirasioja qoxulup ketidu; bundək boləqanda ularning mirasi bizning ata-bowilirimizning mirasidin elip ketilidu»..

⁵ Musa Pərwərdigarning səzi boyiqə Israilləroja səz kilip mundaq əmr kilip: — Yüsüp qəbilisidikilər toqra eytidu.⁶ Zəlofihadning qizliri toqrisida Pərwərdigarning buyruəqini mundaq: «Ular əzliri haliojan ərgə yatlik bolsa boluweridu, lekin öz jəməti, öz ata qəbilisidin boləqan birigə yatlik boluxi kerək.⁷ Xundək boləqanda Israillarning mirasi bir qəbilidin yənə bir qəbiligə yetkilip kətməydu; Israillarning hərbiəri öz ata-bowilirining qəbilisining mirasini qing tutup qoyup bərməsliki kerək.⁸ Israillarning hərbiəri öz ata-bowilirining mirasini igiləx üqün Israil qəbililiridin miraska warislik kılojan hərbiəri qiz-ayal öz ata-bowilirining qəbilisidin boləqan birsigə yatlik boluxi kerək.⁹ Muxundək boləqanda, Israillarning mirasi bir qəbilidin yənə bir qəbiligə yetkilip kətməydu; qünki Israil qəbililiri öz mirasini qolidin bərməsliki kerək, — dedi.

¹⁰ Pərwərdigar Musəja qandək əmr kılojan bolsa, Zəlofihadning qizlirimu xundək kildi.

¹¹ Zəlofihadning qizliridin Maqlah, Tirzah, Həqlah, Milkah və Noahlar öz təqilirining oqullirioja yatlik boldi..¹² Ular Yüsüpnin oqlı Manassəhning əwladlirining jəmətidikilərgə yatlik boldi; ularning mirasi yənəla atisining qəbilisi iqidə qaldi.

¹³ Bular Pərwərdigar Yerihoynin udulida, İordan dəryasining boyidiki Moab tüzəngliklirida Musaning wasitisi bilən Israilləroja buyruəqan əmrlər və həkümlərdur.

35:30 Qan. 17:6; 19:15

36:2 Qol. 26:55, 56; 27:7; 33:54; Yə. 17:3, 4

36:4 «azadlik yili» — əslida ibraniy tilida «buroja (qelix) yili» dəp atilatti. Keyin, uning qüxəncisi tezla «azadlik yili», «xadlik yili» degəngə əzgərdi. «Law.» 25-bab, bolupmu 25:10 və izahatini kəring.

36:11 Qol. 27:1

Koxumqə söz

Biz «Qel-bayawandiki səpər»din kaysi sawak, kaysi ibrətlərni alimiz?

«Kirix sez»imizdə eytkinimizdək, «Qel-bayawandiki səpər» degən kitab Hudaning tohtawsiz kərsətkən xapaətliri wə mejişilik təminləxlirigə muhalip kelidioqan xükürsizlik, ixənqşizlik wə asiylıknı hatiriligən bir tarihtur. Buningdin Israilning axu dəwridiki adəmlərni ziyadə rəzil yaki xu dəwrni intayin kəbih bir dəwr ikən, heqbolmioqanda biz ulardin yaxhikənmiz, degən hulasigə keləmduk?

Biz xundak bir hulasigə kət'iy kəlməslikimiz kerək. Kim bilidu, biz ohxax əhwallar astida nemə ixlarnı kılattukkin? Dərwəka, biz Yərəmiya Pəyoqəmbərning təlimidin xundak qüxinimiz kerəkki, «**Kəlb həmmidin aldamqi, uning dawasi yoxtur. Kimmu uni qüxinəlisun?**» («Yər.» 17:9). Israil öz gunahıda kərüginidə baxka insanlardin bəttər bolqan əməs, bəki «Hudaning kanun-əmlirining sinaxliri wə təkxürüxliri astida (pax kilinoqan) insaniyətning bir əwrixisi bolqan, halas» deginimiz tüzük. Ularning kənglidə yoxurun bolup kəlgən nuroqun gunah wə ixənqşizlik əslidə bar idi, xundakla «normal əhwalda» ular dawamlıq yoxurun qalatti; Hudaning Israiloqa tapxuroqan kanun əmliri bolsa xu yoxurun gunah wə ixənqşizlikni pax kilix koralı bolqan, halas («Rim.» 7:13, «Gal.» 3:24-25). Əgər Hudaning heqqandak siniki bolmisa, muxundak gunahlar yoxurun kəliweridu, əlwəttə. Ularning pəjilək tarihidin paydilinip, hərberimiz əzimizning gunahkar təbiitimizning Israil həlkining ixlirida əks etilgənlikini biliximiz kerək.

Kədimki zamandiki bir alim mundak dedi: — «Huda üqün Öz həlkini Misirdin qikirix asan gəp, lekin Öz həlkining kəlbidin Misirni qikirix (Misiroqa baqlıq arzu-həwəslər, gunahlar wə butpərəslikni qikirix) intayin təs boldi!». Öz həlkini Misirdin kütquzuxta pəkət jismani y mejişilərlə kerək idi. Lekin kəlbimiz, rohimizni əzgərtip paklap sap kilix rohiy mejişidindur; buning əməlgə exixida Rəb Əysa Məsihning əlüxi wə əlumdin tirilixi kerək idi. Hudaqə ming təxəkkur, bu uluq ix barlıq etiqad kılqanlar üqün əməlgə axuruloqan reallıktur!

Etiqad kılqan bolsak, rosul Pawlusning məzkur kitabta hatiriləngən wəqələr üstidə tohtaloqan səzlırigə kəngül bələyli: —

«Qünki, i kərindaxlar, mən silərnin ata-bowilirimizning həmmisining bulut astida yürgənlikidin wə həmmisining dengizdin ətup mangoanlıkidin həwərsiz yürxünlərnı halımaymən; ularning həmmisi bulutta həm dengizdə Musaning yetəkqilikigə qəmüldürülgən; ularning həmmisi ohxax rohiy taamni yegən, həmmisi ohxax rohiy iqmlikni iqkən; qünki ular əzlırigə həmrəh bolup əgixip yürgən rohiy uyultaxtin iqətti (əməliyəttə, muxu uyultax Məsihning Əzi idi); xundaktımu, Huda ularning kəpinqisidin razi bolmioqanidi; qünki Hudaning jazasi bilən «ularning jəsətliri qel-bayawanda qeqilip kəloqan».

Əmma bu ixlər ularning bexioqa bizlərgə misal-bexarət bolsun üqün qüxkənidi; buningdin məqsət bizning ularning yaman ixləroqa həwəs kılqinidək həwəs kılmaslıqımız üqündur. Silər yənə ularning bəzilirigə ohxax butka qokunidioqanlardin bolmanglar; bular toqruluk: «həlk yəp-iqixkə ulturdi, andin kəyp-sapaqə turdi» dəp pütülgən. Biz yənə ularning bəzilirining buzukluk kılqinidək buzukluk kılmayli; qünki xu wəjidin ulardin yigirmə üq ming kixi bir

«Qol-bayawandiki səpər»

kündila oldi. Yənə ularning bəzilirining Məsihni siniqinidək Məsihni sinimayli; qünki xu səwəbtin ular yılanlar qeqixi bilən həlak boldi. Yənə ularning bəziliri aqrinoqandək aqrinip kaxximanglar — nətijədə, ular jan aloquqi pərixte tərpidin oltürüldi. Əmdi bu wəqələarning həmmisi ularning bexioqa bexarətlik misallar süpitidə qüxkən wə ahirkı zamanlar beximizioqa keliwatқан bizləarning ulardin sawak-ibrət eliximiz üqün hatiriləngənidi. Xuning bilən «Mən qing tirəp turmaqtimən» degən kixi özining yikilip ketixidin həzi bolsun!» («1Kor.» 10:1-12).

Zina kildi dəp ərz kılinoqan ayalni «lənət kəltüridioqan ələm süyi» bilən sinax usuli wə nizamida (5:11-31) — barawərsizlik barmu-yok?

Bəzilər bu nizam bəlgilimini oqup: «Nemixkə bundak sinax pəkət ayal kixilərgila ixlitilgən? Ayal kixi əz eri toqruluk «U zina kildi» dəp gumanlanoqan bolsa, bu sinax usulini nemixkə ərgə tətbikləxkə bolmaydu» dəp oylixı mumkin.

Əməliyəttə bolsa bu soal «Təwrat-Injiloqa اساسən, ər-ayallik munasiwət qandak boluxı kerək?» degən tehimu kəng soalning bir qismidur; muxu yərdə biz uningioqa pəkət bir qismən jawab berəliximiz mumkin. Həmmidin awwal xuni enik bayan kılıximiz kerəkki, Təwrat həm Injildiki təlimgə اساسən «Ayal kixi ər kixining bir hil təəlluqati, halas», degən uqum kət'iy qətkə kəkilidu. Kız-ayal kixining salaħiyiti wə kımmiti Musaqqa qüxürülgən mukəddəs qanun aldida, Injildiki təlim aldida ər kixiningkıgə op'ohxax. Məsılən, Təwrat boyiqə ayal kixini oltürgən qatıl wə ər kixini oltürgən qatıl ohxaxla ələm jazasını tartatti.

Injilda ər-hotunluk toqrisidiki berilgən təlim boyiqə ayal kixi Məsihgə əgixəy desə, birinqi məs'uliyiti Rəbning Əzigə boysunux, ikkinqidin erigə boysunuxur; erigə boysunmaslıkning pəkət bir toqra səwəbi bar; mubada eri əzidin birər naəhlak yaki səmiməyətisizlik kılıxni tələp kılsa, undakta u boysunmaydu. Baxkə normal əhwallarda boysunux uning burqidur. Bu ixlar biz «Korintlıqlarqqa»(1)»diki izaħatlar wə «koxumqə sez»də səl təpsiliyraq tohtilimiz. Mana bu həzirki soaldin kəngrək soaldur.

Muxu yərdə **«kəroqix kəltürgüqi ələm süyi»** degən məsilidə ikkinqi bir məsilini, yəni Musa Pəyoqəmbərnıng wasitisi bilən tapxuruloqan qanunning məksiti wə qəklimiliri toqruluk bir məsilini uqritimiz. Məsılən, Injilda Rəbbimiz Əzigə əgəxkənlərgə, ər-hotunluk toqruluk pəkət wapəsizlik, buzukluk kılıx səwəbidin baxkə, əz jorisioqa talak berixkə bolmaydu, dəp təlim beridu. Xunga Pəriysilər buni bilip uningdin **«Undakta, Musa Pəyoqəmbər nemə üqün Təwrat qanunida ər kixi əz ayaloqa talak hetini bərsila, uni qoyuwetixkə bolidu, dəp buyruoqan?»** — dəp soraxti. Jawabən Rəbbimiz Təwrattiki qanunning qəklimilirini tiloqa elip mundaq dedi: —

«Tax yürəklikinglardin Musa Pəyoqəmbər ayalliringlarnı talak kılıxkə ruhsət kıloqan; lekin ələmning baxlimida bundak əməs idi» («Matta» 19:8).

Mukəddəs qanun Musa Pəyoqəmbərnıng wasitisi bilən tapxuruloqan qaoqda Hudaning Məsihdə boloqan toluq nıjati tehi nazil kılinoqan əməs — xu qaoqda Məsih tehi əlmigəqkə, Mukəddəs Roh tehi kəlmigən. Biz həzir baxkığə bir dəwrədə bolup, Hudaning xapaətlik Rohi etiqad kıloquqılarda ixligəqkə: **«Hudaning güzəl həhıxi boyiqə silərnıng iradə tiklixinglarqqa wə uni əməlgə axuruxunglarda iqinglarda ixliguqi Uning Əzidu»** («Fil.» 2:13). Etiqad kılsaq, Huda bizdin **«tax yürək»**imizni elip taxlap bizgə **«məhriban bir kəlb»** ata kılidu («Əz.» 11:19, 36:26). Xuning bilən Hudaoqa ming təxəkkur, uning barlik, toluq əmlirigə əməl kılıxkə küq-qudritimiz bardur.

«Qel-bayawandiki səpər»

Həlbuki, Huda Musa arxilik xü qanunni tapxuroqan Israil xundak əməs idi. Huda ularning qəlbirining kəttiklikini obdan bilətti; ər kixilərgimu ohxax bir sinak usuli bekitilgən bolsa tolimu adil bolatti, lekin u xundak bekitkən bolsimu, Israil ohxaxla xundak bəlgilimigə kət'iy riayə kilmaytti wə yaki uni burap barlik mənisini wə məzmünini uningdin məhrum kildioqanlikini obdan bilətti («Zəbur» 119:126, «Markus» 7:13). Kəp səwəblər iqidə mana bu xundak bəlgilimə berilmigənlikning addiy bir səwəbi bolidu.

Gərqə ayal kixilərgə baolanoqan 5:11-31də tapxuruloqan bəlgilimə yukirida eytkinimizdək qəklilik boləqini bilən, uningda Hudaning danalığı tolimu küqlük idi. Qünki bu bəlgilimə ayal kixilərnı ə-ayallıq otturisdiki əng zəhərlik wə hətərlik amillardin biri boləqan həsəthorluqtin, xundakla həsəthorluqtin daim qikidioqan zorawanlik muamilidin qooqdax tədbiri idi. Pərwərdigarning xapaıti həm wədisidə turoqanliqioqə tolimu ixəngən ihlasman bir ayal kixi adalətsizliktin «zina kıləqan» dəp ərz kılənoqan bolsa, əzi xundak bir sinakni etküzsun dəp tələp kılatti. Uning eri rət kılsa («**kündaxlik «axlik hədiyəsi»**» üqün un qıkarəuqi xü ər kixi bolatti, əlwəttə) undakta uning ayali xəhərdiki aqsakal-sotqılardin erining xikayətni tohtitixini tələp kılatti. Mubada ər kixi: «Way-wuy, qəldiki azrak topa arilaxkan suni iqqəngə, uningəqə heq ziyan yətməydu, bu sinak hesablanmaydu!» desə, undakta u əzining Hudaəqə ixənmgüqi kəpir ikənlikini ispatlıəqan bolidu. Qünki Huda Əzi bekitkən sinakqə «kimning gunahı bar, kimning gunahı yoklugini ispatlaymən» degən wədisini qəxkanıdi.

Musa Pəyoqəmbər su qikirix üqün qoram taxni uroqanda, Huda uni əyibləp: «Meni jamaətning aldida mukəddəs dəp hərmətlimidinglar» dəp, uning gunahioqə bərgən jaza nemixkə xundak kəttik boldi? («Qel.» 20:1-13)

Biz bu ixni hatiriligən munu ayətlərnı kəytidin okuyli: —

«Pərwərdigar Musaqə səz kılıp mundaq dedi: — Həsini qolungəqə al, andin sən akang Hərun bilən birliktə jamaətni yioqıp, ularning kəz aldidila qoram taxkə buyruk kıl; xundak kilsang qoram tax əz süyini qikiridu; xü yol bilən sən ularəqə su qikirip, jamaət wə qarpayliri iqidioqan su berisən.

Xuning bilən Musa Pərwərdigarning əmri boyiqə Pərwərdigarning huzuridin həsini aldi. Musa bilən Hərun ikkisi jamaətni qoram taxning aldioqə yioqıdi wə Musa ularəqə: — Gəpimgə kulak selinglar, i asiylar! Biz silərgə bu qoram taxtin su qikirip berəylimu?! — dedi. Andin Musa həsini bilən qoram taxni ikki kətim uruwıdi, nəhayiti kəp su ekıp qikti, sudin jamaətmu, qarwa qarpaylarmu iqixti. Pərwərdigar Musa bilən Hərunəqə: —

Silər Manga ixənməy, Israıllar aldida Meni mukəddəs dəp hərmətlimigininglar üqün, silərnıng bu jamaətni Mən ularəqə təkdım kılıp bərgən zeminoqə baxlap kırıxinglarəqə yol qoymaymən, — dedi».

Musa Pəyoqəmbər muxu yərdə kəysi tərəplərdə Pərwərdigarəqə itaətsizlik kıləqan? Biringidin, Huda («Mis.» 17:6də hatiriləngən) ilgiriki xuningəqə ohxap ketidioqan bir əhwal astida uningəqə «**Qoram taxni uroqın**» degən əməs, bəlkı «**Uningəqə səz kıləqın**» dəp buyruəqan. Musa undak kilmıdi. Buningəqə qarap Huda uningəqə «**Silər Manga ixənmidinglar**» dəp əyiblıdi.

«Qol-bayawandiki səpər»

Ikkinqidin, gərqə həlk xundak kaxxap aqrinojan wə Əzidin gumanlanojan bolsimu, mukəddəs yazmildarin kariojanda Huda xu wəqıttə ularoja ojaəzəpləngən əməs. Gərqə xundak bolsimu, ləkin Musa əzi ojaəzəpləndi («Zəb.» 106:32).

Uning üstigə Pərwərdigarning: «**Silər Manga ixənməy, Israillar aldida Meni mukəddəs dəp hərmətlimigənsilər**» degən səzliridin kariojanda Musaning itaətsizlikidə yukirikı ikki ixtin tehimu eoqır bir gunahı bolojan boluxi kerək. Bu səzlər Musa bilən Hərunoja eytilojan, bolupmu Musani kərsitixi kerək. Əmdi Pərwərdigarni «**mukəddəs dəp hərmətləx**» degən uqumning nemə ikənlikini soriximiz kerək. Təwratning baxkə yərliridə kərsətkinimizdək, «mukəddəs» degənni birnəqqə təəpliri bardur. Hudaning Əz xəhsidə barlik yaratkən məwjudatlıridin mutlək üstün qəndəktur bir hil saplik, paklik, mukəmməllik bardur, U hərdaim «ayrim» turidu. U Yəxaya Pəyoqəmbərgə məbudlar toqruluk gəp kijoqanda:

«**Mən Pərwərdigardurmən; mening namim xudur;**
Xan-xəripimni baxkə birsigə,
Yaki Manga təwə bolojan mədhijini oyulojan məbudlaroja bərməymən» degən («Yəx.» 42:8).

Butlarni qətkə kəkidiəjan bu səz Hudaning xan-xəripini Əziningki kılmaqci bolojan insanlarnimu ohxax qətkə kəkidi. Mukəddəs Roh Huda kijoqan uluq ixlarni insanlarning «Mən kijoqan» degəndə məorulukioja kət'iy yol koymaydu. Ləkin bizning kəzkariximizqə Musa Pəyoqəmbər muxu yərdə dəl xu ixni kijoqan ohxaydu. U: «**Gepimğə kulək selinglar, i asiylar! Biz silərgə bu qoram taxtin su qikirip bəryəlimu?!**» dedi.

U qəndəksigə: — (1) əzi bilən Hərunlarni «su bərgüqilər» dəp kərsətsun? (2) əzini wə bəlkim Hərunnimu Hudaning Əzigə xerik kili «biz» desun? Bu «xerik kilix» kupurluk gunahı əməsmu? Mana bu, Musa wə Hərunning «**Meni mukəddəs dəp hərmətlimigən**» liki idi.

Rohiy yetəkqilik məs'uliyiti barlar Hudaning padisi bolojan addiy məmin bəndiliri bilən selixturulojanda, Huda təripidin eoqırrək jəzə-tərbiyilərnə kəridu («Yək.» 13:1). Xu jəzə-tərbiyilərnə bir kismi bəzi wəqıtlarda Hudaning kəziliri putlaxturulmasliki üqün ularning kəz aldida qüxüirilidu. Muxu yərdimu xundak. Musaning naqar ülgisi bilən Israillar gunahkə patkuzulmasliki üqün, Pəyoqəmbər oquq jəzəlinidu.

Gərqə xu wəqıttə Musəoja zeminoja kirixkə yol kəyulmiojan bolsimu, Huda keyin uning kənglidiki tələp-təxnəni ijabət kijoqan. Bir ming bəx yüz yildin keyin Musaning rohi «**julalıktə kərünüx**» teqi (bəlkim Pələstindiki «Hərmən teqi»)da Məsih Əysəning Əzi bilən kəruxtürüldi. Xübhəsiszki, xu qəoqda Musa həliojan bolsa, u Huda wədə kijoqan zeminoja yaxxi kəriwaləjan bolatti. Əmma barlik xəripi iqidə kərunğən Hudaning Əz Oqlı bilən robiro didarlıxix həm sirdixixtək kimmətlək pürsətkə muyəssər boləqəqə, bizningə xu qəoqda uning xu zeminoja kəroqusi yək dəyərlik boluximu mumkin idi («Məttə» 17:1-13, «Mərkus» 9:1-12, «Luğa» 9:26-36).

«**Hudaəja xan-xərap bərməslik**» tiki yənə bir kərkunluk misal «Ros.» 12:21-23də uqraydu.

(22-24-bablar) Beorning oqli Balaam — U kim? Huda uni nemixka xundak eoqir jazalidi?

Balaamning tarihi, Balak Padixahning uni Israillarni qaroxax uqun yallioqini Təwrattiki əng oqlitə bayanlardin biri boluxi kerək. Uningda birinqi sir — Balaam əzidur, — U zadi kəndək adəm?

«Yəxua» 13:22də Balaam «palqi» dəp atilidu. U pəyoqəmbər əməs, bəlki butpərəslər uqun pal-dəm salidioqan sehırgər idi. Xu dəwrđiki butpərəslərləning kəzkarixiqə, hərhil ilahlarınq öz təsir dairisi yaki baxquridioqan zemini boləqan (kəp yərlərdə hənzularning tutqan buddizmi dəl xundak uqumdidur); həlklərləning karixiqə, Balaamdək bir küqlük palqi hərhil ilahlarəqə təsir kərsitələydu, dəp oylaytti. Birsı baxqılarnı qarəxaxnı yaki baxqılarəqə təsir kərsitixni oylisa, xu kixiqə panah yaki muhəpizəti boləqan ilah bilən alakə kılıp, xu ilahni xundak kılıxka mayil kılıx kerək; bolmisa qarəxax yoli karəqə kəlməytti. «Mayil kılıx» jəryani tərlük haywanlarnı kurbanlık kılıx, xundakla Balaam toqrisidiki bayanda oquəonimizdək (23:1-4ni kərləng), xuni kılıxta muwapik jayni tepix kerək idi. Balaam Israilning Hudasi Pərwərdigar ikənlikini obdan bilətti, xunga u Israilni qarəqap pul tapmaqci bolsa, Pərwərdigarnı xu ixni kılıxka mayil kılıx kerək dəp qūxinətti. Balaamning tarihidin karəqəanda, u dəsləptə Pərwərdigarnı kəpligən ilahlarınq iqidiki birsi halas, dəp bilgən; uning asman-zeminni yaratqan Pərwərdigardin baxka həqkəndək ilahning yəqluqi toqrisida həwiri yəql idi. Injilda ayan kılinoqandək, Pərwərdigardin baxka «ilahlar» bolsa, pəkət adəmlərnı əzlrigə ilah sūpitidə qəqunuxka aldaydioqan jinlardin ibarət, əlwəttə. Dərwəkə Balaam Israilni qarəqaxtiki yolni izdiginidə, u tezla Pərwərdigarning birdinbir «ilahlarınq ilahı» ikənlikini tonup yətkənidi (22:18də u «Pərwərdigar Hudaıym» dəydu).

Balakning əqliliri ikkinqi kətim uni əkelixkə barəqanda (arilik 150 kilometr idi) Huda uni sinaydu. U yənə bir kətim Israilni qarəqax yolni izdəmdu-yəql? Huda allıqəqan uningəqə Israil həlkinı qarəqaxka bolmaydioqanlıkini roxən ayan kıləqəndin keyin, u dərwəkə yənıla Hudadin yənə xu ix toqıruluk soraydu. Bu ixtin keyin uning öz əqəzidin munu səzlər qıqıdu: **«Huda insan əməstur, U yaləqan eytmaydu, yaki adəm balisimu əməstur, puxayman kılmaydu»** (23:19). Uning xuni bilip turup Hudadin qarəqax yolni sorixi Hudaning əqəzipini kəzoqaydu; əmma Huda uningəqə ijazət tərikisidə: **«U kixilər seni təklip kılıp kəlgən bolsa, ular bilən billə barəqin, ləkin sən Mening sanga eytidioqanlirim boyiqə ix kılıxing kerək»** — dəydu. Huda əməliyəttə uni wə Balakni oquk jazalap, Əz kudritini, xundakla Israiləqə boləqan muhəbbitini kərsətməkci idi. Xunga bu pəkət bir ijazət, əmr əməs idi. Puləqə kəzi kızırip, əz mənəpə'itini kəzləp Hudadin: «Əz niyitingdin yanəqaysən» dəp tiləx intayin hətərlık ix bolidu. Qūnki Balaamning kənglidə pulpərəsliktin baxka həqkəndək nərsə yəql idi. U Hudaning hizmətkari əməs. Xunga Injil bizgə **«Balaamning yoli»** («2Pet.» 2:15) wə **«Balaamning azəqan yoli»** («Yəh.» 11) toqıruluk kəttik əqəqlənduridu. Muxu «yol» «Hudaning yolida məngimə» dəp turup, pul-mənəpəətnı kəzləxtin baxka nərsə əməstur. Bundək yolda mēngix Rəbbimizning nəziridə intayin eoqir gənəql bolidu. Xuning bilən Pərwərdigarning Pərixtsisi Balaam Balak bilən kərluxkə ketiwatqinida, uning exikini zuwanəqə kəltürüp, Balaamning xu gənəqlini kəttik əyibləydu. Bu wəkə arkilik Balaam Hudaning uningəqə «Exikingning rohiy kəzliri bar, ləkin seningdə yəql!» degəndək əqəqlini kəbul kılıxi kerək idi (exək Pərwərdigarning Pərixtsisini kəridu, Baalam kərməydu).

Balaam Balak təripidin karxi elinoqəndin keyin Hudaning Rohining təsiri astida Israil toqıruluk tət kətim bəxarət berip, ularni Huda təripidin nuroqun bəht-bərikət kəridu, dəydu. Tətinqi kətimlik bəxaritidə u həttə ahırki zamanlar wə Məsihning kəlixı toqıruluk səzləydu.

«Qel-bayawandiki səpər»

Balak Balaamoğa kattik aqqiklinip, hər ikisi öz yoliğa mangidu. Həlbuki, keyin Moabiy qiz-ayallar bilən Midiyanıy qiz-ayallar birlixip Israil ərkəklirini buzuklukğa, andin butpərəslikkə ezikturojanlikini bayqaymiz (25:1-3). Xuning bilən Hudaning oşəzipi Israilning bexioğa quxidu. Məzkur kitabta, 31:8də Balaamning Midiyanlar arisida turojanlikini bayqaymiz. Midiyanlarning bolsa, yukirida baykioşinimizdək Moabiylar bilən munasiwiti bar idi. 31:16də Midiyanıy qiz-ayallarning Israilarni ezikturuxini əslidə Balaamning əkli ikən, dəp ukimiz: —

«Qaranglar, dəl xular Balaamning hiylə-məslihiti bilən Peordiki ixta Israillarni Pərwərdigar aldida gunahğa patkuzuxi bilən, Pərwərdigarning jamaitigə waba yaoşdurulojan əməsmu?»

Bu əhwalğa karioğanda, Balaam özining Israilni qaroiyalmaydiojanlikini tonup yətkən bolsimu (qünki Huda ular üçün bəht-bərikət bekitkənidi), u yənila ularğa ziyan yətküzüxkə rəzil bir tədbirni oylap qikti. Əgər Israillar əzliri Hudağa itaətsizlik kilişğa, xundakla Uning mukəddəs namini buloşaxğa ezikturulsa, undakta əzlirini Hudaning qaroişxi astida koyoşan bolatti. Məlum bir wəqitta u muxu təxəbbusini otturiğa koyuxğa Balakning yenioğa kaytşan bolsa kerək, wə xübhışizki, u munasip bir tartukğa igə boldi. Xunga ahir berip, Musa Midiyanıylardın Huda buyruoşan intikamni aloğanda Balaamning ularning arisida oltürülüxi tolimu muwapik idi (31:8).

Rəbbimiz Əysa Injilning «Wəhiy» degən ahirki kışmi bilən ahirki səzini rosuli Yuhannağa yətküzşən qaoğda **«Balaamning yoli»** əməs, bəlki **«Balaamning təlimi»** tooşruluk ağışlandiridu:

«Lekin sanga xu birnəqqə etirazim barki, aranglarda Balaamning təlimigə əgəşkənlərdin bəzilər bolmakğa — Balaam bolsa Balakğa Israillarni butğa atap qurbanlik kilişoşan gəşni yeyiş wə jinsiy buzukluk kilişğa azduruxni oğətkənidi» («Wəhiy» 2:14).

Xunga **«Balaamning təlimi»** pəkət Hudaning yolidin paydilinip, Hudaning padisidin mal-dunyasini aldap eliweliş bolupla kəlməy, yənə ularğa: — «Buzukluk wə butpərəslik otküzüx gunah əməs, həqwəkəşi yok» dəp oğitixtinmu ibarət bolidu. Bundak əhwal hətta Junggo zeminidimu, kəz aldimizda bolmakğa (məsilən «Xərktin qikşan qakmak» degən məzhəptikilərnin təlimi xundaktur). Bundak lənətlilik ixlarni oğitidioşanlarning bexioğa Rəbbimizning əng kattik jazasi qüxməy kəlməydu.